

STRANI GRADOVI

JELENA ZLATAR GAMBEROŽIĆ

SADRŽAJ

Ispod površine	4
Poklon	9
Ono što sam ja, i ti ćeš postati	15
<i>Macho</i>	19
Rub	25
Hod	29
Linija otpora	32
Otkucaji	40
Trusno tlo	45
Elena	50
Ona kaže	57
<i>TinyWeed</i>	61
Strani gradovi	67
Dovoljno dobar brak	72
<i>Out of the Black</i>	78
Čekanje	86
Papirnato	91
Ciklus	96
O autorici	99
Impresum	100

Na ovaj svijet nismo došli svojom odlukom; odjednom smo se našli ovdje i osim toga postali odgovorni. Postali smo otporni, ništa nas više ne može slomiti, ne žudimo više toliko za životom niti ga jeftino rasipamo, htio sam mu reći, ali nisam. Ponekad podignemo glavu, uvjereni da moramo reći istinu ili ono što se čini da je istina, ali zatim glavu ponovo pognemo. To je sve.

T. Bernhard, Podrum

ISPOD POVRŠINE

Probudio sam se oko devet ujutro. Svake godine ljetujemo u malom mjestu, na jadranskom otoku, u kući Lucijinih roditelja. Lucija ne voli promjene. Ne volim ih ni ja.

Ona je još spavala, pa sam otišao u kuhinju skuhati kavu. Džezva u toj kuhinji prastara je i minijaturna, okrhnutu sa svih strana. Lucijini roditelji kao da nikada nisu kupili ništa novo, a nama su branili da išta mijenjamo, iako smo odrasli ljudi.

Pio sam kavu na terasi iz te džezve, gledao namreškano more i razmišljao o tome što još trebam napraviti. Iako smo bili na godišnjem odmoru, imao sam posla. Lucija podučava klinke balet u gradu, pa je njoj to bio pravi odmor. Išla je na plažu svaki dan s velikim šeširom, sporim koracima kao filmska diva. Ja sam pak pisao. Uvijek pišem. Ne, nisam pisac, kamo sreće. Kritičar. Onaj tko ne zna pisati, piše kritike. Tako barem kažu.

Poželio sam zapaliti cigaretu, ali Luciji je smetalo moje pušenje, pa sam se suzdržavao kad god sam znao da će mi biti u blizini, a ovdje je bila stalno. Mjesto je bilo toliko maleno da se zapravo nisi mogao mimoći ni s kim, pa smo svuda išli zajedno, rukom pod ruku, kao pravi, idilični bračni par. Dućan, plaža, večernja šetnja. Mijenjala su se samo doba dana i Lucijina odjeća. Seksi, najčešće. Kratka i ubojita; suknjice koje su joj tek pokrivala guzu.

Ja sam uglavnom hodao okolo u istim kratkim hlačama i majicama. I šilterici koju je Lucija mrzila. Kupila mi je tri šešira s bijelom, narančastom i zelenom trakom, različitih veličina i oblika, ali ostao sam vjeran šilterici. Priznajem, stalno sam govorio da mi je vruće u njoj, zato je to i napravila, ali žaljenje je moj fah. Žalio sam se oko svega: hrane, sunca, kamenčića na plaži. Nisu to bile ozbiljne pritužbe, samo moje uobičajeno kukanje. Razvio sam strategiju gnjavljenja oko sitnih stvari da ne bih morao razmišljati o krupnijima. Znam, nije neka jako inteligentna strategija, ali bila je priručna pripomoć za sve što sam tada mogao, a što nije bilo mnogo.

Nešto bih ipak mogao, palo mi je na pamet između dva gutljaja kave. I to odmah.

Prošetati se!

Sam, barem taj jedan put sasvim sam, do plaže gdje ćemo poslijepodne Lucija i ja otići zajedno. Ušao sam u kuhinju s terase i osluhnuo. Pitao sam se je li se možda probudila. Nisam čuo ništa. Išuljao sam se kao provalnik kroz ulazna vrata i stupio na vreli kamen.

Stepenicama sam sišao prema rivi. Udahnulo sam vreli ljetni zrak. Nećkao sam se između kupovine cigareta i odlaska prema plaži. Mobitel nisam uzeo. Lucija će se iznenaditi kad shvati da me nema. Pomislit će da sam možda otišao u dućan. Razmišljanje o tome već me počelo uzrujavati. Samo se želim prošetati. Sam.

Idem na plažu, odlučio sam.

Hodao sam gledajući u pod, pa su me glasovi lijevo od mene iznenadili. Muški i ženski glas izmjenjivali su se u svađajućem tonu.

- Kako si se popeo, tako i siđi! - vikala je mlada žena na muškarca koji je stajao na vrhu starog, drvenog broda.

Brod je bio mjesna atrakcija, donjim dijelom potonuo u more, a gornji, još uvijek velik, izranjao je kao nakon brodoloma i pozivao prolaznike, turiste ali i mještane, da stanu i zagledaju se, pitajući se koliki je dio ispod površine, jesu li se u toj olupini već nastanile ribe, kada će je ukloniti i zašto to već nisu učinili. Meni se stari brod sviđao. Znao sam da nije dobro da predugo stoji tamo, ali u tom mjestu sve kao da je na trenutak stalo, poput trunja prašine na ljetnom suncu. Trebalo je obnoviti i kuće, apartmane, stari hotel, sve na čemu su se taložili slojevi starosti. Lucija je bila aktivna oko tih stvari, pa se svaki dan raspitivala o mogućnostima obnove mjesta. Pričala mi je o tome za svakim obrokom. Jedno sam vrijeme slušao i komentirao, a zatim sam potihnuo, u sebi, počeo navijati za stagnaciju. Ne znam jesam li to činio zato što je Lucija toliko inzistirala na uljepšavanju i uređenju svega što bi vidjela ili mi se promatranje sporog propadanja jednostavno sviđalo. Zidovi s kojih je otpadala žbuka, balkoni na kojima su se gnijezdile ptice, terase obrasle u divlju, suhu travu na kojima su se nekada održavali plesnjaci, sve to bilo je puno više po mom ukusu nego uređene i ulaštene plohe koje je Lucija održavala u našem stanu u gradu. Stara kuća njezinih roditelja s propalom džezvom i ostalim posuđem, podovima koji su se ljuštili i klimavim namještajem bili su moj odmor. Bio sam presretan što ne smijem ništa dotaknuti, ništa popravljati, ni s čim se zamarati. Smio sam samo gundati, a to mi je išlo kao podmazano. I brod sam gledao gotovo svaki dan i mrštio se: pa kako je moguće da nitko ne miče ovaj brod odavde? U sebi, pozdravljao sam svoju olupinu. Želio sam da pusti korijenje u dno, tako duboko da je nikada više ne izvuku.

U razmišljanju me prenuo glas muškarca na vrhu broda:

- Ne mogu! Popeo sam se jer je bio skroz blizu rivi! Onda se pomaknuo!

Povukao sam se u hlad drveta u blizini i promatrao ih, ugodno natkriven i skriven. Nisu me vidjeli. Žena je zavrtjela glavom.

- Skoči u more! - viknula je.

- Neću! Ne znam što je ispod, udarit ću se! - odgovorio je i mjerkao namreškano more. - Daj povuci užu i približi me!

Žena je nestrpljivo počela povlačiti debelo užu kojim je brod bio privezan. Vukla je iz sve snage, sve ljuće zamahivala glavom, ali brod se nije pomicao.

- Ti si idiot! - viknula je.

Nasmiješio sam se. Bila je bespomoćna, a bila mu je istodobno jedina pomoć, barem dok još netko ne naiđe, što bi trebalo biti vrlo brzo. Iz nekog razloga, to mi se svidjelo. Morala je učiniti nešto za njega. Pogledao sam lijevo i desno, ali nitko nije dolazio. Našli smo se, izgleda, u malom limbu. Njih dvoje, koji ne mogu ni naprijed ni natrag, i ja, promatrač sa strane, koji odbija pomoći. Naslađivao sam se. To je baš tako. Brak. Pisanje. Ljetovanje u istom mjestu svake godine. Jednostavno nemaš kamo. Tu smo, pomažemo si i mrzimo se istovremeno. Bitno je ne isticati to previše, ne trošiti previše energije.

- Skoči, kvragu! - čuo se opet njezin glas.

Bolje sam promotrio muškarca. Bio je desetak godina mlađi od mene, sigurno, ali je kao i ja imao crnu bradu i kosu koja mu je neuredno stršala. Skinuo je majicu. Pokazao tijelo kakvim bih se ja ponosio prije desetak godina. Vjerojatno se bavio nekim sportom. A možda sam i ja tako izgledao, tko bi znao. U svakom slučaju, svidio mi se. U njemu je bilo nešto nespretno, ali toplo. Počeo je skidati kratke plave hlače i cipele. Nije imao ni šešir ni šiltericu. Vrućina je bila nesnosna i vidio sam da mu se torzo i glava sjaje od znoja.

- Pazi, bacam hlače, novčanik mi je unutra! - rekao joj je i zamahnuo hlačama prema rivi.

Smijao sam se, dovoljno tiho da me ne čuju, ali uživao sam u tom smijehu. Žena je imala crnu kosu zavezanu u rep i velike crne naočale koje su joj pokrivale pola lica. Kratka bijela haljina ocrtavala je savršen oblik njezina tijela i podsjetila me je na Luciju. Imala je kontrolu nad situacijom, smirena i odmjerena. Nije uspjela privući brod, ali spretno je hvatala njegove stvari i uredno ih slagala na pod. I sada ga mrzi. Mrzi ga tako jako da jedva čeka da se dokopa rive, da mu očita bukvicu, zamišljao sam zburado. Odlučio sam ostati još malo, vidjeti sukob kad on ispliva pred njom i kada mu pomogne da se popne na rivu.

Muškarac je uskoro ostao u kupaćim gaćicama prebacivši sve s broda na kopno i spremao se na skok. Žena je nestrpljivo pogledala na sat dok je on odmjeravao stranu na koju mu je najspretnije skočiti. Gledao je dugo oko sebe kao sudionik neobičnog natjecanja. Žena se ushodala gore-dolje i pogledavala prema kućama iznad rive. Možda su ih gore čekala djeca, pomislio sam, ili stari roditelji o kojima je trebalo brinuti. Možda su imali dogovor s nekim prijateljima, za kavu, i sada kasne zahvaljujući njemu i njegovim glupim potezima.

On se odlučio za lijevu stranu. More mu je očito djelovalo dovoljno duboko i nije se ništa vidjelo ispod površine. Za svaki slučaj, uzeo je zalet i skočio dosta dalje od broda. Čuo sam pljusak kada je dotaknuo površinu vode. Čekao sam da izroni. Sada slijedi svađa, likovao sam. Čemu sam se toliko veselio, nisam znao. Dugo se već nisam posvađao s Lucijom, zapravo ne sjećam se jesmo li se ikada posvađali onako kako smo trebali. Petljao sam, tužio se i gundao većinu vremena, ali nikada nisam rekao u čemu je zapravo moj problem. Jesam li uopće znao?

Još smo čekali: ja iza drveta i žena na rivi, da muškarac izroni iz vode. Sekunde su prolazile. Piljio sam u morsku površinu kao u privatno filmsko platno. Moj je film zadobio neočekivan zaokret. Muškarac je predugo bio ispod površine. Uznemirio sam se. Vrijeme je da napustim svoje skrovište i vidim što se događa, pomislio sam i iskoraknuo. Pogledao sam prema ženi i ukopao se. Ona se pažljivo nagnula prema moru i, ne opazivši pokrete, okrenula se lijevo i desno. Vratio sam se iza svog stabla da me ne bi vidjela. Ne znam zašto mi je bilo bitno da me ne vidi, ali nešto u meni nije htjelo pokvariti njezinu očitu želju da na rivi nema nikoga. Kada je provjerila da uzduž i poprijeko nema ljudi, zakoračila je nekoliko koraka unatrag, a zatim mirno nastavila prema kući u koju je nedavno gledala. Još sam nekoliko trenutaka promatrao kako se udaljava, otvorenih usta, s osjećajem koji bih najbolje mogao opisati kao zadivljenost. Nije se osvrnula. Neće se osvrnuti. Srce mi je udaralo tako jako da sam mislio da će iskočiti iz grudi. Ushićenje koje sam osjećao nisam mogao sakriti. Pomislio sam da ću početi vrištati od uzbuđenja. Zatim sam pritrčao brodu. Vidio sam muškarčevo lice tik ispod površine. Rukom je očajnički mahao prema meni. Zapeo je negdje, ali bio je živ. To je bila posljednja misao koja mi je prošla kroz glavu prije nego sam skočio u more i izbavio ga.

Vratio sam se, mokr i zgužvan. Majicu sam skinuo i nosio na leđima na povratku, japanke su bile suhe, a hlače od tankog materijala još su se sušile na preponama. Šilterica mi je ugodno hladila glavu. Lucije nije bilo na terasi. Sjeo sam i nastavio piti kavu oko koje su se počele skupljati ose. Zatim sam začuo kako se budi, njezine korake, otvaranje prozora, odlazak u kupaonicu. Osjećao sam se smireno, kao da ulazim u potpuno zatišje i postajem

čudno zaleđen. Lucija je došla u kuhinju i, čuo sam, uzela malo kave. Zatim je sjela pokraj mene. Nije me ni pogledala. Nije znala da sam izlazio. Izgledala je kao da se spremila za teniski meč. Bijela vrpca u kosi, bijela kratka haljinica koja joj je otkrivala čitava bedra i bijele japanke. I dalje sam je gledao. Učinila mi se sasvim stranom, kao daj vidim prvi put, poput žene na rivi koja je ostavila muškarca zapetljanog u nečiju vršu, smireno i bez kolebanja.

POKLON

Moj suprug i ja otišli smo u posjet mojoj majci. Na kavu, kolače, možda i ručak, ako se zadržimo dovoljno dugo. To nikada nije sigurno, zbog djece. U kolicima sam gurala novorođenče od mjesec dana, a on je za ruku vodio našu trogodišnju kćer.

Od poroda nije prošlo mnogo, bio je to porod broj dva, jednake težine i trajanja kao i porod broj jedan, ali tijelo je bilo starije – manje savitljivo. Svježina kao da je nestala iz njega, usisana ustima prvog djeteta. Moje tijelo ušlo je u drugi rezignirajući postporođajni šok i jedino što sam mu mogla ponavljati i što sam mu bez zadržke ponavljala bilo je – to je to, tijelo. Uradilo si svoje. Ispunilo si moja i svačija očekivanja. Prvenstveno biološka, a zatim smo mogli razgovarati o ostalim stvarima: mojem izrađivanju skulptura, mojoj umjetnosti.

Nisam ni s kim željela razgovarati o tome kako mi je maternica poput vreće kamenja koje kao da pri svakom koraku ispada iz mene. Kako mi je teško držati novorođenče u rukama dok rana između mojih prepona vruće pritišće. Sve su žene to učinile prije mene i toliko će ih to učiniti nakon, čemu jadikovka? Nisam se smucala po forumima, to mi nikada nije bilo zanimljivo. Tamo bih se vjerojatno mogla jadata mjesecima i bilo bi onih koje bi me čule i koje bi mi davale dobronamjerne savjete: „uzmi čaj od hrastove kore“, „pokušaj s Bivacinom“, „ali Bivacin više nije u prodaji.“

I tako bi to trajalo.

Kasnije, govorim si da nije samo bol. Da je i iskustvo. Da je snaga. Da je pouka. Da je škola. I jest. Nema bolje škole od boli.

Moja majka u stanu čuva mnoge stvari. Jedna je od njih i poklon na donjoj polici za knjige. Poklon od R., s jednog od malobrojnih putovanja na kojima je bio dok smo bili zajedno, davno, prije nego sam upoznala svog supruga. Riječ je o figuri – crnom vlakiću s ružičastim dimnjakom. Ne znam otkud ga je donio, sigurna sam jedino u to da je putovanje bilo poslovno jer samo na takva je katkad išao.

– Kupio sam jedan tebi, a jedan mami.

Sjećam se kad se vratio i to rekao.

Bilo je nešto u načinu na koji je to izgovorio, tiho i skromno, kao da je našao dragulje

zakopane duboko u zemlji i odlučio ih donijeti baš nama. To me zaustavilo, kao da se slika odjednom zaledila, a čestice zraka između mene i njega zastale.

Primila sam u ruke taj neobičan predmet od kamena i dugo gledala u ružičasti dimnjak koji je veselo izvirivao.

- Otkud ti to? - upitala je moja majka kada je vidjela da promatram vlakić.

Muž se bavio sinom, pregledavao mu pelene na kauču. Pogledala sam ga kratko da provjerim čuje li nas i rekla majci:

- To mi je R. poklonio, sjećaš se?

Majka je prazno gledala u predmet, a zatim joj je pogled odlutao na balkon. Nije se sjećala ili možda nije to htjela pokazati.

Moja majka, ah, ona je priča za sebe. Pokorna mom pokojnom ocu, nikom drugom. Njezina podčinjenost i poslušnost usadile su duboko u mene gađenje kojega se nikako ne mogu osloboditi, ma koliko mi ona pomagala u svemu i bila uz mene. Barem prividno. Zapravo, nemam pomoć ni od koga. Ne stvarnu. Imam pomoć oko djece, ponekad. No, zna se da sam ja prva linija obrane. Djeca to znaju, muž to zna, moja majka to zna, čitav svijet to zna. Svakome je jasno da su me izbrisala kao gumicom kada su došla na svijet.

Ali, zapravo, to je laž. Izbrisana sam mnogo ranije. Ne znam točno jesam li ikada i postojala na neki drugi način, vidljiva, u jarkim bojama, jer dokud mi sjećanje seže, postojale su samo gumice koje su me pretvarale u bijelo. Svi moji obrisi, tanki, osjenčani, deblji, obojeni ili crno-bijeli, bili su stišavani svaki put na sasvim nov način.

Osim s R.

Bilo je nešto u njemu, ne znam točno što, zbog čega mi se činilo da hodam gradom kao div, ponosno i mirno, kao netko kome su svi unutrašnji organi konačno na mjestu, pa lebde, plivaju i stoje točno onako kako trebaju. Čitav grad postajao bi nepoznat: izlozi, perivoji i semafori blistali su novim sjajem.

S mužem, osjećala sam napetost od prvog trenutka. Ona se najviše očitovala u vratu koji nisam mogla gotovo ni pomaknuti danima na početku našeg druženja. Nisam znala zašto. Slijedile su upale i apscesi, očni kapci bi mi se zadebljali, ruke trnule. Čitavo tijelo vikalo je na mene, ali nisam htjela imati ništa s pobunama tijela. Odlučila sam. Moj je muž čovjek

kojeg sam odabrala za oca svoje djece, dosta je lutanja i preispitivanja. U nekom trenutku treba izabrati, zar ne? To je zreo, odrastao postupak. Ja sam odabrala svog supruga. Moje je tijelo možda odabralo nešto drugo. Ili je pokušalo, ali nije uspjelo.

Vratila sam vlak na policu. Kći me gledala velikim očima. Voljela sam njezine velike pametne oči koje su pratile svaki moj korak. Analitičarka mala, tako sam je zvala. Ništa joj nije promicalo. Možda ću joj jednog dana ispričati ponešto o R.

Sjela sam u bijelu fotelju i privukla kćer bliže sebi. Poželjela sam osjetiti njezinu toplinu, poljubiti pametnu promatračku glavicu.

Pitala sam se je li R. dobio djecu. Ponekad mi je u šali govorio:

- Baš bi bilo sjajno da si trudna! - i popratio to svojim toplim smeđim očima.

Iskreno je želio da se to dogodi. Ja nisam željela, ne tada, pa sam samo napadno okretala očima uz smiješak. Mene čeka nešto drugo, pomišljala sam. Nešto važno, veće i šire od njega. Zapravo, slobodnije. To je bila prava riječ.

Slobodnije.

Riječ se odbijala o zidove majčine dnevne sobe. Muž je zadovoljno ustvrdio da su pelene suhe. Želio se opustiti, pročitati novine, odspavati. Osjećala sam to u pokretima njegova tijela. Umor od dvoje male djece hvatao ga je češće nego mene jer bio je deset godina stariji, ali znala sam da je ipak bio tu gdje je želio biti.

A ja?

Da, nisam bila važna, ali tko je ikada bio važan uz dvoje male djece? I nisam osjećala slobodu koju sam željela, ali nisam je osjećala ni s R.

Pa ipak, kada sam s R. hodala izmijenjenim ulicama, osjećala sam visinu; da sam narasla, naglo i sveobuhvatno, prometnula se iz nesigurnog pačeta u dostojanstvenog labuda. Prostor je postajao mekši zbog njega. Gledala bih ga kako šeće kroz park, dugačkim, sporim koracima, i nisam mogla zamisliti loš kraj među nama. Tešku situaciju. Gubitak. Bol. Pomišljala sam kako je on zapravo čarobnjak koji pomaže drugima da porastu. Da dosegnu plafone i više od toga. Što je to bilo u njemu zbog čega sam rasla, čime me zalijevao? Ne znam. Znam samo da je voljeti R. bilo jednostavno.

- Nemoj misliti da te nisam volio - rekao je kad smo se rastajali, kada sam puna snage odlazila u ono nešto slobodnije.

Mijenjam naše tople zime za strastvena ljeta, tješila sam se. Bila mi je potrebna strast, vrištanje u puno, u prazno. Govorila sam svima da me R. potpuno eutanazirao. Kako ću, ako ne slušam krv, ispitivala sam svaki kutak svog bića. Ali znala sam da je R. nešto drugo, nešto mekano kao pahulje kada padaju u noći. Nešto što nijedan vrisak ne može nadglasati. Njegova tišina, dugi koraci, blago lice, skrivali su svemir i odsustvo svake boli.

Htjela sam, dakle, bol. Ali treba naglasiti da nisam ništa znala o boli, pogotovo ne tjelesnoj. Nisam ništa znala i nisam željela znati o djeci, obitelji, odgovornosti prema nekome. Brizi za svoje roditelje. Za, nedajbože, tuđe roditelje.

Ima mnogo zanimljivijih stvari za upoznati, mislila sam. Ima vremena. Dvadesete su godine za otkrivanje, za putovanje, za fantastične avanture.

Moja majka prišla mi je i uzela kćer za ruku. Krenule su prema kuhinji. Mislim da joj je željela pokazati kolače. Prije rođenja djece nisam mnogo viđala majku. Nismo imale o čemu razgovarati ili bismo se jednostavno svađale. Zamjerala sam joj što oca uzdiže na tron. Nisam joj bila dobra potpora kada je umro, naglo i neočekivano.

- Ovo je noćna mora iz koje se samo želim probuditi - rekla je.- Nemam više nikoga.

- Imaš nas - rekla sam, rastreseno je gladeći po kosi.

Oca više nema, pomislila sam, osjećajući olakšanje i čudno tupilo.

R. je saznao za njegovu smrt i, premda se nismo čuli tri godine, poslao mi je poruku sućuti. Blago bijelo svjetlo rasulo se u meni. Poželjela sam ga vidjeti. Predložila sam mu da se nađemo, iako sam već bila u visokoj trudnoći s kćeri i gotovo svaki dan iščekivala porod. Bojala sam se boli, ali još više toga da nešto neće biti u redu s djetetom. Željela sam se samo naći s njim i još jednom se osjetiti visokom.

Na moje čuđenje, pristao je. Našli smo se u kafiću pored njegova posla. Čim me ugledao, onako veliku, nasmiješio se. Drago mu je, pomislila sam. Unatoč svemu, drago mu je da sam trudna. Pa makar s nekim drugim.

- Nevjerojatno - rekao je.

- I ja se čudim - odgovorila sam.

- Je li to uopće bilo planirano? - pitao je.

Naručili smo kavu. R. nije znao da sam udana.

- Ma jest. Udala sam se u međuvremenu - dodala sam brzo.

R. je pogledao ispred sebe.

- Bojim se da nešto ne pođe po zlu - tiho sam mu rekla.

U tom sam trenutku shvatila koliko sam usamljena. Željela sam da me zagrlj, barem na trenutak. Da, oko mene su bili ljudi: muž i njegova obitelj, moja majka, prijatelji. Sve se kretalo velikom brzinom kao dječji vrtuljak. Vrijeme je prolazilo. Motor se danonoćno okretao, ali nisam se mogla oduprijeti shvaćanju da se okretao u prazno, a da ja nisam ni stigla promisliti što znači ta praznina u koju sam svakodnevno ulazila, vakuum koji me usisavao kao velika sisaljka. Što je to bilo? I zašto je to nešto R. uvijek dokidao?

- Sve će biti dobro - rekao je mirno i uvjeren, kimnuvši nasmiješenom glavom.

Povjerovala sam mu, kao što su mu i drugi uvijek vjerovali.

Samo, shvatila sam naglo, ja sam ga trebala malo više nego drugi. Samo to.

Rastali smo se tako da sam ga pogladila po kosi, nježno i konačno. On neće biti sa mnom u radaoni, pomislila sam. To nije njegovo dijete.

Zatim se okrenuo i otišao.

Trenutak prije nego što sam se okrenula pitala sam se voli li me još uvijek, ali odgovor je bio nebitan. Nisam se mogla vratiti ni u jedan dio svoje prošlosti. Mogla sam samo ići naprijed.

Majka se s malenom vratila iz kuhinje. Vjerojatno su jele kolače i majka je uživala. Obožavala je svoju djecu, mnogo više nego što je ikada voljela mene. Zatim sam krenula prema sinu u jastuku. Spavao je, a kroz koji će se trenutak probuditi i bit će gladan. Plakat će tihim mijaukanjem, kako plaču samo sasvim male bebe. Ponudit ću mu dojku i neće boljeti jer sam naučila kako dojit ispravno nakon mnogo mjeseci bolova.

Muž je lagano zadrijemao na sofi. Mnogo je radio, a maleni se budio puno puta kroz noć.

Gledala sam njegovo masivno tijelo: prste, butine i vrat, shvaćajući s blagim gađenjem da ga ne želim dodirnuti, možda čak nikada više. Ništa u njemu nije bilo pozivajuće, u tom tijelu koje je u moje usadilo čak dvoje djece. Ništa što bih željela sljubiti uz sebe, s čim bih željela stvoriti novi život. Hoće li i djeca sličiti na njega? Kći je već imala njegove šake.

Došla sam do police i ponovo uzela maleni vlak. Stisnula sam ga čvrsto i dio mene pomislio je da će blaga svjetlost iscjeljenja iz figure ući u svaku poru mogega tijela.

Zatvorila sam oči. Dlan u kojem sam ga držala postao je topao, a uskoro i vruć od stiskanja.

Poželjela sam se okrenuti i umjesto svog supruga ugledati R.-a kako sjedi na sofi sa zatvorenim očima i rukom iznad glave, meko dišući.

Otvorila sam oči. Sinčić je počeo plakati, tiho i pažljivo: kmeeee.

Muž je otvorio oči, a majka krenula prema malenome.

Tople oči nakon tog, posljednjeg, susreta nestajale su sve dublje u ulici. Pomislila sam, kao i toliko puta dotad dok smo se još viđali i dok me još sasvim sigurno volio, da bih trebala potrčati za njim i zamoliti ga da bude toplo, bijelo, ljekovito svjetlo koje bi me očuvalo od boli i od pomicanja prema naprijed, prema onome što se pokazalo neizbježnim. Ali, kao i uvijek dotad, nešto me kruto i snažno neumoljivo ukopalo na mjestu.

Još uvijek, ma koliko se trudila, nikako ne shvaćam što.

ONO ŠTO SAM JA, I TI ĆEŠ POSTATI

Postoji sumnja na...

Tri najgore riječi koje jezik može smisliti. Koje sam ikada čuo. Želio sam da mi kažu konkretno: bolujete od toga. Liječi se tako. Onda bih se mahnito bacio u ozdravljenje. Ili: ne može se izliječiti. Onda bih već otputovao na Bahame i ne bih pisao ovo. Ali: postoji sumnja na... Na ono čemu se samo dragi bog u kojeg nikada nisam vjerovao može smilovati i reći: ipak nije to.

Inače.

Konačne dijagnoze. Jasni rezultati. Ja nisam u toj skupini. Znam samo da će vani uskoro pasti pahuljasta noć. Moja neizvjesnost široka je i strana kao livada s crnom travom koja se prostire oko mene. Nema zvukova. Nema čak ni vjetra. Nema ničega što bi moglo razbiti ili umanjiti ovu tminu i tišinu. Nadam se barem obrisima drugih ljudi u daljini tog dugog, mirnog pejzaža, ali trenutno ni njih nema.

Abdomen su mi prožimale sve moguće senzacije: od blage boli i zatezanja, preko potmulih, naglih udaraca do peckanja, slabosti i mučnine. Kako li će mi tek biti kad shvatim što mi je, pitao sam se. Postat ću ovisan o tabletama protiv bolova koje su me uvijek zbunjivale. Uz njih neću znati boli li me stvarno ili ne, smanjuje li se bol ili povećava, jesam li, na kraju krajeva, još uopće živ.

U doktorskim ordinacijama provodio sam desetak, petnaestak minuta. Ponekad bi me odmjerili od glave do pete kao da pokušavaju dokučiti što točno radim ondje, ali katkada ni toliko. Zapisali bi nešto u kompjutor i zatim me pozdravili. Često sam imao još pitanja, ali nisam stigao upitati. Ljutio sam se što me izbacuju, ali što su trebali? Ponuditi mi da prenoćim u njihovoj sobi? Oni moraju zapisati sve što sam rekao, što subjektivno osjećam i što su pronašli, a zatim me poslati dalje. Tko zna, pitao sam se, o čemu razmišljaju dok kuckaju moju dijagnozu prstima koji se spremaju za novu operaciju, ulazak u novo meso. Koliko uopće mogu suosjećati, dan za danom, sat za satom, sa svakim od stotine tijela koja se otvaraju pred njima?

Zamišljao sam i što je kome od pacijenata s kojima sam čekao. Neki sjede, mislio sam, i djeluju kao da su u velikim bolovima, ali možda je u pitanju samo slomljena kost koja će brzo

zarasti. Možda je samo starost. Možda je također sumnja na... ali ona koja će biti raspršena za koji trenutak. Ja stojim među njima i djelujem zdravo i mladoliko, ali koliko će to još potrajati? Jedan je mladić ušao s podignutom nogom na stolici, a izašao s gipsom. Gips je bio toliko lijep i bijel da sam ga istog trenutka poželio na bilo kojem dijelu svog tijela. Samo, naravno, gips za mene ne bi učinio ništa.

Većina ljudi došla je s nekim. Ja sam bio sâm. I na povratku sam kući bio sam. Obično bih nešto kupio i pojeo, potrudio se unijeti dovoljno vitamina i minerala u organizam. Zatim sam neko vrijeme gledao TV prije nego sam se bacao na Internet tražeći informacije, simptome i moguća rješenja. Jednom sam pročitao pismo jednog klinca od šesnaest godina koji je zaglavio s ovom bolešću. Prognozirali su mu još nekoliko godina života. Pisao je o tome kako nije uplašen zbog blizine smrti, čak ni previše tužan. Uznemiravalo ga je jedino to što je većim dijelom tijela bio nepokretan i što se nije mogao baviti sportom, hodanjem ili barem dulje sjediti. Napisao je da ćemo svi umrijeti i da je njegov život samo nešto kraći od života njegovih prijatelja i obitelji, pa mu je zato gotovo smiješno promatrati silnu nelagodu koju su njegovi vršnjaci osjećali kraj njega. Htio je svakako znati na koliko još vremena može računati i redovito je išao na preglede ne propuštajući nijedan. Jedino što nikako nije želio jest saznati da će umrijeti za tjedan dana zato što nije obavio neku pretragu koja bi mu to najavila. Ipak, nije uspio iskontrolirati ni to malo vremena što mu je ostalo. Umro je točno tjedan dana nakon objave pisma.

Ja sam bio miljama daleko od svojih vršnjaka i prijatelja koje već mirne duše mogu nazvati bivšima. Povremeno su nazivali i pitali kako sam, ali zapravo više nismo imali o čemu razgovarati. Bolesni brzo prokockaju svoje šanse kod zdravih.

- Dajte mi zadatak. Recite mi što trebam raditi. Ne želim ostati u ovom agonizirajućem mjestu. Pat-poziciji čekanja - govorio sam liječnicima.

No, činilo se da će potrajati. Moj limb. Trenuci u kojima nema mogućnosti za pomak.

Prošao sam u glavi sve već toliko puta: simptome, moguće uzroke, mogućnosti liječenja, pretrage - jednu po jednu, u *slow motionu* i ubrzano. Promatrao sam svoje tijelo i stalno tražio znakove napredovanja bolesti. Što ako ih ne bude još dugo, mislio sam, kako ću znati što se događa? Postoji li nekakva naprava, nešto osim tih MR-a i CT-a što mi može pomoći i pokazati u kojem mi je stanju organizam? Zašto je tijelo još uvijek toliki misterij u 21. stoljeću? I zašto ga se odjednom toliko bojim da se noću budim u strahu od njegovih zvukova?

Možda bih se, mislio sam, trebao pretvarati daje sve u redu. To sam manje-više i činio. Bio sam siguran da bi to i moji roditelji željeli. Ne bi im se svidjelo moje bezglavo lutanje po forumima, analiziranje i propitivanje.

- Stisni zube - rekli bi mi da su još živi - i ne paničari prije vremena.

Želio sam razmišljati kao oni bolesnici koji bez bolova odlaze na zimovanja i ljetovanja i vraćaju se rumeni i potamnjeni. Želio sam da se simptomi smanje barem na kratko, tek toliko da osjetim kako moje tijelo surađuje, barem još malo, barem ponekad. Ali nisam dobio ni tu utjehu.

Tek sam nekidan naišao na dvije stvari koje me malo tješe. Zvučat će smiješno jer zapravo su vrlo obične i ni na koji način specijalno utješne. Prva je dim koji se izvija iznad susjedne zgrade. Upravo ga gledam. Taman je, gotovo crn na svjetloplavom nebu. Izlazi u debelim slojevima i nestaje iznad krova: rasplinjava se i stapa u plavo. Volim promatrati kako nestaje i kako ostaje samo plavo, kao da dima nikada nije ni bilo. Ta zgrada postojana je i crna, optočena mramorom. Nedaleko od dima nalazi se ta za mene druga utješna stvar: jablan. Jako je visok i to me tek sad počelo čuditi. Kako je moguće da je toliko visok, koliko je uopće star? Gol je i sam. Tih, poput snijega koji je jutros počeo padati i ne prestaje. Kako mrak pada, moj jablan nestaje u tami neba. I to je sve.

Gledam uokolo. Negdje bi još moralo postojati mjesto utjehe, nešto što bi mi moglo pružiti toplinu, ali to sigurno nisu ove prejake žuto-bijele lampe, a još manje ljudi koji povremeno prolaze, u debelim jaknama i kapuljačama, pokušavajući obaviti što imaju i stići kući prije nego napada još dublji snijeg.

„Ono što sam ja, i ti ćeš postati“, vidio sam natpis na nekom plakatu. Sve nas ovo čeka, u ovom ili onom obliku. Zato me čudila ravnodušnost bližnjih. Tu i tamo učinilo mi se da netko razumije, u očima bi bljesnuo neki tračak iskustva, ali brzo bi se ugasio. Samo da mogu razgovarati, mislio sam: malo, ali smisleno, vjerujem da bih osjetio olakšanje. Ali ni ta mi želja nije bila uslišena.

Nisam nikada bio sazdan od materijala da mogu podnijeti jako puno bolova. Neki su od nas možda jednostavno slabiji i trebaju nestati. Osjećam kako se umor razlijeva po mojoj glavi, a zatim vratu i grkljanu, kako ne zaobilazi ni jedan milimetar moga tijela. Zapravo, to tijelo više i nije moje. Ono pripada nečemu drugom: prostoru limba. Shvaćao sam mnogo stvari naglo i silovito, snažno kao što sam osjećao i sijevanje u želucu koje se svakim danom sve

više pojačavalo, ali nisam slijedio taj osjećaj jer mi se činio iracionalnim. Žalim što nisam i što sam sve toliko prevrtao i provjeravao i promišljao. Trebao sam se voditi samo onim što mi je davalo osjećaj poput ulaska ključa u ključanicu. Da nisam napravio toliko stvari protiv svog želuca, možda me on ne bi ovako uništio.

Preostaje mi strpljivo čekati izlazak iz svoje neizvjesnosti. Možda se to neće dogoditi tako skoro i samo ću prelaziti po svojoj tamnoj livadi još dugo, osluškujući zvukove kojih nema.

Tišina je ušla u svaki kutak. Ostajemo mračna zgrada preko puta, jablan i ja. I spuštanje noći dok snijeg pada u tankim pahuljama. Na krematoriju nakon mraka više nema nikoga. Grobovi oko mene mirni su i dostojanstveni kao vojnici. Moj je zapušten. Trava će ga na proljeće obrasti, a slova izbljedjeli od vlage.

Čekam da padne još malo gušći mrak.

Moj se dim gotovo više i ne vidi.

MACHO

„Hoćeš da dođem? Rođendan ti je, znam.“

Gledam u poruku na mobitelu.

Zadnji put kad je nazvao, došao je za desetak minuta, ne čekajući moj odgovor. Stajala sam ispred zgrade, nemarno obučena, nepočešljana, ustala iz kreveta u ponoć. On nije planirao vrijeme ni mjesto. Dolazio je kad je mogao, lišen obiteljskih obaveza, autom iz kojeg je treštala glazba. Ušla sam i odvezli smo se. Kružio je po kvartu, ne pazeći na promet.

- Kako ti je dečko? - pitao je, prostrijelivši me plavim očima.

Gledala sam u cestu. Tako je da me ne želi vidjeti, pomislila sam. I to me gotovo oslobađa, nadovezala se nova misao. No, to nije trebalo odgovoriti. Ne njemu.

- Okej je - rekla sam. - Puno radi.

Njegov pogled bio je strog i optužujući, kao da je prozreo moju laž.

- Hoćemo na Sljeme? Tamo je sad mirno - rekao je.

Sada je svuda mirno, pomislila sam. Slegnula sam ramenima. Sljeme je zvučalo dobro. Bio mi je potreban međuprostor. Mjesto između mog stana, njegova stana, njega i mog dečka.

Mjesto na kojem pravila ne vrijede.

Vijugao je cestama i šutio. Hoće li ovo jednom djelovati smiješno, upitala sam se. On i dolaženje autom, vožnja na Sljeme, bauljanje i šutnja, glazba koju ne prepoznajem, domaći hip-hop, očito, ali ne nešto što bih slušala u ovoj situaciji.

- Što se dogodilo? - konačno sam ga upitala, gledajući kroz prozor.

Ako je pitanje postavljeno dovoljno tiho, dovoljno obzirno, odgovorit će, znala sam. Potrebno je samo da pognem glavu, da se pretvorim u nenametljivu suputnicu koja je tu samo zato što netko drugi ne želi biti. Srećom, to mi nije bio problem.

- Vara me - odgovorio je kratko - s nekim tipom iz Ljubljane. Preko interneta. Uskoro ide tamo, bit će s njim.

Zaustavio je auto na mračnom mjestu uz cestu i zapalio cigaretu. Krošnje drveća nazirale su se kao mutni kovrčavi obrisi crne boje. Bio je gotovo pun mjesec.

- Gotovo je. A sve sam radio za nju, jebote.

I ovo, pomislila sam. Bježao je. U posjete meni, u vrijeme kada mog dečka nije bilo na vidiku, a zatim bi se vozili na sve strane – od Velike Gorice do Samobora – jeli ćevape u ponoć u njegovu drugom stanu kojeg su podstanari napustili, a nove nije želio, ne još, jer, rekao je: tko zna. Gledali smo filmove, slušali omiljene bendove, radili zgibove na šipki koju je kupio da se vrati u formu.

I pričali. Bez dodira. Želio je da ih bude, da se konačno dogodi ono što se između nas dvoje oduvijek trebalo dogoditi, ili možda tek da se osveti ženi, ali nije išlo. Svaki put kada bi posegnuo prema meni, kao da bi rukom udarao u nevidljivo staklo. Svaki put kada bih posegnula ja, udarala bih u ogradu sa šiljcima.

- Doseli u moj stan – zvao je. – Bolji je od tvoje garažice.

Tako je nazivao moju garsonijeru s pogledom na vlakove i kvart novih poslovnih zona koje su nicale nesmiljeno, građene uglavnom pod okriljem noći. Ogledala sam se po njegovu stanu. Imao je balkon i pogled na zapad, na strane zgrade koje nisam poznavala. Grad se tamo mijenjao iz dana u dan, nove stambene jedinice nepovezane s okolinom, čudno šarene i neuklopljene. Staro i novo više nije bilo odvojeno, mislila sam. Spajalo se u nejasan, kičast krajolik koji više nije govorio ništa o gradu, ali nije pričao ni neku novu priču. Sviđao mi se taj međuprostor u koji je grad upao, nenamjerno i neplanirano.

- Dat ću ti ga jeftinije nego što plaćaš taj svoj – nastavljao je, fiksirajući me. – A ako i ja doselim, bit će jebeno.

To sigurno, pomislila sam. Ali neće biti dugotrajno. Na početku će dolaziti prema dogovoru, svaku treću, četvrtu večer. Dočekivat ću ga uglavnom dobro raspoložena. Bit će to naše novo mjesto susreta. Čistina. A zatim?

- Razmislit ću – odgovorila sam samo da nešto kažem, odjednom žudeći za cigaretom i alkoholom. Za dugim noćima u kojima bih samo pušila i pila, gledajući u strop, zajedno s njim.

On je otpuhivao dimove kroz prozor automobila snažno i nervozno. Drugom rukom čvrsto je držao volan. Njegov stisak nije imao namjeru popustiti. Pogledao me. Ispod ljutnje krila se

tuga. Izgledalo je kao da će se rasplakati.

- Da mi je neka kao ti, gdje bi mi kraj bio - rekao je i potapšao me po bedru.

Njegov dodir bio je mekan i kad mu se ruka počela penjati naviše, nisam se opirala. Nisam se opirala ničemu tih dana. Puštala sam da me nosi struja.

„Dodi“.

Odgovorim kratko i jasno na poruku o njegovu dolasku za rođendan i čekam da se pojavi na mojim vratima.

Hodam za njim i nosim čaše u koje on zatim ulijeva šampanjac.

- Sretan ti rođendan! - diže čašu. - Hajde, neka ti dvadeset i deveta godina bude odjeb svih sranja. Odrasla si.

Šampanjac je jeftin, uzeo ga je negdje putem, možda na benzinskoj stanici, pa ima očekivano gorkast i loš okus. Šutim i gledam ga. U napetom položaju, uvijek spremnog na akciju. U niskom startu.

Proguta gutljaj.

- Fuj! Trulež.

Otvori prozor lođe i izlije tekućinu na ulicu.

Zvukovi ceste me prenu, a topli, vlažni zrak ispuni prostoriju. Prolazi vlak. Zvuk je glasan i nametljiv, poput poziva na putovanje. Zapitam se kako bi bilo biti s njim u vlaku, voziti se u nepoznato jedne ovakve ljetne večeri. Uzbudljivo? Pogrešno?

- Jebote, jednog dana ću se baciti s ove lođe, samo da te razvedrim. Daj, nasmij se malo! Pogledaj u kojem sam ja sranju pa se zajebavam - kaže.

Nasmiješim se. On radi grimase zbog šampanjca. Zamišljam kako mirno sjedi u kupeu nasuprot mene. Nepomičan je, dok njegov pogled prelazi preko mene, mutnog prozora i drveća kraj kojeg prolazimo. Je li to naš put, sjesti u vlak i jednostavno otići?

Njegovi su problemi ispred mene: mogu ih opipati i namirisati, ali čine mi se miljama daleko. Njegove kratke rečenice u kojima se skrivaju duge neizrečenosti odjekuju poput zvuka

šamara u ranoj jesenjoj sparini. Počinje me hvatati umor. Njegovi krediti, žena, djeca. Postoji li veći kliše od njega? Hoće li reći išta što bi pomaknulo blokade između nas, izbrisalo naslage iskustva koje nas na toliko načina razdvajaju?

- Ja sam *macho*. Pravi - kaže i namigne mi.

Pogledam ga, odjednom znatiželjna. *Macho*. Hvatam se na tu riječ kao na udicu. Nešto je u njoj sočno.

- Nisu li *macho*-muškarci izumrli s Brandom? Ono kad razbaca stol u *Tramvaj zvan čežnja* i vikne - Ja sam svoje počistio! Ili u *Kumu*, kada primi onog ljigavca za ovratnik i drekne - *You can act like a man!*

- Nisu - kaže ne trepćući - I tebi treba jedan. Da te konačno uozbilji.

Gleda me strogo. Možda osjeća da se, kao autić u lunaparku, zabijam na sve strane; da se poigravam mogućnostima, dok se on razveo, dok je nešto došlo svom kraju za njega.

Pali cigaretu i pepeo prosipa u pepeljaru. Zavali se dublje u fotelju. U njegovim očima vidim nepostojanje osjećaja koji mene oblijeva u ravnomjernim, svakodnevnim porcijama: straha. Kod njega ga nema, iako je prošao ili još uvijek prolazi nešto bitno; ozbiljno i opipljivo.

- Možda je to stvarno ono što trebam - kažem, gledajući u njegove prste.

Bez njegova dodira kao da ne mogu dohvatiti ono što prolazim. Ne mogu to uobličiti osim ako on to ne napipa u meni, a zatim ne izvuče van i ne položi ispred nas. No, čini mi se da je jednako bitno, jednako zastrašujuće ili barem jednako bolno kao sve kroz što prolazi on. Iako, kod njega nema ni boli. Zašto? Jer je on...

Macho.

Ponovno zastajem na toj riječi. Ne mogu se usredotočiti ni na što osim na nju, svježju i očišćenu od ljepljivog zraka oko nas.

- *Macho* je onaj koji ima svoje principe i ne odstupa od njih - objašnjava, kao da je naslutio moje dvoumljenje - koji zna brinuti o sebi i o drugima bez drame.

- Zvuči sjajno - kažem. - I misliš da ti...

- Sada mi je teško razdoblje - prekine me - ali govorim ti za inače.

Diže se i uzima pivo iz hladnjaka.

- Nijedan od tvojih bivših, a ni sadašnji, to ne kuže. Najmanje ti. Svi ste klinci s trideset godina.

Otvara ga i gleda me, a zatim se odmiče nekoliko koraka, kao nakon bacanja petardi i skrivanja u grmlje. Možda kojeg prolaznika i ozlijede. Ili barem preplaše.

Zatim se vraća i sjeda preko puta mene.

- Što tvoji kažu na razvod? - mijenjam temu. Naglo i kratko, poput njega.

Gleda me ljutito.

- Moji starci, njeni starci, ona, njen jebač za kojeg tvrdi da to nije, djeca. Svatko kaže svoje. Prije sam ih sve slušao.

Pomišljam kako i ja slušam, radim onako kako mi kažu. Moj partner, koji to i nije, ne želi provesti moj rođendan sa mnom.

Rekla sam: u redu. Rekla sam: nije važno.

- Sada sam kročim - kaže i otpije gutljaj.

Promatram njegove ruke, mišićave i napete. U bilo kojem trenutku mogao bi razbiti staklo tim rukama, uzeti stol i baciti ga s lođe, zajedno sa šampanjcem. A onda bi, kao što je najavio, mogao baciti i sebe.

Gledam svoje tijelo, savijeno u nejasnom, a vrlo poznatom grču. Ne bih mogla razbiti prozor ni vrata.

Ali zato jednu stvar mogu i želim više od svega: osjetiti što je pravi *macho*.

Pogledam ga. Njegov je pogled sasvim zaleđen. Pitam se gleda li u ili kroz mene. Želim da me obuhvati rukama oko struka, da njegovi prsti počnu pretraživati moju kožu, a da zatim ukližu u moju unutrašnjost. Koliko bi njegov dodir u meni proizveo pulsiranja? Možda bi se konačno razumjeli: moje tijelo, njegovi dodiri i ništa mi se više ne bi činilo ovako ispresijecano i šturo između nas. Naslage bi se konačno odmakle. Zašto nisam reagirala na njegovu ruku u autu, pa ju je nakon nepune minute povukao i nastavio voziti planinom bez riječi? Možda sam trebala dopustiti njegovu tijelu da me prignječi, da preuzme vodstvo i

ostavi me bez daha, bez prostora za razmišljanje.

Odlučujem.

Dosta je međuigre, međuprostora. Prerezat ću staru sebe kao pupčanu vrpцу. Jedva primjetno kimnem prema njemu, a on razumije i diže se s fotelje. Prilazi mi i stavlja ruke u moju kosu. Pokret je nagao i grub, nestrpljiv, kao da više ne može čekati: voditi sa mnom duge razgovore, objašnjavati mi kao djetetu osnovne životne činjenice. To me uzbuđuje. Ne sjećam se kada sam posljednji put rekla ili učinila nešto spontano. I ne sjećam se kada je posljednji put netko pored mene frcao, sukljao prema meni. Hoće li nam se uskoro tijela konačno spojiti?

Osjećam njegov dah već sasvim blizu. Spušta pogled na moje usne i promatra ih vrlo pažljivo, kao da nije siguran bi li uranjanjem u njih nešto dobio ili samo još više izgubio.

- Hoću da mi pokažeš što trebaš - kaže tiho.

Stavlja mi prst na usne i zadrži ga tamo. Promatram ga. Želim ga staviti u usta, ali ipak podignem glavu i oči nam se sretnu.

Njegov *macho*-pogled prelazi u prezir, mijenjajući boju iz svjetlije u tamnu.

RUB

Hej,

oprosti, nisam ti se javio prošli tjedan, svašta se događalo.

Nešto nije u redu sa mnom. Tako kažu moji dragi šefovi. Navodno su kod mene otkrili znakove psihičke bolesti. Bili su vrlo uporni, pa su me poslali i na testiranja. Testovi su navodno potvrdili njihove sumnje, pa mi doktori više ne daju ni da vozim auto. Jasno, svi su skeptični oko toga mogu li uopće dalje raditi u firmi.

Znam da nisam bolestan. Mislim, i ti znaš, zar ne? Neću ti ni reći koje su dijagnoze počeli ispaljivati nakon samo pet minuta razgovora sa mnom. Kako to smiju? Ti možda znaš – imaju li uopće pravo na to?

Zamisli, dali su mi i tablete. Nekakav miks koji bi me trebao smiriti i pomoći mi. Ali u čemu? Oduvijek sam ovako razmišljao i ništa se nije promijenilo posljednjih mjeseci. Popio sam dvije, samo da vidim kako djeluju i, naravno, nije mi bilo dobro. Kako bi mi bilo dobro u ovoj suludoj situaciji? Otupio sam. To im je valjda i cilj. Znaš da nikada nisam vjerovao doktorima, vrag ih odnio. A ni ovim šefovima. Sjećaš se, pisao sam ti kako su mi sumnjivi i kako mislim da nešto kuhaju protiv mene. Imao sam pravo. Mrzim kad imam pravo, ali što da radim? Ja sam prokleti Mel Gibson u onom filmu o teoriji urote. To je moja sudbina, izgleda.

Kako si ti?

Nego, znaš što? Pobrinuli su se da mi dijagnoza bude takva, znam to. Sve mi pati zbog toga. Obavijestili su ekipu na mom poslu i sada ne mogu dobiti nove projekte. I svi me, naravno, čudno gledaju. Kada ulazim u WC, nikada nikoga nema. Oslobađaju mi prostor. Klone me se. A znaš da mi je taj posao sve. Konačno sam se počeo probijati i sad ovo. Pričao sam s dvojicom najbližih kolega i kažu da ništa ne mogu učiniti, da im je žao. Nije. Mogli bi, ali neće. Nisam im smio vjerovati ni pričati s njima. Svi su isti. Pazi da se nikada ne nađeš u blizini neke produkcijske kuće.

Uostalom, što bi ti tamo radila? Imaš pametnijih stvari u životu, svoj hobi. Slikaš. Zarađuješ li dobro s tim? Sumnjam. Ali ako te veseli... dođu li ti barem ljudi na izložbe? Slabo, jel' da? Kod nas se takve stvari ne cijene, svi samo jure za novcima. Oduvijek sam znao da ćeš

postati umjetnica, i to kvalitetna. Sjećam se tvojih crteža na likovnom u školi. Profesorica te hvalila, istina, ali jedini sam ja vidio da se tu sprema nešto veliko. Eh, kad bi se sada mogli vratiti u to vrijeme. Sve bih drugačije napravio. Planirao sam ti doći na otvorenje izložbe, vidio sam događaj na Facebooku, ali nije mi bilo dobro taj dan. Često imam napadaje panike. Imao sam ih i kao mali, sjećaš se? Uvijek mi se čini da je s njima gotovo, ali onda se opet pojave baš u nekom nezgodnom trenutku, recimo, kada moram otići na neku svečanost.

Kako ti je u braku? Moram ti reći – nisam nikada vidio dvije različitiije osobe od tebe i tvog muža. OK, vidio sam vas samo na slikama, ali svejedno. Mislim, ne znam. Objasni mi. Ti si introvert, on djeluje ekstrovertno i bahato. Kao da se bavi boksom teže kategorije, a ti – pahuljica. Koliko je visok? Na slici sjedite, ali čini mi se puuuno višim od tebe. Vjerojatno s tobom liječi svoje komplekse, jer djeluje kao da ih ima. Nadam se da nećeš to pogrešno shvatiti. Znaš da imam odličnu intuiciju. Mislim, nisam nikada razumio kako se nađeš u tim nekim lošim situacijama s muškarcima. Jednostavno su pogrešni za tebe. Ti si romantična, ali baš uvijek zaglaviš. Mislim da je to zato što inzistiraš na tom *playing house* aranžmanu. Uzmeš ciglu i izgradiš čitavu kuću sasvim sama. I tako opet... i opet. Moraš voditi dijalog, ne monolog. Razumiješ? Znam, znam, ne tiče me se, ali kako objašnjavaš dva propala braka? Čuo sam o tome od onog Zokija koji je išao s nama u razred. Sreo sam ga u dućanu prije pola godine. Uglavnom, volio bih upoznati tvog sadašnjeg muža. Ako to nije problem. Volio bih provesti neko vrijeme s njim. Provjeriti jesam li u pravu. Znaš da sam uvijek bio nesiguran.

Moram ti reći još jednu stvar. Riječ je o tvom poslu: djeluje mi grozno. Mislim, iskreno: nedovoljno novaca i previše rada za nešto što se ne cijeni. Tvoja su istraživanja važna i vrijedna, ja to razumijem, ali siguran sam da ih nitko drugi ne uzima zaozbiljno. Čitam malo po Internetu čime se bavite, koliko za to treba vremena i divim ti se kako sve uspijevaš i stižeš. Uvijek si bila vrijedna. Pčelica. Tako sam te zvao, sjećaš se?

Uopće ne razumijem kako se to dogodilo, kako je došlo do toga da su me počeli prozivati da se čudno ponašam, da sam živčan, agresivan, paranoičan, da moraju oprezno sa mnom. Zamisli. Opresno sa mnom. Kao da sam tempirana bomba, što li. I nisam skrenuo, jebiga, nisam se ponašao nikako drugačije nego inače. Radio sam i sa svima razgovarao kao i inače. Zato i mislim da mi smještaju. Žele ubaciti jednog novog lika na moje mjesto, to je. A sada će i moći, čim me se riješe. Nikad im nisam bio simpatičan. Previše sam radio, premalo traćao, bit će. Nisam se uklopio. Dobro, imao sam nekoliko ljutih trenutaka, ono kad su mejl o slobodnim danima poslali svima osim meni, ili ono kad su me namjerno isključili s domjenka

i rekli da je to bila pogreška, a bilo je tu i još nekih slučajeva. Dva velika projekta pred mojim su nosom dali kolegama koji su „iskusniji u tom području“. Ali nisu – ušao sam im u podatke nakon radnog vremena i sve ispregledavao. Kad sam već krenuo s tim, počeo sam redovito provjeravati rad ostalih kolega, kad god bi otišli na pauzu ili kući, da vidim što i koliko to oni rade. Ostajem u uredu po petnaest sati ako je potrebno, dok ne dovršim sve što imam. A imam puno toga. Neke stvari koje pronalazim na njihovim kompjuterima spremam. Dobro će mi doći za ucjenu ako do toga dođe.

Nisam stvoren za malu sredinu, jebiga. Nemam taj sklop. Ni na drugim radnim mjestima nije mi išlo. Ljudi bi me brzo počeli izbjegavati, ne pozivati me na kave, ručkove, gledati u mene kao u nekog stranca, s nelagodom, dok bih prepričavao svoje probleme. Zar oni nemaju nikakvih problema? Mislim, možda bih trebao pričati samo o lijepim stvarima, možda ljudi vole samo viceve i pošalice, ali to nije moj stil. Ja sam realan. Ovaj je život težak i bolan i to treba reći. Zapravo sam trebao raditi od kuće i to bi sve riješilo. Ovako, nije moglo dobro završiti.

Na rubu. Kako su me samo označili. Jednom kad čovjeku kažeš da je na rubu, on i prijeđe na rub, u to sam isto uvjeren. Kako i ne bi. Sve je to *mobbing*, firme i ne znaju drugačije.

Na kraju će me sve ovo stvarno izludjeti. Što da radim? Dobro je da se koliko-toliko svladavam inače bih im došao tamo sa strojnicom. Znam, pretjerujem, ali mrtav sam umoran od opreza i brige. Pokušao sam biti dobar i ljubazan sa svima tamo, trudio sam se, raspitivao, radio sve i više od onoga što sam trebao... i dočeka me ovo.

Neke stvari u životu jednostavno nisu pravedne. Nema sreće. Nekome se sve savršeno posloži, a netko hoda po suncu na lijepoj livadi, ugrize ga otrovna zmija i umre na mjestu. Evo, tebi je sve sjajno. Mislim, ne kažem da nisi zaslužila, uvijek si bila jako inteligentna i bio sam siguran da ćeš uspjeti u svemu čega se dohvatiš. Ja sam obična budala u odnosu na tebe, oduvijek. Sjećam se naših dječjih razgovora, tako sam kasno sazrio u odnosu na tebe. Bila si puna ideja, kreativna, briljantna. Sve si pametno inicirala i još pametnije završavala. A ja, retard.

Nisam zavidan, samo ti kažem kako su stvari oduvijek izgledale. Naravno, tu je i faktor sreće. Pa i ovo sve što ti se, pretpostavljam, događa s muževima i s poslom, sve ćeš to srediti. Neki ljudi jednostavno hodaju po onoj istoj livadi i nađu deset tisuća eura. Ne kažem da nisi zaslužila te stvari. I ne kažem da nisi ništa teže prošla u životu, svatko prolazi nešto. Ali ovo što ja prolazim... nitko ne bi smio. Ja sam na onoj prvoj livadi.

Nisam spavao već dva tjedna. Oči su mi natekle od podočnjaka i podljeva, pa izgledam pretučeno. Uzimam samo sredstva za smirenje i to možda u većim količinama nego je potrebno, pa dosta spavam i na poslu. No što se to njih tiče dok uredno obavljam zadatke? I ostajem prekovremeno? Spavat ću gdje i kada želim. Nekidan me kolegica tresla dobrim desetak minuta dok se nisam razbudio. Trebao me neki bivši klijent. Toliko me uzrujala tim razbuđivanjem da sam i nju i klijenta poslao u pičku materinu. Inače to, naravno, ne radim, ali bio sam umoran i morao sam još malo odspavati.

Ne izlazim iz stana. Vrijeme provodim u krevetu i pred kompjuterom. Nemam teka i zapravo se ne mogu sjetiti kada sam zadnji put jeo. To mi isto predbacuju: čude se kako sam smršavio. Ne znam što ih za to briga. Prokleti ljudi. Samo zabijaju nos tamo gdje im nije mjesto. U zadnje vrijeme hvata me i strah pred njima, pred otvorenim prostorom općenito, mjestima gdje se skuplja puno ljudi. Što ako smišljaju nešto protiv mene? Neki način da me uklone, izbrišu? Evo, i sad se bojim izaći iz sobe. Što ako me čekaju dolje? Ako se spremaju negdje me odvesti, tko zna gdje?

Pisat ću ti dok ne odgovoriš. Nikada neću stati. Znam da si zaposlena, da imaš obaveza, ali pisao sam ti svih ovih godina pa mogu i dalje. Srećom, *e-mail* adresa ti je ostala ista, barem ona od firme. Stvarno se nadam da ćeš mi jednom odgovoriti. Da ćeš konačno doći k meni. Sve ovo vrijeme nisi, ali siguran sam da sva moja pisma ipak čitaš, da suosjećaš, da želiš znati kroz što prolazim.

Bojim se ovog stanja. Slično je proklizavanju. Neke dane ne ustajem iz kreveta, izgleda da ih čitave prespavam, ali ne mogu biti siguran jer mi se u glavi nešto zamuti, odvaja jedno od drugog.

Molim te, nemoj se ljutiti što te svaki tjedan tražim jedno te isto. Nemam nikoga drugog, znaš to. Znam da ćeš razumjeti. Ti si najbolja osoba koju znam. Moja najdugovječnija prijateljica.

Završit ću zato ovo pismo kao i uvijek:

Dodi.

Dodi.

Dodi.

HOD

Vidim te posvuda. Tvoje lice, čak i tamo gdje sigurno nikada nisi bio. Zima je i čini mi se kao da ne postojim dok hodam našim gradom, da sam se od hladnoće sasvim smanjila i, savijena u tanku žicu, stopila s rubom pločnika. Davno proljeće u tada stranom Lisabonu, s crnim vinom i jagodama kao da se sasvim sigurno nije dogodilo, iako sam tamo bila ova ja – ova koža i kosa. Ti i ja, u hodu poznatim bulevarima, u spuštanju prema moru, u obilasku visokih kipova, u hodu, stalno, uvijek u njemu.

Polako obrubljujem koracima prostore u kojima smo bili zajedno. Želim ih iscrtati kredom kao mrtva tijela na očevidu. Mrtav, a živ prostor. Oaze u pustinji. Naše mjesto u parku: stara, išarana klupa. Terasa ispred naše najdraže zgrade, grm bobica pored stola. Minijaturno parkiralište, parkirno mjesto koje si uvijek birao ako je bilo slobodno. Naša staza uzbrdo, duboko u crnogoričnoj šumi.

Mi nismo znali razgovarati, pa smo hodali. Riječi su iz tvojih usta izlazile polako i nespretno, glave kornjača iz debelih oklopa. Riječi su se u meni bezobzirno kotile i frcale izvan bez reda i logike, rojevi muha. Okretao bi glavu kada sam govorila, kao da si želio izbjeći nešto suvišno i nasilno. Ja sam tvoje riječi iščekivala dugo i pomno, nježno primala na izlasku, čistila, stavljala na praznu policu i dugo promatrala. Činilo mi se da u njima ima više nego što se tog trenutka moglo ugledati. Bila sam sigurna da će se njihovo pravo značenje ukazati tek naknadno.

U sjenama oskudne morske vegetacije pogledi bi nam se sastajali. Pokušavali su prodrijeti jedan u drugog i poručiti nam ono što riječi nisu mogle. Tvoje oči bile su razum, zimska tišina i dubina bez dna. Ne znam sto si vidio u mojima. U sporim ljetnim poslijepodnevim zadovoljstvo bi leglo na nas, ispružilo se na meki pijesak i odahnulo. Odvratila bih pogled prema granju koje je lebdjelo na vjetru. Shvatila sam da su sve ikada izgovorene riječi zapravo zamjena za nešto drugo. Nisam shvaćala za što.

Obilazim koracima skliske ledene nogostupe. Ceste gdje smo se vozili u tvom autu, cvokoćući. Trljajući si međusobno ruke na dugim crvenim semaforima, skrivajući smiješak. Vozio si s jednom rukom na volanu, drugom na svom bedru. Tvoj pogled na cestu zakopala sam duboko u sebe. Ponekad me probudi iz sna, miran kao horizont.

Iz mene su izlazile bujice. Naleti, zamahivanja. Tražila sam, ispitivala, analizirala, vrtjela se

u krugu sa svojim idejama i potrebama. Jedna je zamjenjivala drugu, a svaka je bila veća, jača, tvrdoglavija i nesnosnija od prethodne. Koprcala sam se u njima, tražila sam izlaz, prozor koji bi gledao na našu budućnost – pregledan, jasan vidik.

Nije ga bilo.

Šetnje su nam počele izmicati kao zmiје, skrivati se, skraćivati i nestajati, kao da više nije bilo puta kojim bismo mogli krenuti. Hodala sam uz tebe blago te gurajući od sebe, istovremeno te želeći dotaknuti. Pomicao si svoje krupno, nespretno tijelo od mene, želeći mi dati prostora, osloboditi me onako kako roditelj to treba učiniti. Mislio si da bih se trebala rastrčati. Potražiti ono što, očito, tražim čitavo vrijeme. Ono samo svoje. Ono u čemu ću dalje rasti. Pitala sam se što tražim – jesu li to riječi, tražim li njih: izgovorene, napisane, prešućene, glasne, tihe, brzopotezne ili one druge: dugo promišljane i pažljivo oblikovane. Tražim li zapravo samo riječi ili je u mojoj ruci još nešto što trebam ispustiti jednom kada ispustim tvoju ruku, kao i nešto što trebam primiti u nju kada se rastanemo.

Puštao si me ispred sebe, usporavao si svoj hod. Ja sam hodala sve brže, okretala sam se samo povremeno. Disala sam ubrzaniје, palila cigarete, nisam znala kamo s tim novostečenim rukama, kamo s kosom, slobodom, kamo s tim tijelom koje je ubrzavalo prema nečemu bez prestanka. Htjelo je gutati travu, doline i nizine, i dalje mu nije bilo dovoljno prostora, ni vremena. Ti nisi ubrzavao. Ali nisi ni skrenuo. Znao si svoj put. Polako, usmjereno i smireno za mnom, uvijek me držeći na oku. Ne skrećući pogled. Ruke su ti opušteno padale niz bokove. Neopterećeno si se kretao, kao bez tereta, iako si imao terete od godina, briga, taloga koji su ti se skupili oko očiju i slegli na ramena. Kada se okrenem, još uvijek vidim tvoje lice iza sebe, kao kroz zadnje staklo automobila.

Ispred sebe, mislila sam da ću ugledati svoje odgovore, blještava svjetla na kraju tunela, ali dočekalo me ništa. Tunnel nije prestajao, a tvoje je lice bivalo sve udaljenije i sitnije iza mojih koraka. Možda ne postavljam prava pitanja, pomišljala sam. Ako ne znam što tražim ispred sebe, svejedno je koliko sam daleko odmakla. I svejedno je kojim sam putem krenula. Ali nije svejedno to što sam ispustila tvoju ruku.

Hodam i dalje, nadajući se da ću, ubrzavši, napraviti puni krug i tako te jednom opet vidjeti u daljini, daleko ispred sebe.

Šećem posvuda, svakodnevno, uporno, postojano. Godišnja se doba izmjenjuju, kao i strujanja koja izvire duboko ispod površine tla. Prašina se diže i spušta, taj vječni dah zemlje

ostaje. Promatram promjene svjetla u danu, osjećam da gubim vrijeme kada se obrisi zatamnjuju, kao i kada se, ranom zorom, rasvjetljavaju. Da čitavo ovo vrijeme bez tebe samo jurim, pokušavajući se ispuniti svime što mi padne na pamet, ali ponajprije hodom.

Hodam oštrije, mekše, katkad upinjući se prema obrisima u daljini, a katkad gledajući pozorno u pod.

Već neko vrijeme više nisi među nama. Ne šećeš dugim koracima, ne oblijevaš grad svojim toplim dahom. Plavetnilo u koje si prešao sigurno je gušće od svega na što smo zajedno naišli. Ne postoji ništa što bih ti voljela reći ili imala potrebu da saznaš, ne sada i ne više, ali na neki se način ponosim time da nijednom nisam uspjela prošetati poznatim ili nepoznatim prostorom bez tišine koja izvire iz tvog lica.

I time da nijednom nisam uspjela pored svojih koraka ne ugledati tvoje.

LINIJA OTPORA

1.

Još samo malo. On zna da treba još mrva upornosti.

Njezin smiješak blijedi i svakim je danom malo umornija. Nije još toga svjesna, ali koluti ispod očiju dobili su ujednačenu boju sive, kosa joj je „pala“ lišena lepršavosti koju je imala kad su se upoznali. Opreznija je u izjavama. Općenito je tiša, napetija, sklonija isprikama. No to su detalji. Ono bitno je da treba proći još samo malo vremena prije nego što sve uspije kako je zamislio. A vremena bar ima.

Vrijeme je, reklo bi se, na njegovoj strani.

Važno je da se zna: ona je njegovo središte svemira. Sve su njegove misli usmjerene na nju, uvijek i stalno. Ona je sve što je on očekivao i trebao od žene. Teško mu je bilo što raditi bez nje, produktivnost mu slabi. Želi s njom proputovati svijet, ukrotiti svoje i njene demone. Rasti. I želi da i ona to želi.

On će je podići. Uz njega će odrasti, prevladati svoje strahove, zagnjuriti u svoju dubinu i izaći s novim blagom. A samo će njemu moći zahvaliti na onome što izroni. On je, ukratko, ono što je uvijek trebala, čak i ako to nije znala, ali sigurno je znala, morala je to osjećati u sebi. Nitko nije otok, on to dobro zna. Najbolje se funkcionira udvoje. A ona? Htjela je odnos gdje bi mogla biti i slobodna i svoja, a ipak nečija, zar ne? Imala je viziju. Ispričala mu je sve o tome, a on je poslušao i potrudio se, i još se trudi, svaki dan. Nije joj mogao obećati da će uspjeti, ali mogao joj je reći da nikada nije imao toliku potrebu nekoga usrećiti. Trenutak kada ju je upoznao bio je jedan od onih prelamajućih, ni sam sebi to ne može sasvim objasniti, samo zna da ga ni vlastiti otac ni majka ne mogu više prepoznati. Postao je sasvim posvećen njoj. Uz pokoju manu, sitnu i nebitnu, savršena je koliko netko uopće može biti, a ni te mane nisu strašne. Zna on, iskustva bar ima, iako, ovo mu je sasvim strano.

Ipak, opreza nikada dosta, upozorio ju je. Neće svi shvatiti njezine mane ovako dobronamjerno kao on. Tko će ti reći, ako ne onaj tko ti je blizak, da neke stvari sasvim ne štimaju? A on se sada osjeća toliko blisko njoj kao da su zalijepljeni jedno uz drugo, kožom uz kožu. Što je ono htio reći? Ah, da, sasvim nebitno, samo, nekada malo previše govori kraj njega pa mu, nehotice, naravno, upadne u riječ pred prijateljima. Nije to ništa, oni su samo

zavidni jer je u njoj pronašao toliko toga što mu oni, jasno, ne mogu pružiti. Vole je, a on je samo upozorava, zbog nje same, da je bolje da ne pretjera s tim, jer tko zna, mogao bi netko nešto krivo pomisliti, netko sa strane, tipa da se ona pravi pametnom. Naravno, nije ona takva, zna on to, on je poznaje bolje od ikoga, zna što će reći prije nego išta i kaže, ali mogla bi ostaviti takav dojam. Ne, nije njega briga za to što ljudi govore, pa on je odrastao muškarac, ali nekada jednostavno djeluje kao da mu je superiorna: toliko je toga napravila i postigla, mnogo više zarađuje od njega, ima i više poznanstava i veza, pa sve to jednostavno nekada izgleda... previše.

On je jako ponosan na nju, ne bi nikada htio da se ponaša drugačije, ona je osoba koja može što hoće, svaki izazov njoj je sitan. Njemu je, jasno, drugačije – nije imao iste mogućnosti, nije imao sve te prilike. Ne zamjera joj, sačuvaj bože, ali to treba reći. On je možda malo nespretn u snalaženju, u poslovima, ali nije imao sate i sate za čitanje Hegela kojega je ona uredno i fino prelistavala nakon manikure i pedikure, u kožnoj fotelji, u prostranom stanu svojih roditelja. Joj, samo se šalio, zna da nije išla na pedikure i da nije imala takvu fotelju, ali to je slika koju on ima u glavi o njoj i takvom odrastanju. Čovjek se ne može tek tako osloboditi svojih demona. Jak je on i ne mogu mu ti demoni puno, ali teško je.

On je morao s trinaest godina doći u nepoznat grad, brinuti o bolesnoj baki, mijenjati joj pelene, voditi je doktoru, bio je samo dijete, ona to mora moći razumjeti, jasno da razumije, ona je najsuosjećajnije biće koje je upoznao, pa ne bi se on zaljubio u nju da nije. On je slobodnjak, slobodan duh, nitko njemu ne treba. Osim kad se zaljubi, baš jako zaljubi, a to se upravo sada dogodilo.

Mora shvatiti kako je njemu kada dođu na red neke teme; priče o novcu, statusu, takve stvari. Jednostavno mu se spusti roleta. Kao što se dogodilo Robiju, dragom Robiju koji inače ne bi ni muhu zgazio, ali drolja ga je od žene varala. Da, da, zna, drolja je ružna riječ, ali kada bi bolje poznavala Robija, kada bi znala što je on sve prošao, ne bi ga osuđivala. Jasno da je morao poduzeti određene korake, morao joj je pokazati svoju ljutnju, nije ljutnja loš osjećaj, svi nekad moraju pokazati otpor. A Robi, malo ju je naučio pameti, no ne bi Robi pretjerao. Samo je htio pokazati da neke stvari neće trpjeti. I ne treba čovjek sve trpjeti. Dokazao je to sebi, ali i svima drugima koji bi se mogli naći u njegovu položaju. To pokušavaju i njezine „sestre“, zar ne? Sve je povezano. Svačija akcija ima puno šire značenje, zar ne? I na sudu su ga pustili za dva mjeseca. Da, kazna je bila blaga, ali njemu je bilo i žao na kraju krajeva. Pokušao se i ženi ispričati kad je izašla iz bolnice, a to što ga ona nije željela vidjeti, druga je stvar. Sigurno je samo jedno – razmislit će prije nego nekome

napravi tako nešto. Možda je jedino to i važno, na kraju krajeva: da ljudi nešto nauče. Ne treba se uplitati u tuđu intimu. Ljudi rješavaju stvari kako znaju i žele, tako je to u braku. Bi li joj bilo drago da se netko uplete u njihovu, da joj govori što je dobro za nju? Kukavički je tražiti arbitražu u odnosu dvoje ljudi. Sve što se dogodi, njih dvoje mogu sami riješiti. Pogotovo ona. Ona je najjača žena koju je ikada upoznao. Čelik.

On samo ne želi trpjeti, šutjeti, ne pružati otpor. To mora shvatiti. Ne zna ona što je trpljenje, eh, kada bi samo znala što je on morao proći, ne bi se čudila tome što ne osuđuje Robija. Otac je igrao igru otvaranja i zatvaranja. Otvarao je podrumka vrata, a zatim ih zatvarao. Nikada se nije znalo koliko će proći do sljedećeg otvaranja. I što ga vani čeka. Ne želi je zamarati s tim, nije ona kriva, zašto bi to slušala? Samo, ponekad, podrumski se mrak vraća. Tako mu je. Spusti se, težak i neprobojan i on ga ne može otjerati. Možda će ona moći. Možda je ona njegovo svjetlo. On jako želi da bude. Nekada i muškarac samo želi biti spašen. Nije to očekivala od njega, zar ne? Slab je pred njom, ranjiv, nije još ni shvatila koliko. Ali to mu je i potrebno; biti potpuno otvoren pred nekim. To je prvi korak ka iscjeljenju.

Ne osuđuje svog oca. On je jednostavno bio takav. Bolestan. Nije znao bolje. Ali majka. Ona je dozvoljavala da se stvari dogode, samo je puštala. Nije pružala otpor. Ništa nije govorila, sretna što se njegov bijes ne slama na njoj. Sigurno je nekim dijelom osjećala i olakšanje: ako trpi on, neću ja. Kakva je to bila majka, pitao se, zar nije u prirodi majke žrtva za dijete? Zar nije majčinska ljubav bezuvjetna? Da, i on je nešto čitao o tome, i on se educirao, nije toliko neuk kao što ona misli.

Upravo zbog svega toga, i ona to mora shvatiti, on cijeni otpor. Otpor tamo gdje je potreban jest sve što on želi. Volio bi da se tada mogao oduprijeti ocu, pružiti otpor i njemu i majci, pobjeći koliko ga noge nose, ali nije. Bio je premalen. Zato je sada odrastao i odmah joj govori što osjeća, daje joj sve od sebe, pokazuje joj sve dijelove, lijepe i ružne. On neće trpjeti, neće više skrivati, nikada više neće šutjeti u tami i ona to mora shvatiti.

Isto tako, nada se da njih dvoje više nikada neće morati voditi ovaj razgovor. Hoće li sada biti malo opreznija kad su u društvu? Nije mu bilo lako, sada joj je valjda jasno koliko mu nije bilo lako. Sada joj je valjda konačno jasno da je slika s foteljom na kojoj ona čita vrlo prikladna za njegovu sliku nje. I važno je da još nešto zna: on nije krpa i nikada više to neće biti. Je li joj jasno? Je li bilo strašno? Hvala joj što ga je saslušala.

No stvari nisu tako jednostavne. Zna da ga je čula, ali nije ga dokraja razumjela. Vrijeme je

prolazilo, a ona nije shvatila da njezino fino i pristojno upinjanje, kao i uspjeh u svemu čega se dotakne ne može uvijek naići na njegovo odobravanje. Da su njezine ljubaznost i dobra volja privilegija onih koje su sve dobile na pladnju. Daje njezin mir nezaslužen, njezino samozadovoljstvo neopravdano. Da ne vidi ili ne želi vidjeti neke stvari.

Od kave do kave, njezin smiješak bio je postojan. S njim je sve više razgovarala kao s djetetom, pogotovo onda kada joj je pokušavao objasniti ili pokazati kako svijet zapravo funkcionira. Ili nije shvaćala, ili se pravila da ne shvaća. Bila je jako inteligentna, tako da je preostala samo druga opcija.

Nije ga željela razumjeti.

2.

Još samo malo. Ona zna da treba još mrva upornosti.

Zajedno su već šest mjeseci. U njemu, čini joj se, ima nešto toliko čvrsto i nesavjetljivo, kao da je godinama vježbao samo to – kako biti jak, nesalomljiv. Njegov hod, tijelo, pokreti, sve u njemu, stvoreno je za borbu. Ne boji se nikoga i ničega, sa svima se suočava bez treptaja. Kada hodaju gradom, vjeruje da bi na najmanji znak neke nepravde skočio i zauzeo mjesto u prvim redovima. Dakako, shvatila je vrlo brzo da se ona prava borba događa ispod njegove površine, među zastrašujućim sjećanjima iz djetinjstva koja ga katkada bude noću, a koja nije lako otjerati, ma koliko pokušavao.

Sve joj govori, otvoreno i jasno. To joj se jako sviđa. Kod njega nema dvosmislenosti, nema promišljanja oko zauzimanja strana. Želi da budu ujedinjeni front protiv svijeta, protiv svega što bi im moglo nauditi. Ideja tima koji sve čini da se unaprijedi, da pobijedi odgovara njenim planovima, pogotovo ambicijama u poslu. Nije ovoliko radila da sada stane. Treba joj netko dovoljno jak da slijedi njezine uspjehe kojih će, zna to, biti sve više. A to je on, svakako on. Njegova logika gotovo mafijaške odanosti proteže se i na njegovu obitelj i prijatelje. Nikada ga nije čula da govori protiv „svojih“ ljudi, čak ni protiv onog svog jezivog prijatelja Robija. Nekada je malo plaši njegova „mi-oni“ verzija stvarnosti, ali shvaća otkuda dolazi i puni je uzbuđenjem kakvo dosad nije poznavala. Više su ga puta iznevjerili, prevarili ili na neki treći način izdali njegovo povjerenje i postao je ono što joj je dosad bilo strano kod muškaraca – lik iz filma u kojem je ona glavna glumica.

Zbilja se zaljubila u njega, baš kao i on u nju, kako tvrdi. Svi su to primijetili. Kada je gleda svojim crnim očima, želi samo jedno – biti ona koja ga neće razočarati. Činjenica da je baš ona ta koju je odabrao za svoj tim govori joj da je vidi kao sebi ravnu, jaku, samostalnu, sposobnu. Odlično se nosi i s njenim nesigurnostima, kao da razumije sve o lošim danima, promjenama raspoloženja, njenim brigama i strahovima. On je snažno tlo na koje se uvijek može osloniti, netko tko nikada ne uzmiče.

Potrebno mu je još samo malo da se vrati u „normalu“. Još malo njezinog strpljenja, obzirnosti, pažnje. Toliko su ga maltretirali, ne samo u djetinjstvu nego i kasnije, sve te žene koje nisu uzimale u obzir njegove osjećaje i stavove, koje su ga prisiljavale da se ponaša onako kako su one htjele, kako im se prohtjelo. Naravno da ga je to često gurnulo preko ruba pristojnosti. Trpio je koliko je mogao, jasno, ali i on ima svoje granice. Labave, dakako, s obzirom na sve što je proživio. Nekada mu se čini da je ona postigla više od njega, da grize jače, da se čak i prejako probija, da je glasnija od njega u društvu. Osjeća se submisivnim i ona će na to pripaziti. Već pazi. Kada njegov pogled počne lutati prostorijom, vrijeme je da ušuti. Da prestane sebe stavljati u centar pažnje.

Svoja je promaknuća isto odlučila zadržati za sebe, ali prijateljica se izbrbljala. Jako se naljutio. Prvo, tajila mu je nešto, a to je protiv njihova dogovora. Drugo, zar nije ni na trenutak pomislila kako će se on zbog toga osjećati? On pokušava, godinama, trudi se iz petnih žila, ali neke stvari jednostavno ne uspijeva, a njoj je sve servirano na pladnju. Ima sreće. Imala je sreće. Imat će sreće. Pokušala mu je reći da je njezino promaknuće sasvim zasluženno, ali uzeo je stolicu i bacio je na drugi kraj sobe.

– Uopće ne shvaćaš o čemu govorim! – viknuo je.

Uplašila se, ali samo na trenutak. U sljedećem, već je dotrčala do njega i snažno ga zagrlila, s leđa. Sve razumijem, rekla je. Sve, sve. Osluškivala je njegovo disanje koje se postepeno smirivalo.

On se samo ne želi osjećati toliko sporedno, toliko manje vrijedno. Jasno joj je rekao: neće više trpjeti nečiju nadmoć, u bilo kojem obliku. Ona, koja nikada nije osjetila kako je to biti u sjeni, kako je to biti podčinjena, ne može to razumjeti. Samo, ona mu želi dokazati da može. Da itekako može. Da želi biti ta koja razumije, koja pomaže, koja uspijeva u tome da mu bude potporanj.

Nisu se slučajno spojili, ništa nije uzalud, pogotovo sada, kada su zajedno već godinu dana i

svi njezini prijatelji i članovi obitelji pitaju je koji su im planovi. A ona ih ima. Osmislila je njihovu budućnost u tančine. Ovi problemi koje imaju, njegova povremena agresija, sve će se to srediti. Već je bolje. Sve više se razumiju, osjeća to. Više joj ne spočitava poslovne uspjehe, a i ne smeta mu što se viđa s prijateljima. Malo je mrzovoljan katkad i čini joj se da nešto skriva, ali moguće je da samo razmišlja kako poboljšati svoju situaciju, kako se više aktivirati, koje poteze napraviti.

Katkada joj još objašnjava nešto o njenom položaju i tome kako ne vidi kako stvari zaista izgledaju, ali naravno da vidi. Shvaća o čemu joj govori i na kraju svakog napornog radnog dana žuri njemu, pitajući se kakve će biti volje i hoće li večer biti mirna ili pak jedna od onih u kojima će se sukobiti, u kojoj će joj nešto predbaciti. Ali jedno se nikada nije pitala, ni u to sumnjala:

Želi ga saslušati i razumjeti.

3.

Prvi šamar pao je nedavno.

Oči su joj se napunile suzama i izletjela je iz stana. Očekivao je to. Nije ga poslala kvragu, nije mu pokušala uzvratiti. To je bilo dobro. Značilo je da će se vratiti. Čekao je i brojao minute. Ako se ne vrati odmah, neće se više vratiti nikada, s tim je barem imao iskustva. A to više i nije bilo tako dobro. Pogotovo zato što se ovaj put jebeno potrudio da sve bude kako treba. Zato je sjeo, zapalio cigaretu i brojao. Jedan. Dva. Tri. Četiri. Pet. Dan je bio sunčan. Silno je želio da se vrati. Naporno mu je bilo stalno prolaziti jedno te isto. Ima i on neke granice umora. Nije ni on od čelika. I ne treba mu sve to, ne toliko. Zato se valjda žene toliko i lijepe za njega. Šest. Sedam. Osam. Devet. Zvono se oglasilo. Otvorio je. Njezin pogled bio je pun kajanja.

Udahnuo je s olakšanjem. Sada će sve teći lakše.

Isprike su joj bile snažne, gotovo kao i orgazam kada ju je nakon njih bacio na parket i radio sve ono što mu nikada nije dopustila. Mislio je da će nakon toga biti šutljiva ili zamišljena, ali samo se nastavila ispričavati i analizirati sebe, njega, njihov odnos, s različitim samokritikama. Žao joj je, nije razmišljala o tome kako će njezina povišica utjecati na njega, kako će njezino pojavljivanje u javnosti utjecati na činjenicu da se on već dugo nigdje ne

pojavljuje, a mogao je, trebao je, imao je za to više razloga od nje...

Slegnuo je ramenima.

Da, nije razmišljala. Nije razmišljala i sada on mora trpjeti. A zna se što on misli o trpljenju.

- Ne moraš - rekla je. - Ne moraš nikada ništa trpjeti. Samo reagiraj, slobodno, možda ne ovako, ali reagiraj - molila ga je usrdno.

- Vidjet ćemo - rekao je.

- Ne razumijem zašto mi se stalno događaju iste stvari, zašto se stalno moram ljutiti, stalno proživljavati isti pakao bez mogućnosti reakcije, bez pružanja otpora - prošaptao je.

- Ne moraš - rekla je i rasplakala se. - Ne želim da se ljutiš - nastavila je kroz suze, nježno ga pogladivši po glavi.

- Ni ja to ne želim - rekao je pomirljivo. - Nemojmo se svađati - nasmiješio se.

Poljubio ju je u kosu, najnježnije što je mogao. Duboko je udahнула. Ritam srca smirio joj se, osjetio je njegove otkucaje na licu koje je blago spustio na njezine grudi.

Drugi udarac bio je jači i ostavio je krvavi trag. Taj put nije otrčala dalje od kupaonice, po papir. Bilo joj je bitno obrisati to što se dogodilo. Uredna je i čista, shvaćao je. Fasada će ostati netaknuta što se nje tiče. Odlično. Manje posla za njega.

Znao je da ona već dulje vrijeme razmišlja i čini sve u njezinoj moći da stvari među njima uredi, namjesti kao pisaći pribor i uredno posloži, da ga umiri ga kada je nervozan i da se sa što više dostojanstva nosi s njegovim povremenim ispadima bijesa. I da njihovu vezu, bez obzira na to što se događa, što manje prikazuje na van. Nasmiješio se kada je otrčala obrisati svoju krv. Nije ni plakala, ne ovaj put. Brza regeneracija, pomislio je. To je jako dobro. Bog se katkad smiluje na najljepši način, čak i njemu. Toliko žena, toliko pokušaja, ali nikada nešto trajno, stvarno, nešto u čemu bi on doista pokazao što je, kakav je i kakve stvari zapravo trebaju biti.

Kada se vratila, izraz lica bio joj je stoički, iskakale su samo velike oči, okružene sivim.

Odmah se počela ispričavati.

- Robi će uskoro doći, ispričat ćeš se njemu - rekao je mirno i okrenuo se prema prozoru.

Sada će se rastati s njim, pomislio je. Izaći će i to će biti to. Strah će je na to navesti, ako ništa drugo. Požurio je, pretjerao s Robijem i neće ga htjeti vidjeti, barem neko vrijeme, ako uopće.

Ili.

Ili će se rastati s nečim drugim.

Nečim u samoj sebi, o čemu je on dosad razmišljao kao o svom najgorem neprijatelju kod svake žene koju je ikada upoznao.

Okrenuo se natrag prema njoj.

Nije se pomaknula.

U očima joj je očitao čisti užas.

Ovo će biti mnogo slađe nego je mogao i zamisliti.

OTKUCAJI

Njezino tijelo sada ima samo jednu misiju – riješiti se uljeza.

Neće izaći krvav i sluzav, sa svim dijelovima tijela, spreman na život, s organima razvijenima i rastegnutima, debeo i sretan. Vjerojatno neće.

- Svaki organizam je drugačiji, gospođo, i drugačije reagira na trudnoću.

Da, toliko je shvatila. Zlo joj je od trudnica koje se prešetavaju okolo s cigaretama, putuju, smiju se i žale jer ne bi smjele više piti pet šalica kave dnevno, ali onda ih ipak popiju jer, kvragu, jednom se živi, a i što sad, veći šok za dijete bilo bi prekinuti s ovisnostima naglo.

- Tijelo možda nije spremno – govore.

Ali zašto nije spremno? Toliko dugo je radila na tome da ga pripremi: čajevi, trave, cimet, slanutak i leća, sve što pospješuje plodnost, svaki štand na svakoj tržnici. Plodnost, poboljšajte svoju plodnost: Evine kapi, ulje noćurka, biljka očajnica, hajdučka trava, melisa, jer od melise prolaze i mučnine, ali ona nema mučnina, ona samo krvari. Krv gusta, ljepljiva, krv u kojoj se svaki put može naći ono. On ili ona, ne zna se. Rano je.

Sporo luta po hladnim hodnicima, pa:

- Dižite se, idemo na ultrazvuk.

Zatim opet polako do sobe, male, zagušljive sobe s tri kreveta u kojoj se posteljina ne mijenja tek tako, ma koliko dugo ona krvava ležala na njoj.

Želi samo jedno: ako to strano tijelo izađe prije vremena potrebnog da se život stvori dokraja, da ne bude prisiljena da ga gleda, da vidi masu koja je stvarna i opipljiva. Želi samo da iscuri s krvlju koja sad već gotovo svakodnevno navire u većim ili manjim količinama, neovisno o tome sjedi li ona ili stoji, leži li ili miruje kao sfinga i trudi se ne pomaknuti ni jedan jedini mišić, trepavicu ili prst.

Njihovi organizmi, to nije trebalo biti tako, oni su imali savršeno slaganje, savršenu kemiju, njihova koža bila je kao jedno, spojena iglom i koncem jedna uz drugu. To je trebalo biti njihovo snažno, jogunasto dijete, jako, prije svega izdržljivo, pa njezin muž je sportaš. Što se događa? Zašto nije jako, zašto nije izdržljivo, zašto ga njezino tijelo nadvladava s toliko

otpora?

- Spavajte - govore joj ne gledajući je. - Mirujte.

Žena u krevetu pored nje povraća desetak puta dnevno, nekada i više. I ona bi željela povraćati. Ne bi imala ništa protiv povraćanja i infuzija, ako bi one značile da čedo u njoj jača i hrani se njom. Povraćala bi od jutra do mraka, kao što ova žena povraća i napinje se uz neslušljive zvukove, svaki put kao da će joj čitava utroba izaći na usta, ali nije prolila ni jednu kap krvi. Njezin se plod uglavio tako čvrsto da ga ni pad s tko zna kojeg kata ne bi odvojio od njezine maternice, barem tako ona zamišlja.

No nju ta žena gleda zavidno, vjerojatno misli da je lijepo samo ležati i mirovati, bez povraćanja i mučnine, a da će se sve ostalo već nekako riješiti.

Vizita.

- Kako ste? - pitaju je.

Slježe ramenima. Ne zna što reći. Je li bilo krvarenja? Nije? To je dobro. Daju joj njezine lijekove.

- Koliko lijekovi štete bebi? - jednom je pitala.

- Gospođo, valda vam ne bi davali lijekove koji štete bebi! - podviknuli su.

Nije više ništa pitala.

Žena pored nje, ona koja povraća, odbija čak i lijekove protiv mučnine.

- Ne, od Reglana još više povraćam. I od Peptorana. Ne želim Paracetamol, ne boli me glava.

Pa joj ne daju ništa, samo glukozu, vodu, vitamine. Ne mogu joj pomoći. Klonula je i sasvim bijela. Ne može ni dulje govoriti bez povraćanja.

Što će biti s njima?

Mladi doktori s hitne službe katkad ih dolaze tješiti.

- Trudnoća je jedno veliko mučenje. Nitko to ne zna bolje od vas - kažu.

Ženi koja je došla s neobjašnjivim bolovima u području rebra govore:

- Ne znamo, gospođo. Ako je od trudnoće, možda će se smanjiti s vremenom. Ako nije, povećavat će se. Za devet mjeseci znat ćemo više.

Žena s bolovima gleda u strop i ne trepće. Kako devet mjeseci ikome može djelovati kao razdoblje koje se može preživjeti u bolovima? Ženi koja povraća oduzeli su labor. Sada s infuzijama duboko u venama juri na WC, a nekada ne stigne do tamo na vrijeme, pa povraća po podu. Kasnije briše svoju bljuvotinu toaletnim papirom. Jedva hoda.

Sve počinje i završava. To je jedina, glupa rečenica koja joj se probija kroz svijest više od sto puta dnevno. Samo je pitanje koliko će dugo morati čekati.

Ne može više. Ponavlja to svaki dan. I onda sve krene iznova.

Novi dan, novi lijekovi. Obavezni Normabel koji želi sakriti zauvijek, duboko ispod svog kreveta, i nestati u njemu jer je opušta, jer joj pruža omamljenost koja je smiruje. I, naravno, gledanje van: na rijetku travu ispred bolnice, mjesto kojim nitko ne prolazi. Žene lijevo i desno od nje odbijaju Normabel, no ona želi spavati, izgubiti se, zaboraviti. Ne želi biti svjesna toga da ne smije hodati, trčati, plivati, izaći na sunce. Ionako to stalno sanja: zelenilo, brda, visoke vrhove s kojih skače u prohladna svjetlucava jezera.

I žena koja povraća kaže da sanja vodu. Da može piti vodu, puno, puno vode. Sad je to za nju nemoguće, od svakog gutljaja vode povraća satima. Kaže da nije bila svjesna kako je biljkama kada se suše. Ako ovo preživi, svaki dan će ih zalijevati.

Žena s lijeve strane presavija se od bolova dugo u noć i jauče u krevetu. Ona ne može spavati ni sanjati.

Kada ide na ultrazvuk, po nju dolaze s kolicima. Ne osjeća više mišiće, ruke i noge, kao da se pretvorila u želatinastu masu. Špaget. Kičma se savila, koža opustila. Kada će opet smjeti trčati, voziti bicikl? Kašljati bez straha?

Na ultrazvuku uvijek ušuti i zadrži dah. Ne može nastaviti disati dok ne čuje najvažniji zvuk od svih zvukova koje je ikada čula: zvuk otkucaja. Prvo ih čuje slabije, a zatim nešto jače, iako joj se čitavo vrijeme čine tako tihima i uplašenima da ih poželi pojačati. Želi viknuti:

- Drž' se! Ne puštaj!

Ali ne može, boji se da će, ako se imalo napne, ako iz sebe pusti glasniji zvuk, krv opet krenuti. Prvo malo, tek toliko da zaprlja gaćice, a onda jače, gušće, nepreglednije. Zato se

ne želi pomicati. Ne želi ni disati. Odlazak na WC rezerviran je uglavnom za malu nuždu.

- Kada ste posljednji put imali veliku nuždu? - pitaju je s namjerom da to i zapišu.

- Prije nekoliko dana - kaže. Ne želi se previše napinjati.

- Ako je žena inače zdrava, ne bi trebalo biti problema u trudnoći, a vi ste sve zdrave, samo zdravi ljudi zanesu, znate... - tumače im kao malim učenicama.

Da, čula je to već. Da, zdrava je. Nije imala nikakvih zdravstvenih problema tako dugo koliko joj sjećanje seže. Ni ona, a pogotovo ne on, njezin muž. Iako, njega se rijetko kada spomene. Na njega se ne pomišlja. On nije uračunat u jednadžbu u kojoj je ona trenutno.

- Jednom kada zatrudni, žena je dalje sama u tome - kažu joj.

On može biti pored, može je držati za ruku, može plakati, sam, u svojoj sobi. Organizam je njen i samo njen, dijete je šćućureno u tamnici svoje, ako bude sreće, buduće majke. Nitko nema prilaza. Ono je tu, odmah ispod tanke opne kože trbuha i masnih naslaga, ali kao da je u drugoj dimenziji. Ne osjeća ga, i proći će mjeseci dok se to ne dogodi, ako ga ikada uopće i osjeti.

Muž u bolničku sobu ulazi uvijek oprezno, uvijek u strahu. Boji li se više za nju ili za dijete? Ne može to iščitati iz njegova pogleda. Sjedi i gleda je. Ništa ne ovisi o njemu. Ona stavlja njegovu ruku na svoj trbuh, kao da će mu to pomoći osjetiti kroz što ona prolazi. Nema napetosti. Ništa se ne vidi. Ona pogotovo ne zna što se u njoj trenutno događa. Čitala je da u dvadeset i trećem tjednu trudnoće mali fetusi počinju sanjati. O čemu sanjaju? Sve što znaju posteljica je i voda u kojoj se kreću brzinom malenih riba. I majka, ta prijateljska ili neprijateljska unutrašnjost.

Muž joj je donio *pizzu*. Mora puno i raznoliko jesti, govore joj. Tako će ojačati i sebe i plod. Pa jede. Zatim provjerava uložak. Malo krvi. Pa prestaje jesti. I čeka. Zatim prolaze dani bez krvi. Oblijeva je ushićenje i nadolazi nada. Zatim opet. Koliko sve to može trajati? Još par tjedana, još malo, sigurno ne dulje.

Muž je pokušava zagrliti, ali boji se da će je povrijediti. Boli li je? Ona odmahuje glavom. Je li gladna? Ne, ali pojest će kad je već donio. Šteta da se baci.

Tišina se razlijeva sobom kao crna gusta voda. U njezinu slučaju uvijek će biti crvena. Crvena tekućina koja je razdvaja od normalnosti, od svih ostalih. I kroz nju, jedva čujni

otkucaji, crni na crvenom, kako žurno, kao malene ptice, preskaču jedan drugog. Oni su jedini znak da je tu, da možda ipak nije sve izgubljeno.

Možda će ipak sve biti u redu, pomišlja dok vraća mužu papir koji je ostao nakon *pizze*.

Uhvati je blaga mučnina, popraćena slabošću u rukama i nogama.

– Možeš li, molim te, pozvoniti sestrama? – upita muža koji ionako sa strepnjom iščekuje bilo kakav njezin znak, trenutak u kojem može biti uslužan, jer uslužnost, to je uloga u koju se pretvorio posljednjih mjeseci.

On pritišće sklopku dok u njoj jača slabost i obuzima je lagana nesvjestica. Čini joj se da nestaju u crvenoj masi, mekanoj poput vune. Propada duboko, ali nikada dokraja, stalno se otvaraju novi slojevi u koje može utonuti, koji je nježno obavijaju. Oko sebe osjeti komešanje slično lepetu krila. Učini joj se daje netko otvorio prozor. Osjeti ljepljiv i hladan znoj na svom licu i grudima. Pomisli kako je to fino, sasvim je mokra i uronjena u svoju posteljicu od vunenog oblaka. Više ništa ne osjeća i ni na što ne treba misliti.

Zvukovi koraka i glasova oko nje postaju sve gušći, dublji i sporiji dok konačno ne nestanu iz njezine svijesti.

Pomisli da se više nikada neće vratiti u ovu sobu i da će iza nje ipak morati oprati posteljinu.

Zatim više ne pomišlja ništa.

TRUSNO TLO

Hodaju po šumi. Šuma je sve gušća, ali i dalje svijetla, a kroz grane se probijaju zrake sunca.

Ona želi nečim rasjeći tišinu, probiti se kroz muk kao što se upravo probijaju kroz gustiš.

Rana jesen, lišće je još zeleno. Hladno je, toliko da su obukli zimske jakne i šalove. To je njihova rana zima. Trenutak u kojem se trebaju rastati. Želi otvoriti usta i to reći, ali osjeća da treba proći još malo vremena. Treba izaći iz šume.

On je želio ići u prirodu. Nedostajalo mu je zraka.

- Ne razumiješ šumu - znao joj je reći. - To je najveća sloboda.

- Ne znam - odgovarala bi mu. - Ja se u njoj osjećam zarobljeno.

Za njega je klaustrofobičan bio grad. Ulice koje su se vijugavo slijevale u nove klubove i kafiće koje je ona željela vidjeti, s njim. Zamišljala je gradove u kojima još nikada nije bila, visoke nebodere i uličnu rasvjetu, svjetla i vrevu prometa oko sebe dvadeset i četiri sata dnevno. On je sanjario o mjesecu iznad šatora u kojem bi kampirao danima, o tišini isprekidanoj samo zvukovima iz drveća ili trave. Ona je išla s njim. Dijelila je šatore, hodala preko potoka. Pokušala je uživati u lomu svjetla.

- Jesi li gledao Von Trierov film „Antikrist“? - upita ga, odlučujući prekinuti tišinu. - Odvija se u šumi, a likovi su samo muškarac i žena, njihov odnos nakon smrti djeteta. Ona se boji prirode zato što...

- Ne gleda mi se teške filmove. Zar ti nije lijepo ovdje? - prekine je.

Gustiš se na trenutak prorijedi i nađu se na malenoj čistini. Ona gleda njegovo lice na suncu koje se probija kroz granje. Oči, najčešće sive, ali ovaj put zelene, kako se stapaju s lišćem. Možda je ovo njegovo prirodno okruženje, njegov produžetak, situacija u kojoj se konačno osjeća ugodno, u kojoj se stapa s pozadinom kao kameleon, napokon siguran i smiren. A ona to opet kviri.

- Uživam. Stvarno je lijepo - odgovori brzo, pokušavajući u zatišju dana u zelenilu pronaći ljepotu koju je pronalazila u sumraku u gradu, slijeganju prašine na ulicama.

Njegovo se lice ne mijenja, čak se ni svjetlost na njemu ne pomiče. Dobije ga potrebu nacrtati, samog, u prirodi, pogleda uprtog u drvo. Iz njega se prema njoj, kroz čestice u zraku obasjane suncem, provlači težina. Kao da zrak postaje zgusnutiji u prijelazu između njih dvoje. Nije joj jasno iz kojeg dijela njega dolazi težina ni gdje je i kako sakuplja. Sloboda, za koju on tvrdi da osjeća u šumi, njoj je samo zgusnuta masa između njih dvoje, sve zgusnutija kako dan nestaje i kako minute provedene u šutnji prolaze.

Želi samo izaći iz šume, kao iz opasnog labirinta koji bi se mogao zaplesti toliko da iz njega više neće biti izlaza. Pita se koliko su udaljeni od ulaza. Ne zna se orijentirati, iako joj je puno puta to pokušao pokazati. Ne zna ni kada će biti vani, zato želi pričati o nečemu izvan šume, izvan gustih čestica u kojima se nalaze. Govor o bilo čemu potvrdit će njezino postojanje negdje drugdje, misli. Negdje daleko odavde.

- Jesi li jučer učio za ispit? - upita ga.

On okreće glavu prema izvoru svjetlosti. Ne odgovara. Njegova tanka kosa sjaji na suncu. Sjena mu skriva lice, pa ne vidi niti jedan njegov dio, ali zamišlja izraz. Hodaju dalje. Šuma oko njih ponovo postaje još gušća, a sunce se sve slabije probija kroz granje. Ona se obgrli rukama od hladnoće i namjesti svoj šal. Poželi biti utopljena u mir svoje sobe u ugodnim debelim čarapama s čajem i gledati neki film, možda čak o šumi. Učiniti je daljom nego što trenutno jest, na bilo koji način. Šuma promijeni boju, iz svjetlozelene u tamnozelenu, kao da je netko ugasio svjetlo.

Počinje vjetar.

On joj se odjednom učini kao sklizak pod, površina ledenog šumskog jezera; tanka i puna pukotina. Ne može dugo stajati na toj površini, ali ne može se ni pomaknuti i izaći na obalu. Jedino što joj preostaje jest pokušati održavati ravnotežu.

Oblaci se velikom brzinom pomiču iznad njih, vidi ih kroz pukotine u krošnjama. Odluči ponovno pokušati, mjesto radnje ipak pomaknuti drugdje, prije nego što izađu.

- Sanjala sam da smo kod tebe u stanu, da se upravo budimo. Otvorim prozor i vidim vodu sa svih strana. Ali ne poplavu, blatnu duboku vodu, već more. Namreškane, morske valove, kao da je u dubini morska trava, morsko dno. Ježevi i ribe, znaš. Gledam, dokud mi pogled seže, to more. Pitam se kako je do toga došlo, kako to da je more oko nas? Ti se budiš i uopće se ne čudiš, kažeš da se takvo što događa, ponekad. Pitam se u kojim uvjetima bi se tako nešto moglo dogoditi, zašto? Onda shvatim da si u pravu. Da se to doista događa.

Poželim se baciti u tamnu vodu. Otplivati što dalje od tvog stana.

Njegovo se lice, kada ga pogleda, pretapa u sumrak. Uskoro neće znati gdje mu je nos, a gdje oči. Vidi samo čuperak kose koji uvijek zaglađuje. Pomisli, prije nego se sasvim stopi u tamu, kako njegovo lice nikada nije izgledalo ljepše ni zamišljenije.

- I ti mene sputavaš.

Konačno je progovorio, ali više ga ne vidi. Čuje ga, kao što čuje i vjetar u granju. Zamišlja kako zauvijek ostaju na istom mjestu u šumi, danima i tjednima, i kako se polako smanjuju do nestajanja - ona njega, a on nju. Kako se brišu kao spužvom kedu na ploči. Osjeća njegov pogled na sebi, iako ga ne vidi. Zna da će sada, kada je krenuo, nastaviti govoriti.

Poznavati nekoga, svaki detalj i svaki milimetar ne znači i voljeti ga, pomisli.

- Želiš otići što dalje od mene? - upita je.

Ona neodređeno pokaže rukom uokolo, kao da želi reći da se njezin odlazak ne bi odnosio samo na odlazak od njega već i na ovaj prostor, šumu, na njihove izlete u prirodu, ali ne odgovara ništa.

- Ti još ništa ne razumiješ - kaže on.

Njoj se oči mute. Ne može ništa izgovoriti. Ne zna jednostavno prerezati, a ne može ni polako odvezivati sve čvorove koji su nastali među njima. Hoće li ikada uspjeti izgovoriti sve što želi? Što ako zbilja nema šanse u odnosu na svijet, ako ne razumije kako stvari funkcioniraju? Ne razumije šumu, taj veliki izvor života u koji on hrli. Može li uopće razumjeti ostale stvari? Ako je on u pravu, to znači da nikada neće pronaći svoje mjesto, put van labirinta. Da sama sigurno neće moći dalje.

- Misliš da se ne bih snašla da se sada rastanemo? - upita ga.

- Prvo bi ti morali naći nekog novog - kaže joj kroz smijeh. - Onda bi tek mogli prekinuti.

U njegovim očima nešto je hladno i nepregledno. Humor je prisutan, ali mračan je i bez prolaza. Ona posegne rukom za njim i u tom trenutku sigurna je da će joj ruka proći kroz njega, da se ništa drugo ne može dogoditi. Ipak, ruka joj se zaustavlja na njegovu licu. Lice mu je glatko obrijano. Prolazi rukom po njemu, okrugao mjesec. Želi ga obuhvatiti objema rukama i gnječiti, iscijediti sve sokove iz njega. Možda bi ga mogla i zagristi, osjetiti njegov

okus u ustima. Željela je voljeti njegovo lice, jako voljeti. Učiniti ga svojom amajlijom, platformom i podlogom na kojoj bi mogla stajati. To lice je na početku tako i izgledalo. Toplo i okruglo, bijelo i mekano, kao vuna. Njegov maleni nos zvala je krumpirić.

Možda bi bilo bolje da su se kasnije sreli. Iako, nije razumjela ni tu frazu „bilo bi bolje da smo se kasnije sreli“. Možda će neka znanja stvarno biti nadohvat ruke izvan šume. A možda neće nikada.

- Koga bi mi našao? - upita ga.

Zapravo je ne zanima njegov odgovor, ali nešto želi reći, razgovor se mora nastaviti sve dok ne dođu do izlaza.

- Nekog pjesnika - odgovori. - Koji bi stalno pričao s tobom.

Prvi put otkad idu zajedno šumom prepoznaje put, iako je tama već gotovo potpuna. To je ispunjeno novom snagom. Blizu su izlaza i uskoro će biti na cesti, na jednoj od ulica koje on ne voli, a koje označavaju civilizaciju. Dalje od nečeg opasnog i podmuklog što kao da je promatra kroz granje. Što bi se trebalo dogoditi u šumi? - sjeti se rečenice iz filma koji mu je nedavno spomenula. Za njih vjerojatno ništa. Ne zna zašto je toliko uplašena i zašto osjeća da se mora skloniti što dalje. No ako on želi pobjeći od grada, zašto to ne bi htjela i ona oдавде? Pobjeći, otplivati, probiti se kroz gusto granje što dalje od njega, ne zaplesti se u putovima iz kojih nema izlaza, u labirintu koji će je svojim čvorastim stabljikama i gustim travama zauvijek držati podalje od svjetla.

- Znam da ti je moj faks stran, ali ja barem studiram. Ako je tebi studiranje naporno, uvijek možeš učiniti ono što ti najbolje ide - odustati. Pobjeći u šumu.

Iznenadi samu sebe prebacivanjem loptice. Nije više mogla izdržati, iako još nisu izašli. Ima dojam da će se visoko drveće oko njih lagano početi urušavati, da će se srušiti ravno na nju. Ali opruga zapela duboko u njoj konačno se pomaknula. Njezin um postaje duga, prohodna i pregledna ulica, bulevar na koji se lagano spušta sumrak dok se sva svjetla treptajući pale. Nasmiješi se.

I on se smješka. Njegovo lice nije više u sjeni, dotaknuto je uličnom rasvjetom s ceste.

- Sviđa mi se kad mi ovako vratiš - kaže - inače si kao jo-jo. Totalno ovisiš o meni i mojim raspoloženjima.

Njegova glava ponovno utone u mrak dok se primiču izlazu. Još samo malo, pomišlja ona. „Hej, zašto me zapravo mučiš?“ želi uzviknuti, primiti ga za glavu, dignuti, zavrtjeti u zraku i baciti u jezero pored kojeg prolaze. Gledati kako se utapa. Ali sada je najvažnije izaći. Ovaj izlazak je ključ. Samo mora nogom dotaknuti cestu, i, kao u dječjim igrama, bit će spašena.

– Svatko samo iskorištava situaciju koliko može. Tvoja greška je što sve dopuštaš.

Time on zatvara temu. Kod njega uvijek postoji signal koji označava da je razgovor završio. Kakav je to signal i bi li ga mogla svaki put detektirati, ne zna, ali sigurna je da prepoznaje trenutak kada je zabava gotova, trenutak u kojem dolazi racija i zatraži da se svi raščiste s mjesta nesreće ili s običnog tulumu. Hoda brzim koracima sada već ispred nje i ona mora malo potrčati da bi dobila prednost, možda ga čak i odgurnuti. Ne smije mu reći svoj plan, da samo želi izaći, po mogućnosti i prije njega, i da je ta pogodba koju ima sama sa sobom sve što ima, da je ta utrka ono što će značiti njihov daljnji tijek. Želi mu još nešto reći, najviše zato da ga uspori i vrati na temu, da se razgovor nastavi do izlaska. Zatim stane.

Otvori usta i zatvori ih, kao riba. Okrene se natrag i pogleda prema dolini. Čitava je utonula u duboku tamu, gustu kao u tintu, pa ona iza i oko sebe više ne vidi ništa. Osjeća samo vjetar i misli da čuje hod divljih životinja dok joj se hladnoća uvlači u kosti.

Svjetla grada, pomišlja, gledajući prema cestama koje se lome u daljini. Nikada im nije bila bliže. Njih vidi kristalno jasno i mora požuriti prema njima jer oko nje se tmina zatvara kao kaput. Potrči za njim, ali noge kao da joj tonu u katran. Upire se iz sve snage i konačno izlazi iz mraka, sustižući ga. Izlaz, pomišlja radosno s olakšanjem. Uspjela je i sada joj preostaje još svega nekoliko koraka. Ništa joj se neće ispriječiti na putu, pa ni on, koji stoji ispred uskog kamenog luka koji označava izlaz.

Ne pomiče se, samo ukočeno gleda van.

Pokušava ga pomaknuti i nije ju briga ni ako on odluči prenoćiti u šumi ili ostati u njoj zauvijek. Mrak iza njih može ga potpuno progutati, može nestati u njemu ako želi. Ona izlazi sada.

Preko njegova ramena pogleda na cestu i ugleda divlju, blatnu vodu kako u bujici nadire prema šumi, lomeći visokim valovima beton, automobile i ulične lampe, kao da se utrkuje s neprobojnom tamom iza njih i u brzim im naletima dolijeće ususret.

ELENA

- Ali, zašto? - uspio sam procijediti dok smo sjedili na kavi.

Žlicom je miješala svoj *nescafé* dok su joj se savršeni, bijeli nokti caklili kao netom otkinuti od bjeline šalice. Želio sam zgrabiti njezinu ruku, približiti njeno lice ustima i zasliniti je te tako barem nakratko razbiti tu savršenu porculansku put oko koje se nikada, kako sam mislio, nije morala truditi. Gledao sam pregibe njezina bijelog vrata s tankim srebrnim lančićem i poželio iscrtati nešto na njega flomasterom. Ili možda nožem. Njezina je kosa bila prirodno nakovrščana i svilena. Nisam imao blage veze kojim su se preparatima ostale žene služile da postignu takve nokte, takvu kosu, takvu kožu. Ali to i nije bilo važno. Jedino što me zanimalo bilo je čime se služila Elena kada je uspjela stvoriti od mene jednog od svojih pokornih robova kojeg sada odbacuje - pažljivo, onako kako vjerojatno skida i šminku sa svojih ljubičastih očiju.

- Jednostavno, ne mogu više biti u vezi, znaš. Sada su stvari prekomplikirane. Moram mnogo raditi... na drugim knjigama. A osim toga...

Kako je lijepa, bilo je jedino na što sam mogao misliti dok nas je sunce obasjavalo u staklenom kafiću. Spustila je pogled u dobro uigranoj pozi koja je govorila „sramim se što sam neodoljiva“. Je li Eleni itko u životu učinio išta nažao? Njezin je srneći, ponizni pogled govorio da je to nemoguće. Dobio sam poriv za gnječenjem njezine glave. Tko bi na to uopće pomislio osim mene, primitivnog luđaka?

- Ali ja te mogu poticati u svemu... može ti čak biti i lakše sa mnom nego da sve moraš sama... - pokušao sam, prekidajući je.

Znao sam da sam osuđen na propast. Jednako kao što sam bio siguran da je potpuno sa mnom u trenucima kada se njezino tijelo otvaralo pred mojim, to savršeno, bijelo, tanko tijelo, a njezine me oči gledale kao da sam prvi i posljednji kojega je ikada vidjela, sada sam znao da je s tim gotovo.

- Sada ću imati jako puno posla. Sama sa sobom, najviše. Moram toooliko raditi na sebi - rekla je uz smijeh i okrenula očima kao da samu sebe kori zbog svojih postupaka ili možda zbog stanja u koje se dovela (iako mi nije bilo sasvim jasno kakvo je to stanje).

Možda se, nakon što uzme dovoljno vremena za sebe, predomisli, pomislio sam. Možda

shvati da sam joj ipak barem malo zanimljiv, da ne dosađujem previše i da sam joj spreman pomoći u bilo kojem trenutku. Kuhati, kupovati odjeću i najskuplje ormare za cipele ako je to ono što želi, kao što je Mr. Big kupovao za Carrie u „Seksu i gradu“. Veselio ju je taj film, poistovjećivala se s junakinjama i velikim gradom koji je meni bio odbojan, pa smo ga često gledali, pogotovo nakon što bi imala loš dan u modnom časopisu gdje je jedno vrijeme radila.

Ti ne trebaš raditi za druge, govorio sam joj često – ti si *brand*! Trebaš promovirati sebe!

Smiješila bi se na takve izjave i poljubila bi me u kut usana. Mrzio sam taj kut usana koji bi mi poljubila. Želio sam da me ljubi u usta i to jezikom, da pokvari ruž koji je stavljala na usne prije nego bi izlazila iz stana i koji bi na njima ostajao dugo nakon što bi se vratila.

Posljednjih mjeseci u krevet je ulazila iza mene. Spavao sam, iscrpljen predavanjima koja sam držao na faksu. Nisam je ni dočekivao. Njezino besprijekorno lice ujutro bi obasjalo stan dok je cvrkutala na mobitel i žurila iz jedne prostorije u drugu. Pitao sam se kako i s kim može pričati na mobitel gotovo svake minute u danu, ali nisam istraživao.

Nisam znao kako.

Elena je imala tri laptopa, dva Iphonea i još mnogo *gadgets*. Nije se odvajala od njih ni noću. Do ranih jutarnjih sati u mračnoj sobi svijetlile su njezine naprave i podsjećale me da nismo sami, daje njezina pažnja uvijek negdje drugdje. Mnogo sam se puta pokušao sklopčati uz nju, zagrliti je i privući sebi, odvojiti je od tog svijeta koji ju je toliko privlačio i uvlačio u sebe, ali uvijek bi nježno izmaknula, tapšući me po glavi kao zaigrano dijete. Uskoro se više nisam primicao.

Činilo se da je moja ideja o pretvaranju sebe u *brand* ipak bila nešto u što se zagledala, barem više nego u moje usne. Tražila je načine da se pokaže, da se proslavi. Rad u časopisu nije bio dovoljan, ni približno. Željela je pokazati još nešto. Ne nužno svoje tijelo ili modni ukus, bila je tooliko iznad toga, kako je znala reći, već nešto, slutio sam, sadržajnije. Važnije.

Uskoro je počela pisati pjesme. Šminkala se sve jače, a češće je izlazila na neka mjesta na kojima nisam imao što tražiti.

Nisam znao kako.

Nije me zvala, a kada bih se i ponudio da idem s njom ili je barem odvezem tamo, odgovorila bi mi da je to nekakav skup pjesnika, a da mene ionako nikada nije zanimala poezija. Bila je

u pravu, poezija me zaista nikada nije zanimala, a glumiti da me odjednom počela zanimati činilo se licemjernim. Zato sam samo sjedio u kutu kupaone dodirujući rukom kut usana i gledajući kako prije izlaska na svoje velike oči nanosi slojeve i slojeve crne šminke.

Osjećao sam se kao velika prevara. Netko tko nije mogao zainteresirati Elenu na duge staze. Zadržati Eleninu pažnju ni sat vremena. Promatrao sam svoje ruke. Nekoliko mi je puta rekla da su predlakave, pomalo majmunске, i da bih to trebao riješiti voskom. Mislio sam da je možda u pravu. Imao sam fine prste i lijepo oblikovane nokte, rekla je. Samo, te dlake. Počeo sam ćelaviti i naslućivao sam da Elena to neće samo tako otrpjeti. Morao sam se pripremati za studente, morao sam se držati rokova projekata, ali sve je u meni tih dana lelujalo poput morske trave. Sve osim Elene.

Tražila je izdavača. Nisam znao ništa o tome. Bavio sam se strojarstvom, radio na fakultetu. Klubovi književnika bili su mi strani koliko i njoj rad strojeva. Bilježila je brojeve urednika, nakladnika i kolega pisaca u mobitel, tražila ih na Facebooku, a zatim započinjala beskrajne prepiske. Da mi je bilo znati o čemu su se dopisivali. Znao sam o čemu sigurno nisu. Mogao sam se okladiti u to. O pisanju.

Uskoro je pronašla izdavača za svoje pjesme. Bio je stariji, šarmantan koliko je to bilo potrebno, pisac, jasno, i kada bi ga Elena dohvatila za tanku riđu bradu i blago privukla sebi uz ljupki smiješak, stiskao sam zube tako jako da sam mislio da će mi vilica otpasti.

Objavio joj je zbirku par mjeseci nakon što su se upoznali. Koliko sam vidio, nije previše morala raditi na njoj. Ono što je morala ili pak željela raditi bilo je slijediti svog izdavača na raznoraznim eventima. Danonoćno lajkati sve njegove statuse na Facebooku i upoznati sve njegove prijatelje i kolege.

- Joooj, znaš što je Albert danas rekao? - zvonila je po stanu.

Nije me bilo briga, naravno, ali najgore je bilo što sam bio uvjeren da ni nju nije bilo briga. Držala mu se blizu samo zato da joj zbirku objavi što prije. Nisam želio znati koliko blizu.

Nisam znao kako.

Na promociji, nitko me nije ni pogledao. Čini mi se da je i ona zaboravila da sam tamo. Osjećao sam se kao poslušna vozač ili *bodyguard* dok sam čekao da se sa svima izljubi, primi cvijeće i ispiše posvete. Nisam dobio poriv ni s kim razgovarati, iako sam se zakleo da ću učiniti sve da joj tu noć olakšam i prilagodim se situaciji. Izmicala mi je otkad je ušla na

scenu i odlučio sam učiniti što god treba da je vratim. Pokušao sam uhvatiti pogled nekog visokog starijeg gospodina koji je sjedio pored mene i barem desetak minuta ubiti razgovorom, ali nisam uspio. Dvorana je bila premračna i preuska ili se samo meni činilo da se strop i pod približavaju jedno drugome. Htio sam van. Nisam želio imati veze s ovim. Osjećao sam se kao u sekti koja me čak i ne želi vrbovati za svoje ciljeve.

- Mogao si se obući prikladnije - rekla je Elena namještajući dekolte svoje svilene haljine na prednjem sjedalu mog Peugeota. - Znaš li ti uopće koliko je trebalo povući veza da promociju napravimo baš u ovom klubu?

Pogledao sam u svoje nove traperice. Nisam znao tko je povlačio te veze, ah nisam ništa rekao. Sjedio sam za volanom i šutio. Osjećao sam kako se auto sužava oko mene i kako mi treba više prostora, a ne mogu ga dobiti. Nekoliko dana prije toga rekla mi je da bih trebao kupiti novi auto. Pomislio sam da je u pravu. Na kraju krajeva, Elena je postajala zvijezda. Kakav je to način da se jedna zvijezda vozika po gradu u staroj krami? Pogledao sam je. Pogurila se u suvozačkom sjedalu, a niz oči su joj klizile suze. Sada su se i moja pluća počela sužavati i nisam to mogao zaustaviti, kao što nisam mogao zaustaviti ni njen plač.

Nisam znao kako.

- Ne plači, molim te. Kupit ću novi auto. Novu garderobu. Shvaćam da sam te osramotio - rekao sam blago, najnježnije što sam mogao, ali ona je samo nastavila okretati glavu lijevo-desno i jecati.

Čitao sam Elenine pjesme pobožno, iako ih nisam razumio. Njezine su se promocije zaredale. Prije spavanja, razmišljao sam o licima koja sam u tišini promatrao na njima. Tražio sam u njima tragove nečega što bih mogao prepoznati, s čime bih se mogao poistovjetiti, ali što sam više razmišljao o njima, to sam se više osjećao kao da grebeni noktima po sasvim skliskom, bijelom zidu. Ubrzo bih utonuo u san.

Jedan dan, nakon bezbroj konzultacija na faksu i dva predana članka, zamolio sam je da mi napravi sendvič. Osjećao sam da ću se srušiti od umora i htio sam samo leći i nekoliko sati odspavati.

- Želiš me pretvoriti u domaćicu! - rekla je na rubu suza dok mi je dodavala sendvič.

Okrenuo sam se prema njoj u nevjerici.

- Ha? - uspio sam izgovoriti, a usta su mi ostala razjapljena.

Plakala je još pola večeri, iako nisam nikako mogao shvatiti o čemu je riječ.

Tjedan dana prije kave na kojoj me ostavila sjedio sam na tribini gdje je s još dvojicom gostiju, s dvama mladićima, predstavljala svoje pjesme. Prvi mladić dizao se svaki put kada bi ga se prozvalo, kao da ima potrebu naglasiti svima da je to upravo on, nitko drugi. Glasno je recitirao svoje stihove, napamet, nakon čega je zatvarao oči i radio bolne grimase. Elena ga je gledala s divljenjem. Pljesak se prolamao nakon svake njegove pjesme. Nakon zadnje, u kojoj je objašnjavao nešto o tome kako nitko ne razumije ljubav i glazbu osim njega, ili ljubav prema glazbi, ili glazbu iz ljubavi, nisam sasvim shvatio, okladio sam se sa sobom da će na kraju zatvoriti oči i zamahnuti glavom u bolnoj grimasi. Kad je to doista i učinio, nisam se mogao zaustaviti. Iz mene je prsnulo nešto između jauka, vriska i smijeha, što sam pokušao zamaskirati u kašalj. Nešto što je u meni čekalo i čučalo sve ovo vrijeme, skupljalo se i taložilo da bi na kraju gotovo iskočilo u ovom trenutku. Svi su me čuli i okrenuli se prema meni. Elena me prostrijelila svojim ljubičastim očima, a ostali su me pogledali s gađenjem kao što su ponekad gledali pijance ili beskućnike koji bi se na tribinama pojavljivali gladni, žedni i promrzli.

Na putu prema doma Elena nije sa mnom htjela progovoriti ni riječ. Pokušao sam sve okrenuti na šalu. Bio sam umoran, taj sam dan radio gotovo dvanaest sati, a zatim još spremao stan, kuhao nam ručak i sada je ta iscrpljenost provalila iz mene u obliku tog kriještanja. Što sam mogao? Događa se.

Elena je vrtjela svoju tanku ogrlicu i šutjela. U čelo su joj se urezale dvije velike bore.

Sljedeći dan Elena je i dalje šutjela dok je ulazila u usku crnu haljinu koju sam joj kupio za prvu promociju svojom mjesečnom plaćom.

- Daj, Elena, pa to je bila samo književna večer - rekao sam.

Elena je prišla svom novom laptopu i na svoj Facebook-profil dodala dvadeset fotografija: deset svojih i deset dvojice mladića s jučerašnje večeri.

Zatim se okrenula prema meni.

- Pjesnička večer - ispravila me. - I znaš - ti mene uopće ne razumiješ.

- Elena... - pokušao sam.

Isključila je laptop, ušla u cipele s visokom petom, okrenula se i izašla iz stana. Nije čak ni

zalupila vratima.

Nisam krenuo za njom. Nisam shvaćao što bih trebao razumjeti.

Nisam znao kako.

Nisam krenuo za njom ni kada je izašla iz kafića u kojem me ostavila, prethodno me uredno poljubivši u kut usana.

Pa ipak, iako ne fizički, nakon prekida nastavio sam je pratiti. Nije me maknula ili blokirala na Facebooku, pa sam mogao neometano pregledavati njezine fotografije, što sam i radio, gotovo svakodnevno. Na kraju je pregledavanje njezina profila i potraga za fotografijama njezinih nastupa bilo prvo što sam radio nakon buđenja, a zatim i zadnja stvar prije spavanja. Sijedi urednik ili mladi pjesnik, guglao sam – s kim je viđaju? Čije fotografije stavlja?

Na slikama je, naravno, uvijek bila besprijeekorna – toliko daleko od mene, ali na neki način ipak moj a. Vrijeme je prolazilo. Dani. Mjeseci. Elena, mislio sam svaki dan, po cijele dane. Analizirao sam svaki svoj pokret u detalje. Gdje sam zapravo pogriješio? Da sam barem... I tako stalno. Ali nisam dolazio do rješenja, do toga što trebam napraviti da mi se vrati.

Nisam znao kako.

Jednoga dana prolazio sam raskršćem pored knjižnice u koju je Elena često odlazila na susrete i nastupe. Ugledao sam je. Izlazila je iz knjižnice blago pognute glave. U jednom trenutku podignula je glavu, primijetila me i nasmiješila se, pomalo sažaljivo.

- Heeej - rekla je s jedva vidljivom nelagodom. - Upravo sam bila u knjižnici provjeriti koliko se moja knjiga čita, znaš. Ima *full* puno posudbi.

Zagledao sam se pozorno u njezino lice. Činilo se kao da se na jednom mjestu, netom iznad lijevog oka, počelo ljuštiti i da je na tom mjestu zapravo bio puder. Ne, pokušao sam odagnati tu misao. Elenina je put savršena. Ona ne mora koristiti puder. Silno sam poželio to mjesto na njezinom čelu dotaknuti rukom i izravnati, vratiti Eleninu glatku kožu.

- Uskoro će biti moja deseta, jubilara promocija, znaš. Pozvan si. Naravno.

Ponovila je riječ „naravno“, kao da želi odagnati svaku moguću sumnju u moju poželjnost na njezinoj promociji.

Nisam mogao prestati gledati onaj dio njezina lica koji se ljuštio.

- Inače, spremam svoj prvi roman - rekla je fokusirajući me svojim ljubičastim očima. - I prevode me, znaš.

Još uvijek nisam progovarao.

- Tako mi je drago što smo se sreli. Puno sam razmišljala o nama i... došla sam do zaključka da jednostavno... kako bih to rekla... u našoj vezi nije bilo dovoljno... znaš. Zaljubljenosti.

Naglasila je posljednju riječ i pogledala me umilno, grizući donju usnu. Zatim je pogledala na sat.

- Uh, koliko je sati. Moram ići. Uživaj. Uuužasno mi je drago da smo popričali - potapšala me po ruci i nestala u oblaku parfema kojeg nisam prepoznao.

Njezina poruka stigla je nakon nekoliko minuta. Još sam stajao na istom mjestu. „Ne zaboravi javiti frendovima da mi dođu na promociju! Možeš i *shareati* event! Pusica!“

Odlučio sam krenuti dalje. Prelazio sam cestu i nisam mogao prestati razmišljati o onoj pukotini - mjestu gdje prestaje puder i započinje Elenino pravo lice. Ili prestaje Elenino pravo lice i započinje maska. Zašto joj nisam čestitao? Zašto sam mogao misliti samo na njezinu šminku umjesto da sam se uključio u naš „razgovor“?

Došetao sam do izloga prve knjižare. Pogledom sam potražio Eleninu knjigu. Bila je u prvom redu. Njezino porculansko lice nježno me i zavodljivo gledalo s korica. Nije bilo nepravilnosti.

- Elena - šapnuo sam i dotaknuo staklo.

- Znaš - rekle su njezine savršeno oblikovane usne.

Zatim su ušutjele.

ONA KAŽE

Ja kažem:

- Nedostaje mi majka.

Ona kaže:

- Ja sam samoj sebi majka.

Ponavlja kad god joj se ukaže prilika:

- Ja sam odrasla osoba.

Prostor se turobno savija kao vijugavi tunel od naših rečenica, upita, ideja, aha! efekata, išaran ožiljcima naših sjećiva. Gdje jedna prestaje, druga nastavlja, oponira ili samom šutnjom tjera nas nekamo, iako smo možda umorne, možda žedne, a možda nam samo nedostaje zraka i samoće.

Ona kaže da voli čistinu. Njezine su riječi razgovijetne kao da ih je dugo uvježbavala pred ogledalom. Zamišljam kako, kao mala, pred razredom, učiteljicom i velikom učionicom čita svoje zadaće. Promatram kako joj oči uplašeno bježe s papira na učenike koji je iz nekog razloga, tako joj se barem čini, gledaju podrugljivo. Proučavam lica učenika, ali ona ne djeluju podrugljivo, ne meni. Mala ona misli da joj netko nešto zamjera, ali meni se čini daje nitko zapravo i ne sluša. Svako malo lice okrenuto je prema svom unutrašnjem prozoru, na njihovim unutarnjim ekranima dovoljno je znakova koje ne razumiju.

Njoj je čistina važna, voli krčiti prašumu kao marljivi drvosječa, ne ostavljajući ni jedan panj ni stabljiku. Voli kada je sve uredno, svaka mala travka, svaka vlas na glavi. Samo što u njoj nema čistine, tek nepoznati oblici, krš, poderani i polomljeni predmeti; nešto su igračke, nešto je pokućstva, ali većinom je priroda: drveće izgorjelo u požaru, osušeno grmlje, slomljene stabljike cvijeća. Puno razbijenog stakla. I, naravno, one: velike sjene. Pokušavam odgonetnuti čije su i što tamo rade, ali ne daju mi. Stavljaju prst na usta i jezivo se smiješe. Spremaju se mučiti je, ubrzo shvaćam. Nazirem oružja koja pripremaju za nju. Promatram ih i čekam da krenu, ali mislim da je čekanje dio mučenja, onaj koji im pruža najveći užitak.

Pitam je:

- Kako se boriš s njima?

Kaže da je oduvijek sa sobom imala oružje. Pokazuje mi svoj arsenal. U njemu je šarenilo predmeta koje i ne prepoznajem. Pipam teksturu prstima, a ona me proučava dok dodirujem nešto što je, shvaćam, njoj sveto. Čini li je to odraslom osobom, pitam se. Bi li mogla živjeti bez svog arsenala?

Ona pita:

- Ti nemaš nikakvu zaštitu?

Želim joj reći da moram imati, da bih zasigurno već bila mrtva da nemam, ali reći da nešto postoji, a ne znati to opisati ili pokazati, ne čini se dovoljno dobrim za nju. Zato šutim.

Ona kaže:

- Nedostaje mi ljubav.

Ti ne znaš što je ljubav, želim joj odgovoriti, naglo i iz nekog razloga ljutito, ali to bi i nju naljutilo, a s tim se ne znam nositi.

Voli se ljutiti, osjećam. Tada joj, kao pred oluju, grmljavina ispuni tijelo. Svaki djelić napne se i postaje spreman na skok, na udarac, na zamahivanje. Nešto se uvijek dogodi, primjećujem, nešto važno. Ljutnja ne ostaje sjediti sama, plakati u sobi, ljutnja se uredi, izađe van, zavlada gradom. Voljela bih hodati s njezinom ljutnjom, ruku pod ruku, polako i ponosno, ali ne usuđujem se to je zamoliti. Umjesto toga, ponovim da mi nedostaje majka. Pita me što je majka, ali ja ne znam odgovor.

Ona kaže:

- Kako ti može nedostajati nešto što ne poznaješ?

Ne poznajem, ali znam što mi nedostaje, želim joj reći. Bezuvjetni zagrljaji. Mirno, utješno diranje po lopaticama. Topli oblozi oko čela. Prihvaćanje mog tijela, kada se povećava i kada se smanjuje, kada vrišti u grčevima ili trpi u tupoj boli, kada se pokušava riješiti slatkog jer je umorno od šećera, od utjehe, od hrane; tijela koje je nekada poletno, a zatim samo spava, leži i ne miče se. Utiskivanje dubokih poljubaca u moje čelo, ruku u moje tijelo, onemoćalo, umorno tijelo. Majka iz koje sam izašla, ali čiji pokreti nisu moji.

Ne govorim joj to, ne još. Gledam njezino lice. Sve na njemu jasne su, oštre linije nacrtane

tušem, mojom omiljenim tehnikom. Mala ja dugo crta tušem, najčešće biljke, i trudi se jasno nacrtati svaki list. Mala ja crta dugo, crta stalno, crta crno, samo crno i ne želi propustiti ni jedan detalj. Mala ja je precizna i pomna, ništa joj ne promiče. Kada je gotova, trči majci pokazati sliku dok iz nje izbija čista radost. Mala ja sasvim točno zna kada i gdje počinje i kako i zašto završava svaki crtež koji napravi.

Ja kažem:

- Možeš li mi ti biti majka?

I plačem. Uvijek plačem kraj nje, naročito kada me dodiruje, oprezno kao da u razgrtanju moga tijela traži dragocjenost koja joj je ispala u duboku travu i sada je uplašeno, ali još uvijek s puno nade, nastoji pronaći.

Ona kaže:

- Sada si ti majka.

Jesam, kažem. Želim to potvrđivati što češće, kao što ona potvrđuje svoju odraslost. Želim vikati s krovova da sam majka, da me se čuje, da se to shvati, da me se tako gleda, ali da i ja tako gledam ostale, da se tako osjetim, da shvatim puno značenje toga, sve posljedice, sve mogućnosti, sva vrata koja su se otvorila.

Kao i ona koja su se zauvijek zatvorila.

Želim joj reći da ju ja mogu voljeti, da je već volim, da je ljubav inače izbor, ali da ovog puta to nisam izabrala. Da me njezine sjene ne plaše, da nemam straha, da je voljeti nju kao crtati tušem, dugo i sretno, samo precizne, jasne, dulje i kraće linije, znati točno gdje što počinje, a gdje završava. Razumjeti sve ono u sredini. Želim je samo voljeti, dugo voljeti, i kada mislim na to nešto se u meni slama, ali ne znam slama li se ono što se treba slomiti ili ono što ne treba, a ne znam razliku. Zato joj ništa ne govorim, samo pokušavam prikriti bol loma.

Ona pita:

- Oduzima li ti to što si i sama majka na potrebi za majkom?

- Ne - odgovorim. - Samo dodaje.

Između nas se tiho, kao u punu kazališnu dvoranu, ušuljaju dodiri. Pokušavam je dodirivati onako blago kao što ona dodiruje mene. Želim da me osjeti kroz ono što joj ne mogu opisati i

pažljivo uranjam u nju, osluškujem njezino disanje, pratim ritam njezinog daha. Potrebna mi je potpuna tišina, prostor između udisaja, da joj pokažem što želim.

Zatim ponovno šutimo, jedna drugoj sasvim strane. Čini mi se kao da jašemo svaka na svom konju, s kaubojskim šeširima, u blagom kasu, duboko u sumrak.

Samo što ja svakim svojim dijelom, od središta do vrhova prstiju, želim vjerovati da jašemo u sunce.

TINYWEED

- Umoran sam... ne mogu dalje - izgovori Vid, gotovo šaptom, prekine trčanje i padne na lišće.

Čini to sigurno i opušteno, kao da se baca u bazen na leđa, raširenih ruku. Lišće se lagano uskovitla od težine njegova tijela. Pridigne se i ostane podbočen laktom, očiju uperenih u točku u daljini, kao da se nečega prisjeća. Pritom se blago namršti.

- Tko zna koliko još imamo vremena - kaže, okrećući se ka Tinu.

Tin još malo pocupkuje na mjestu, kao da se sprema nastaviti trčanje bez Vida, a zatim se sagne i polako sjedne kraj njega među lišće i zakopa se duboko u šuštavi pokrov, pogleda uprtog ka krošnjama. Iz šume ne dopiru zvukovi: tišina je neobična i napeta, kao da ih sav biljni i životinjski svijet gleda; ukočio se i sada trepće različitim, sitnijim i većim očima, usmjerenima na njihov mekani tepih.

Tin gleda Vida vrlo oprezno, prebire mu po licu kao u potrazi za nečim za što bi se mogao uhvatiti, što bi mogao prevesti na svoj jezik, nježno razmičući debele slojeve koje ne razumije.

- Imamo sve vrijeme svijeta, Vide... ajmo dalje...

Počne, a zatim zašuti kao da traži riječi kojima bi mu se približio. Mršti se u nastojanju. Vid ne progovara. Njegova crna mekana kosa na nekim je dijelovima mokra od znoja. Trčali su pola sata, ali trčati treba još. Tjelesna aktivnost tjera Vidove demone na sigurnu udaljenost, barem na neko vrijeme, doktori tako tvrde. Lagani je džoging najbolji. Tako su rekli Vidu, a on je to prenio Tinu iako, naglasio je, ni doktorima puno toga još uvijek nije jasno.

Jedno je ipak svima bilo kristalno jasno. Vid je pokušao skočiti s visoke litice na drugoj strani šume. Očitost toga pomela je i na neko vrijeme stavila u drugi plan sve drugo što je bilo zbunjujuće oko dijagnoze Tinova najboljeg prijatelja.

- Ha, stari? Vide? Da pokušamo doći do druge strane šume? Vidiš kako nam super ide. Kakve su ti moje nove tenisice? Najkice. Htio sam ih prvi put isprobati za naše trčanje.

Pogleda u Vida široko se osmjehujući, ali ovaj se ne pomiče. Još uvijek sanjarski gleda u

svoju zamišljenu točku. Nešto je u izrazu njegova lica blaženo, gotovo sretno. Tin i dalje pogledom kruži po njegovu licu kao da ne zna znači li Vidov izraz da mu je bolje ili možda upravo suprotno.

Vid konačno progovori, sporo, sneno i zadovoljno:

- Lijepo je ići prema rubu litice, je l' da? Kroz gusto cvijeće... suncokrete...? Ponor se i ne vidi. Samo latice po licu...

Ponovno utone duboko u sebe, zatvorenih očiju.

- Vide, molim te. Ajmo bar pokušati. Molim te, ustani.

Tin ga nagovara blagim glasom, sasvim usredotočeno. Ali Vid ga i dalje ne gleda, već odsutnim pogledom klizi po granama.

Odjednom se počne smijati, vrlo glasno. Tin se strese. Vidov smijeh odzvanja u tišinu šume i vraća se natrag u sablasnoj jeci, a Tin se ogleda kao da se pita je li njegov smijeh unio nemir u šumu i jesu li ih mogle čuti divlje životinje, naćuljenih ušiju.

Trgne se kad ga Vid konačno pogleda svojim uskim sivim očima i veselo usklikne:

- E, moj Tine! Prijatelju mili!

Zatim se uozbilji i prima ga za ruku:

- Znaš, odmah si mi se svidio. Da smo u filmu, ti bi se izvukao. Ali ja ne, ne više. Kad si dijete... - zastane, okrećući glavu na drugu stranu - zapravo si psić koji juri za plišanim zecom, ali ga nikada ne uhvati... jer kako pas ubrzava, tako i zečić, znaš, zato što je pričvršćen na onu mašinu... a kasnije... kad vidiš da zapravo juriš niz liticu... prekasno je. Stvar je u tome što se nikada zapravo ne zapitaš kamo ide zeko.

Tin ga gleda netremice i lagano vrti glavom. Polako izvlači ruku iz Vidove, ustane i povlači se prema rubu na kojem otok lišća prelazi u mekanu zelenu travu. Pogleda uvis u veliko staro stablo s kojeg i dalje tu i tamo padne pokoji list. Jesen je blaga i nježna. Vidovo najdraže godišnje doba.

- Vide, sjećaš se kad smo imali devet godina i kad smo u ovoj šumi naučili voziti bicikl? Pao si na koljena tri puta, bila su ti sasvim krvava, ali nisi odustajao dok nisi svladao vožnju. Vozio si po šarenom lišću koje se podizalo za tvojim gumama. I sada možeš dalje, siguran

sam. Uvijek si sve mogao. Potrčimo! – pokuša Tin ponovo, ali Vid samo nastavlja govoriti prebrzo, neprirodno i mehanički, kao da čita nuspojave lijeka na nekoj televizijskoj reklami.

– Uvijek sam bio ključ koji ulazi u krivu bravu, znaš. Ponekad uđe dopola, ponekad čitav, ali nikada ne uspije ništa otključati. Nema škljocaja.

Tin problijedi od nagle promjene u njegovu glasu, ali ne uzmiče. Vid se uspravi u sjedećem položaju i dalje izgovarajući riječi, ovaj put glasom djeteta koje napamet uči tablicu množenja. Čak se i osmijehuje, kao da će za svaki osmijeh dobiti dodatne bodove.

– Pretpostavljam daje to zato što sam u mnogo stvari manjkav. Pretpostavljam da je sve moja greška. Pretpostavljam da su i moje pretpostavke pogrešne. Pretpostavljam da su pretpostavke uzrok svih zala.

Baci se natrag u lišće i nastavi se smijati. Tin promatra kako prstima pritišće lišće, a zatim popušta šake. Listovi u njegovim rukama pucaju i smanjuju se. Vid se opet naglo uspravi i okreće glavu prema Tinu koji se pomaknuo na sam rub njihovog malog otoka od lišća, do same granice, kao da je spreman iskoračiti u svakom trenu.

– Znaš, Tine, ja nisam šećer. Nisam zaslađivač.

Tin napravi još jedan korak. Zatim se smiri. Gleda u Vida dok mu se na licu ocrtava pitanje je li došao trenutak kada ipak nešto treba reći, a ne samo zaleđeno čekati da prijatelj nastavi. Ipak pokuša.

– Ne, zapravo ne znam na što misliš, stari.

Govori mu to nesigurno i koncentrirano kao da je ubačen u film u kojem svoju ulogu ne može ni naslutiti, a kamoli odglumiti. Nesigurno se približava Vidu.

– S tobom je sve u redu, stari. I više od toga. Pa ti imaš sve! O čemu to pričaš, kakve pogrešne pretpostavke, ključevi i brave, plišani zečići? Koji vrag, Vide? Ti si dobar sa svima! Ja sam onaj koga se uvijek spašavalo! Mislim, meni već dugo nije mnogo toga jasno – nastavlja i podigne ruku kao da ga želi potapšati po leđima ili na neki drugi način utješiti, ali zaustavi se i samo nastavlja stajati na rubu između lišća i trave.

– Nije mi, recimo, jasno, ono kada si bio na litici i htio... skočiti – zadnju riječ izgovara tiho i u nelagodi spusti glavu.

Vid se opet nasmiješi pa ga toplo upita:

- Tine, zlato. Misliš da se itko budi ujutro, pogleda u ogledalo i kaže sam sebi: ja sam loša osoba? Ili se i oni koji su stvarno zli gledaju u ogledalo i misle da su dobronamjerni?

Uzima list s poda i lagano ga gnječi.

- To me oduvijek zanimalo... znaju li zli ljudi da su zli?

Prislanja dlan desne ruke uz lice pa zatim uz zapešće.

- I još nešto... recimo, da sam ja taj koji je loš ili zao... i da znam to... bih li mogao nauditi sam sebi? Nisam nikada probao, dosad. A možda sam trebao, znaš.

Ugrize se za usnicu, a disanje mu se oteža.

- Ma, Vide? - pita Tin i panično se ogledava oko sebe, kao da traži nekoga tko bi posvjedočio da Vid sve ovo doista izgovara. - Jebote. Pokušavam skužiti što mi govoriš, ali ne mogu. Stari, pa tebi je puno lošije nego što su rekli!

Vid legne natrag u lišće, kao da ne čuje ništa od onoga što mu Tin govori.

- Vide, stari? Jesu li oni tebe uopće pokušali ostaviti u bolnici? Ili misle da možeš nastaviti piti kave i džogirati po šumi, samo tako? Ha?

Tin sada govori brzo i isprekidano i djeluje kao da između mnogobrojnih prekidača u glavi bira onaj koji će mu reći kako se konačno postaviti prema prijatelju i koje riječi odabrati. Poseže rukom prema mobitelu kao da se sprema nekoga nazvati, možda Vidove roditelje, i javiti im u kakvoj se situaciji našao i da hitno trebaju doći po sina, ali izvadi praznu ruku. Ponovno sjeda u lišće i spušta glavu među noge.

- Jebote. Mislio sam da će ti ovo druženje pomoći. Da radim dobru stvar jer te tjeram da trčiš, da se gibaš, da skineš te kile.

Konačno se gledaju u oči. Vidove oči više nisu sive, sada svjetlucaju ljubičastim sjajem. Tin se nasmiješi prijatelju.

- Krme jedno! Mislio sam da će ti ovo pomoći, a nisam ni kužio kakva je situacija. Valjda me napalila ideja da sam kao neki tvoj spasitelj, nakon svega što si ti napravio za mene... a sad... nemam pojma što se događa.

Vid ga i dalje gleda, njegov je pogled upitan i radoznao, poput dobronamjerna učitelja koji se pita što će učenik Tin zaključiti o svemu.

Tin se samo bolno namršti. Vid konačno progovara. Glas mu je dubok, kao da dolazi iz bunara.

- Dobar si ti, Tine... ti si ono što sam oduvijek želio biti. Brat kojeg nikada nisam imao. Kao što sam, uostalom, uvijek želio i blagog oca... majku... pa i lijep stan u blizini ovakve šume... moglo je biti i tako, znaš.

Tin ga bijesno prekida:

- Dobro, hoćeš prestati više! Imaš i blagog oca i majku, mene koji sam ti poput brata...i imaš stan na kraju grada, kraj šume, jebote! Mogao si smisliti neku bolju spiku!

Izbezumljeno se udaljava još nekoliko koraka dok lišće šušti pod njegovim nogama i nastavlja.

- Šta ti je, stari? Ti kao da se ničega ne sjećaš! Kao da nismo sve prošli zajedno: prva barenja, prva pijanstva, sranja s poslovima i parama... Šta te šora? Pa ti si meni toliko puta govorio: Tine, dušo, mogao si smisliti neku bolju spiku, kada bih smišljao glupe isprike za svoje bedove. I onda bi krenuli naši „šamari“. Sjećaš se šamara, Vide? Ti meni jedan, pa ja tebi jedan, pa sve tako, dok ne bi urlali od smijeha.

Tin više na rubu jecaja, ali čini se da mu osjećaj ljutnje prevladava, pa samo rukom brzo prijede preko lica. Zaustavi se na nosu kojeg grubo protrlja i nastavlja.

- Daj stari! - prilazi Vidu i prima ga rukama za glavu - Tin i Vid, znaš kako su nas uvijek zvali: *TinyWeed*! Malena trava! Ja ovakav, kepec, a ti, mrcina, uvijek i posvuda s travom! Da te nije trava i sjebala? Šta ti je, pa gdje god se nas dvojica pojavimo, sve ispadne zakon! Imamo love, imamo sjajne poslove, bit će nam samo bolje. Čuješ?

Tišina se širi šumom dok pada sumrak. S drveta iza Vida spusti se vjeverica. Na njegovu licu nema više kapljica znoja dok skuplja usne i gleda u tamnoplavo nebo.

- Da... čuješ? - ponovi Vid, a u glas mu se uvlači tuga. - Tako je mirno... nema ničega. Čak ni vjetra. Nažalost, nisi u pravu, Tine. Ja samo volim zamišljati da sam zbilja super i kul lik, da imam najboljeg prijatelja s kojim džogiram, da imam kuću iz koje svaki dan gledam šumu kako mijenja raspoloženja. Da je moj pokušaj skoka bio trenutak labilnosti, nešto što se

nikada više neće ponoviti. Da postoje ljudi kojima je stalo do mene i koji će učiniti sve da me spriječe u tome.

Prebire po lišću i govori pažljivo kao da traži riječi u njemu. Posljednje zrake sunca probijaju se kroz krošnje. Blago se nasmiješi.

- U nekom svemiru možda i jest tako. Tamo smo ti i ja zbilja najbolji prijatelji. Ili možda čak i pobjednici, superjunaci! Zamisli! Želio sam prijatelja poput tebe, rekao sam ti da si mi se odmah svidio, čim sam te ugledao na plakatu za film u kojem si imao glavnu ulogu. Zakon mi je bilo zamišljati, sve ovo vrijeme, da postojiš i u mom životu, da i u njemu imaš glavnu ulogu. Da svuda idemo skupa, sve radimo zajedno, da smo tim, pravi, kompanjoni kroz sito i rešet. Ali... jebiga.

Reznirano liježe u lišće. Namješta se neko vrijeme dok se sasvim ne stopi s njim.

Iz šume se začuju zvukovi ptica koje polijeću u nebo.

Zatim otvara oči, okreće se prema mjestu gdje je do prije nekoliko trenutaka stajao Tin i zagleda se u prazan krajolik.

STRANI GRADOVI

Danas su točno dvije godine otkako su otišli. Čini mi se kao da je prošao čitav jedan život. Ali, istodobno, i samo nekoliko minuta. I nisu zapravo oboje otišli. Ona ga je odnijela, maleno tijelo koje se tek počelo gegati i slagati prve riječi. Otkinula ga je od mene kao da mi je iščupala ruke, noge, ili onaj dio utrobe za koji nisam znao da postoji.

Nedostaje mi dok ulazim u strane gradove. Glad u želucu postaje čvor koji se veže oštro, naglo i ne popušta. Glava mi postaje lagani balon koji pluta iznad tokova gustih ulica, iznad ljudi koji to zapravo i nisu, već samo slike, scene iz filma u koji povremeno provirim i vratim se. Ogledam se u staklenim površinama zgrada. Ne prepoznajem svoje tijelo ni pokrete. Čini mi se kao da se sa stranim prostorom rastvara i neki strani ja koji se zatim širi u koncentričnim krugovima po kamenim trgovima, ali ne zna kamo je krenuo. Pojavljuju se različiti oblici, mirisi i izmaglice. Tama pada paleći raznobojna svjetla. Ne znam se kretati ni po danu, ali tek mrak zatire sve što sam mislio da vidim. Nepoznatost je surova i hladna, šiljci stranih crkava, obronci koji vode u nova naselja, zakrivljeni krovovi koji se ne otvaraju i ne zatvaraju, ne propuštaju svjetlost.

Bespomoćnost. To je ono što sam pomislio kad mi je u ruke stavljen u tankoj gazi, gol. Pokušavao je rukama, ljubičastim kao morske zvijezde, zgrabiti nevidljivo nešto: ručku koja bi ga uspravila, koja bi mu pokazala da postojanje nije samo neizvjesno propadanje ili ljuljanje u mutnoj vodi, da postoje i snažni, čvrsti predmeti za koje se može uhvatiti, kojima može vjerovati. Svoj prst stavio sam u malu ruku i ona se zahvalno ovila oko njega. To je bio početak nakon kojeg su me pažljivo nastavile gledati velike plave oči, promatrajući bez prestanka svaki moj pokret, dodir, svako raspoloženje, razlikujući besprijeckorno istinu od laži. Osjećao sam povezanost sa svime oko sebe, toliko potpunu kao da je korijenje izraslo iz predmeta: stolova, stolica, ulica i automobila te se uvijalo u mene dajući mi svoju drevnu snagu, povezujući se sa mnom tako da smo na kraju postali nerazdvojni.

Nedostaje mi dok ulazim u strane gradove. U njima uspijevam uhvatiti samo trenutke, dijelove, slike, komadiće; kao da me ograničenost uma sprečava vidjeti šire od toga, vidjeti ono što sam vidio u toploj poznatosti: obzor jasan, pregledan, širok. Nešto što mi pripada, što mogu zvati svojim. U stranim gradovima, zgrade su katkad velike i guste kao kocke, a bulevari nemaju oštre linije. Tražim bridove za koje ću se uhvatiti, grane koje će mi rasparati ruke dovoljno da osjetim bol koja bi razbila ovu tupost u koju sam ušao i pejzaž koji

će nalikovati onome koji sam gledao ranije. Crno kamenje ispod tople slane vode na koje bosa stopala zahvalno stanu.

Moj sin. Nikada nisam maštao o tome kako će izgledati njegova bezuba usta koja su tiho ispuštala zrak za vrijeme spavanja, mali dlanovi koji su se spremno okretali prema meni bez obzira na sve što se taj dan događalo, neovisno o tome što ga je moja žena katkad držala uza se na drugom kraju stana, ne dajući mi da ga diram i gledam koliko sam želio. Gledao sam ga zato satima dok je spavao i znao sam da osjeća moju prisutnost. Dirao sam ga po paučinastoj, crnoj kosici koja je rasla uvis, a on se u snu meškoltio i okretao mali naborani vrat.

Nedostaje mi dok ulazim u strane gradove: platforma sigurnosti o koju sam se, barem kratko, mogao uprijeti. Ne znam o što se odgurnuti sada, ni kako govoriti. Zvukovi se oblikuju u mojim ustima i izlaze, no ne znam od čega su u meni – kakva sam smjesa, materijal ili umor. Ne mogu se dotaknuti iznutra. Nepovezan sam sa sobom, s tijelima i predmetima oko sebe. Riječi postaju nepoznate u stranim gradovima; nejasno izlaze iz mene ne objašnjavajući ništa, ne pružajući ništa, ne pronalazeći ono za čim tragam.

Moja bivša žena odselila je i za sobom spretno zamela svaki trag, iako sam pomno istraživao kod svih koje je poznavala. Više ga nisam vidio. Ali u to prvo vrijeme, u tih godinu i pol, koliko je izdržala sa mnom prije nego je odlučila otići, upoznao sam vezanost koju više nitko nikada nije mogao raskinuti. A zatim ga više nije bilo. Njegova glasa koji je nespretno pokušavao složiti riječi ni njegovih očiju koje su zračile radost svaki put kada bi me ugledale. Preklinjao sam je da ostane. Kumio sam je da mi dopusti da ga viđam. Obećavao sam sve čega sam se mogao sjetiti. Cjenkao sam se i nagovarao. Nije popuštala. Ako odem na sud, bit će samo gore, mislio sam. Rekla je da će ga okrenuti protiv mene. Bio sam poslušan. Povjerovao sam joj i pustio ih.

Bez borbe se, mislio sam, može postići najviše. Zašto dizati prašinu kad je na svaki povišeni ton moj mali vrat unezvijereno promatrao prvo moje, a zatim i ženino lice, djelujući kao da je to jednostavno previše za njegov mali mozak, kao da će neka sklopka naglo iskočiti. Samo mirno, mislio sam. Stvari će doći na svoje.

Ali ostala je samo poneka čarapica koju bih istog trena bacao jer je bilo prebolno gledati njegove stvari, iako bih sada bio sretniji da sam ih zadržao, spremio sve njegove prve igračke, deku i zvečke, u kutiju. Šteta što nisam mogao spremi i njegov miris. Činio me sitim. Nisam morao jesti. Miris vanili-kiflica, tople čokolade, kakaa, mlijeka i zlatnog biskvita

pomiješanih u jedno. Što bih dao da ga opet mogu ponjušiti, zariti nos u mala prsa i slušati ritmično odjekivanje sićušnog sata iznutra. Ali on sada raste, sigurno je već mnogo veći i jači i sve manje nalikuje onome čega se sjećam. Sve se više pretvara u nešto što možda nikada neću vidjeti i poznavati. Još se uvijek nadam da bih ga mogao vidjeti, malo tijelo. On je jedino čega se sjećam kristalno jasno. Ostalo se postepeno i sigurno gubi u magli stranih gradova.

U stranim gradovima započinje sučeljavanje; odmjeravanje snaga; otapanje leda. Treba se orijentirati, uposliti noge i ruke, pronaći smjerove, djelovati brzo. Dok se avion spušta na pistu, uvijek različitu, a zapravo istu, dok kotači dodiruju tvrdi beton, ne želim ni zamišljati što me čeka, samo tiho uplovjavam u njih kao u mračne fotografije. Na aerodromu ostajem uvijek duže nego je to potrebno, pogotovo noću. Nakon što uzmem prtljagu, a prije nego pozovem taksi koji će me odvesti do hotela, zastajkujem, gledajući avione koji se tek spremaju poletjeti, one koji su se upravo odlijepili od tla i one koji još čvrsto stoje i čekaju svoj red i pitam se na kojem ću sljedeći put biti ja. Gledam aerodromske dućane, ljude koji prolaze pored mene i uvijek žure, zagledani u redove vožnje, rasporede slijetanja i polijetanja. Poželim mu nešto kupiti. Promatram dućane s igračkama, odmjerim dječju odjeću. Šilterice i male jakne. Vidim ga u lutkama dječaka.

Na nepoznatim gradskim trgovima uvijek zastanem. Slobodu koju osjećam na njima želim zaustaviti i protegnuti na neograničeno. Njihove šare nikada nisu jednolične, nikada lišene slojeva prošlosti koja ih prvo guta u sebe, a zatim izbacuje i širi na sadašnjost, na budućnost, na ono „zauvijek“ koje ne mogu pronaći nigdje osim u sjećanju na njega.

U stranim gradovima potmula bol u mom grlu probija sve jače, kao da će u konačnici rasparati moj vrat i izaći van. Hladnoća stranog teži mnogo više nego na poznatom tlu i vuče me prema zemlji. Naslage hladnih para u zraku, oblaci i kiša, katkad snijeg, u stranom prostoru postaju luksuz kojeg si ne mogu priuštiti. Napetost me ne pušta. Stalno tražim načine smanjivanja oštih opruga u sebi, mjesto na kojem bih počeo osjećati otpuštanje, na kojem bi otrovna tekućina krivnje i kajanja konačno polako i mirno istekla iz mene kao prljava voda iz kanalizacije. A zatim, dolazi toplina. Vrućina koja se lijepi uz moje tijelo u nepoznatim oblicima i naletima, pa mi se čini da ne postoji voda koja bi me mogla isprati od prašine raznoraznih bulevara. Prljav sam. Težak. Usporen. Ne stižem sve obaviti tempom koji sam si zadao.

U stranim gradovima prozora ima mnogo više nego ih mogu izbrojati, a iza njih žive obitelji koje sjede za stolom i gledaju u mrak, u nova mala svjetla. Zamišljam koliko ih sjedi za

stolom. Troje, četvero, petero? Osjećam sigurnost u brojkama, što više tijela zamišljam, obuzima me veći mir. Moć koju osjećam obuhvaćajući jednim pogledom sve male prozore rasipa se u slabost kada se uskoro nađem u ulici kojoj ne znam ime, a koja me svojom mračnom uskoćom podsjeća na moj tunel bez izlaza.

Što sam više bio uz njega, to sam manje trebao ostale. Komunikaciju, općenito. Jutarnja kava nakon mijenjanja pelena prohujala bi. Ušao bih u svoju zaštićenu zonu. Nakon toga slijedilo bi kupanje ili šetnja. Moj mozak u tim trenucima kao da je računao komplicirane matematičke operacije nakon kojih se sve činilo mnogo jednostavnije. Za šetnje sam imao svoje rute, kao i za sve ostalo. Volio sam, možda više od svega, spremanje jela. Ili sam ipak još više volio samoću nas dvojice, koja se cijedila na mene s drveća, s neba, iz ljetnog sunca. Zatim bi slijedio odmor nakon ručka. Zaklapanje očiju. Potonuo bih u neobične i mekane pjene znajući da on spava pored mene i iz tog toplog i gustog popluna nisam nikada poželio izaći.

Nedostaje mi dok plaho prelazim ulice, mnogo opreznije nego prije. Želim mu reći kako je nebo u jednom trenutku bilo puno bijelih, paučinastih oblaka. Kako je jedna cesta završila u pijesku i blatu i kako je jedan balon jarkocrvene boje nestao u jezeru čija me hladnoća razbudila kada sam u njega uronio ruku.

Nedostaje mi dok sjedim hotelskoj sobi u još jednom novom gradu, a vani se polako spušta noć. Gledam u još jedan svijetleći trgovački centar od stakla, nazirem pokretne stepenice i šarenilo ljudi kako se kreću prema gore i prema dolje. Često se zaputim u jedan od njih, primam za rukohvat pokretnih stepenica poklopljen umorom i čekam da me prožme rijeka ljudi, da nestanem u uvijek istom šarenilu, a da zatim, niotkuda, ugledam poznato lice.

Sljedeći dan budim se u hotelskoj sobi i tražim sapun u kupaonici koji spremam u kofer da se prisjetim da sam bio tu. Svi su mi hoteli, kao i gradovi, nakon nekog vremena postali isti. Ni u jednom se ne zadržavam više nego što je nužno. Ne osmišljam rituale, klonim ih se. Bojim ih se, podsjećaju me na rituale jutarnjeg hranjenja malih usta bananom. Ne smijem na taj način pripadati nekom prostoru. Vezati se.

- Ne želim odgajati sina uz nekoga tko me ne vidi - rekla je moja bivša žena na odlasku. - Tko je potpuno opsjednut djetetom. Otići ću negdje gdje nas nećeš naći.

Nisam joj proturječio. Istina je da je nisam vidio, a ni gledao previše, čak ni prije rođenja sina. Dogodio nam se. Nisam je zavolio zbog toga što nam se dogodio. Zavolio sam njega.

Jesam li bio opsjednut njime? Tko to može razdvojiti od ljubavi?

Napunjen stranim gradovima, njihovom raznolikošću, kulturom, poviješću, samo želim sve što sam doživio izliti na njega. Želim se vratiti na most koji se nema namjeru urušiti podamnom dok me mrak neke nove autoceste guta.

Tada si dopuštam zamišljati kako ga pronalazim. Gdje god da ga je sakrila, nije ga sakrila dovoljno dobro. Prevrnut ću svaki kamen. Svaki kutak svijeta. To je cilj mojih putovanja, moja, ako tako ispadne, posljednja stanica. Vidjet će što je opsjednutost i što je borba. Fokus mi je toliko izoštren da nema mogućnosti za grešku. Pronaći ću ga i priljubiti uza se. Zamolit ću ga da stavi ruku na moju glavu i drži je tamo dok mi se misli ne primire i dok opet ne postanem ono što sam bio prije nego sam ga napustio. Da mi vrati osjećaj da nikada nije svejedno koji put ću odabrati i da postoji samo jedan koji je ispravan: onaj kojim sam se vratio njemu.

On je samo let ili dva dalje, jednu ili dvije autoceste dalje. Osjećam to.

Sasvim sam blizu.

DOVOLJNO DOBAR BRAK

Počela sam se buditi u pet ujutro. Ne zato što moram – moj posao to ne zahtijeva, ni djeca, a ni dužnosti oko kuće. Već, jednostavno, pet ujutro, grad se polako počinje kretati, zamagljen i zbunjen, sam sebi nejasan, a budim se i ja. Gledam svog muža kako spava pored mene na trbuhu, njegova kosa raskuštrana je posvuda i shvaćam s potpunom sigurnošću – to nije muž koji bi tu trebao biti. Osjećam to u svakoj svojoj koščici. Samo, ne mogu objasniti zašto je tako, ni tko bi točno trebao biti na njegovu mjestu.

Prije tog naglog i nejasnog buđenja sanjam nešto, svaki put isto, samo ni to nije dovoljno konkretno da bih mogla zapisati dijelove. Sanjam nekog drugog, konturu, sjenu ili lik drugog muškarca i kako je s njim sve u redu. Na mjestu. Kao hrana koja zasiti u potpunosti. Ispuni svaku rupu. Nema onog čudnog i nespoznatljivog, zbunjujućeg i „nedostajućeg“, kao sa suprugom, nakon tih naglih buđenja.

I tako svaki dan. Buđenje u pet ujutro i buljenje u muža. Njegove ruke, noge, trup. Dlanove. Kosu. Nešto je na njemu drugačije nego je bilo prije, na početku braka, pomišljala sam. Nisam mogla odrediti što. Dodirnula bih ga, nježno i lagano, jer svaki ga nagli pokret probudi. Njegova koža bila je, činilo mi se, jednako mekana ili gruba. Njegova kosa jednake teksture kao prije, valjda. Sjedila bih uz njega, skenirala ga kao da očima želim prodrijeti mnogo dublje od njegove kože, ali opet nisam vidjela ništa.

A zatim je krenulo dublje i šire. Nije bio u pitanju samo brak.

Pet ujutro i mržnja.

Duboka i široka mržnja. Prema prijateljima koje rade bolje plaćene poslove. Prema onima koje imaju više djece od mene, troje ili četvero, i nekako djeluju sretno s njima, kao da vode dječje vrtiće pune smijeha. Prema onima koje imaju samo jedno dijete i samo jednu brigu i samo jedan problem i samo jedno pitanje i samo jednu strepnju. Prema prijateljima koji nemaju ni brak ni djecu i samo besciljno bauljaju po gradu u jednoj ruci držeći sendvič, a u drugoj neko energetsko piće. Prema prijateljicama koje imaju više prijatelja, čitave grupe, čopore s kojima se svakodnevno dopisuju ili veselo traćaju na kavama. Prema onima kojima prijatelji i ne trebaju, koje samo kruže okolo, mjesečare, bez ikakvih problema suočavajući se sa životom same.

Zatim samo ležim. Jastuk je mokar od mog znoja. Moj će se muž uskoro probuditi. Mrzim jastuk i posteljinu, prerijetko je mijenjamo. Zašto je ne mijenjamo češće? I madrac je sav istrošen i star. Zašto ne kupimo novi madrac? Možemo si ga priuštiti.

Mrzim i taj bračni krevet. Mogli bismo imati mnogo bolji krevet.

Pokušavam zaspati, ali uvijek je prevruće ili pak prehladno. Ne znam kako se uspavati. Pijem vodu, ali usta su mi suha dok mi glavom prolaze sve te prijateljice, svi prijatelji, sve što se ikada događalo među nama. Besmislene, kratke scene i susreti koji nestaju, tope se u jutru.

Odlazim na WC, pažljivo, da ne probudim muža. To što ja ne mogu spavati i što osjećam da mu kosa, koža i tijelo nisu kao što su nekad bili, ne znači da i on mora patiti. Dok sjedim, osjećam peckanje dolje, u području svoje vagine, tako dugo netaknute. Razmišljam da pridem mužu i stavim njegove prste na nju. Bi li ih samo blago povukao ili bi uz to i zamumljao u snu? Vjerojatno oboje.

Ima i još nešto što me osobito uzrujava. Njegov miris – kao da to više nije njegov miris. Znam da to glupo zvuči, ali tako je. On više ne miriše na sebe, miriše na nekog starca, kiselo i pogrešno, nekoga tko se tu slučajno našao i zapravo ne znam što radi u mojem krevetu. Mirišu li tako samo njegova kosa i koža ili možda i zadah, nisam sigurna, ali to više nije ono što je bilo.

On ponekad osjeti da nešto nije u redu, pridigne se u krevetu i gleda me širokim i uplašenim očima.

– Jesi dobro? – pita.

Pomakne ruku kao da me želi zagrliti.

Odmaknem se od njega. Ni njegovo lice više nije isto. Bore su se usjekle u njega, čudne bore, na mjestima gdje ne bi trebao biti izboran, barem ne još.

Zatim ustukne.

– Zašto si ljuta na mene? – upita.

Ima dobru intuiciju, uvijek ju je imao. Znao je sve otpočetak našeg odnosa – da ću biti s njim, kada će me i kako zaprositi, a znao je i da ću pristati. Sve je znao, oduvijek. Sada zna da nešto ne valja. Oči su mu tužne. Zašto mu ovo radim? Ali ništa mu ne radim. Samo ga

promatram. Danima. Primjećujem neke stvari, da, ali ne kažnjavam ga zbog toga.

Zbog čega bih ga uopće i kaznila? Ni ja ne razumijem što se događa. Kao da je netko u meni otključao pogrešna vrata, ona koja moraju ostati zaključana, i oslobodio divlje krdo. Moja blagost i moje zadovoljstvo koje su uvijek svi isticali, gdje su sada? – pitala sam se kroz debelu koprenu prezira. Činilo mi se da iz mojih očiju kroz mrak suklja vatra, prema mužu, ali i svemu ostalom.

Šutim. On se okreće na drugu stranu, njegova paperjasta kosa utiskuje se u jastuk. Zatvara svoje patničke oči. Kao da on uopće ima zbog čega patiti. Ostajem ležati i ne pomičem se. Izvana čujem glasove. Dan počinje. Mislim na kolege koji su napravili više, otišli korak dalje. Na one koji nisu, već zadovoljno sjede na svojim mjestima i čekaju da se dogodi nešto, makar to bio otkaz. Sjetim se kolegice s kratkom crnom kosom. Uvijek hoda sporo, kao da samo ona ima dovoljno vremena za sve, dok se mi ostali, zvrkovi, vrtimo po uredu. Za koga se to ona smatra? Nikada nije ubrzala korak. Ne bi požurila ni da na nju nalijeću auto i kamion zajedno. A uvijek sve stiže. Ne mogu prestati misliti o njoj. Jednom mi je rekla da sam se „popunila“. Kako se uopće usudila? Nasmiješila sam se, kao da je rekla nešto smiješno. To što ona ima četrdeset kilograma nikoga ne uznemirava ili, ako i primjećuju, nitko joj ništa neće reći, pogotovo ne nešto negativno. Ljutnja mi se skuplja pri vrhu glave i čini mi se da ću eksplodirati.

Okrećem se prema tom svom glupavom mužu. Spava, znam po ravnomjernom disanju. Budala. Da je malo jači, sposobniji, što ja znam. Možda onda ne bih razmišljala o svim tim kretenima s posla i uokolo. Imali bismo i bolji auto i kuću i taj nesretni krevet. Koga bi onda bilo briga za njih? Oni bi tada mislili na mene i na to kako puno zarađujemo i kako smo sretni i bili bi nam zavidni. Ali taj jadnik izborani, kad će on puno zarađivati? Nikada.

Dižem se i odlazim do WC-a. Poznato peckanje. To moje tijelo, počela sam i njega mrziti. Tako mi je teško hodati, kao da sam se udebljala dvadeset kila. Iako nisam, vaga ne pokazuje nikakve promjene. Možda u meni ostaje nekakav otrov koji ispijam iz same sebe preko dana, iz ovih nekoliko sati koje probdijem u mržnji.

Mržnja, taj donedavno strani osjećaj koji sam pripisivala slabićima, zavidnima. Kada sam to i ja postala, kako sam prešla crtu koja me od njih čitavo vrijeme dijelila?

A ona se samo nastavlja. Prema rodbini koja se odcijepila i više se ne javljaju kao i prema onoj koja se javlja još uvijek, majku im napornu, kao da mi njihovo javljanje treba. Moja se

sestra udala za tipa koji je automehaničar. Mislila sam da je skrenula. Ona, obrazovana, ambiciozna i tip koji po cijele dane leži ispod automobila, prljav, umoran. Moj muž i ja, oboje uredski crvi, čudili smo se njihovoj različitosti, ne jednom. Nismo im dali više od godinu, dvije. Bila je to naša interna šala: „dajemo im godinu“. To je bila fraza iz filma koji nam je bio drag. No prošlo je već deset godina i ona je sve ponosnija na njega. Otvorio je svoju firmu, posao mu ide bolje nego ikada, a ona još uvijek djeluje uzbuđena njegovom prisutnošću – likom i djelom jednog automehaničara. Ne razumijem što je toj mojoj sestri, što vidi u njemu? Cijeni ona i mene i mog muža, barem se tako ponaša kad je pored nas, ali kada priča o tom svom muškarcu, oči joj sjaje kao da je otkrila blago. Još da je on nekakav sjajan čovjek, ne bih ništa rekla. Ali svaki put kad smo s njim, toliko više da se pomalo bojim se da će polomiti stol za kojim sjedimo ili se potući s nekim od prolaznika. Kvrugu, zašto je on impresionira?

A moj krotki muž, mali pas, pudla, bi li on ikoga mogao impresionirati? I je li to važno? Važno je samo da je meni dobar.

Da je brak dovoljno dobar.

Vraćam se u krevet i stavljam jastuk na glavu. Jastuk je mastan, a kosa mi je prljava. Oprat ću je sutra ujutro, ako stignem. Dva dana i već je treba prati, njegovati, češljati, nunati kao prokletu bebu. Kad sam kod beba, ne želim se dotaknuti i svoje djece. Oni su tek problem. Ostala djeca, djeca svih ostalih ljudi koje znam, sva su živa. Kad kažem živa, mislim živahna. Energična. Puna života. Moji spori loriji, nikad ne znaš što im je. Jesu li gladni, žedni, umorni, događa li im se nešto na psihičkoj bazi, jer fizički sve djeluje okej. Iako, „to se, gospođo, nikada ne zna“ kažu mi doktori kada ih zabrinuto pitam je li slučajno nastao kakav problem u razvoju. „Simptomi nečega ozbiljnijeg mogu se pojaviti i kasnije“. „Kada kasnije? U pubertetu?“ Pitam ih podrugljivo. Prije sam bila ljubazna s doktorima. Slušala sam sve što su govorili. No sada se i to počelo mijenjati. Gledam ih i iz očiju mi počinju frcati iskre. Nema smiješka. Ni na ulazu ni na izlazu. „Pa još su mali“, odgovaraju mi. „Jesu, mali su, ali zar se mnogo toga već ne može vidjeti? Ako postoje neki poremećaji, nešto na što valja upozoriti, valjda mi to možete reći?“ To ih sve pitam s ljutnjom. Oni sliježu ramenima.

Moj muž kaže da imaju takav temperament i gotovo. Misli da se previše brinem. Ja mislim da se on ne brine uopće, ni oko čega. Da može, sjedio bi u fotelji s novinama čitav dan i to bi bilo to. Ne bi ni jeo ni spavao. Lijenčina. Prije mi se sviđalo što se voli odmarati, što može biti miran, opušten. Ali sada...

Postaje mi vruće od jastuka, pa ga mičem s glave. A ponekad ga i ostavim na glavi, želim se preznojiti, želim zaspati u svom znoju, nadam se da ću se ujutro probuditi svjež, sretna i očišćena, kao od groznice.

Sestrin muž uvijek kaže: „moja žena“, kada govori o njoj. I on je na neki način ponosan na nju kao i ona na njega; na njezinu diplomu, odlično plaćen posao, besprijekoran stil. Na sve što u vezi nje ne razumije, valjda. Moj muž nikada ne kaže: „moja žena“. Uvijek me zove imenom, pred svima. Prije mi se to sviđalo, sviđalo mi se što me vidi kao osobu odvojenu od njega, ali sada mi to smeta. Kao da me zato što sam svoja, što imam svoj identitet, ne doživljava kao nekoga o kome treba brinuti, oko koga nekada možda treba biti i malo posesivniji ili, što ja znam, autoritativniji. Grublji.

Zašto grublji? – mislim, dok me živciraju ptice koje se počinju sve jače javljati, te proklete vrane koje su izabrale baš prostor ispred našeg prozora za svoja jutarnja okupljanja. Želim ih gađati i gledati kako padaju, jedna po jedna, i mekano dotiču tlo.

Vrtim se po krevetu, jastuk na glavu, jastuk s glave, ali ipak pažljivo jer ga ne želim probuditi. Nije ništa kriv, neka spava s tom svojom glavom obraslom u bujnu kosu. Jadan. Ne znam zašto stalno mislim da je jadan, nije li jadniji sestrin automehaničar, dvadeset i četiri sata dnevno ispod automobila, prljave ruke, lice, koža koja se ne može očistiti nikakvim sredstvima. Ali nije. Taj njen muž je svašta, ali nije jadan. Tjera on svoje i na kraju dobije sve što hoće. Nekada je to izluđuje, moju sestru. Ali mislim da joj se većinom sviđa. Ne znam kako na nju utječe to što nikada nema udjela u odlukama ni kako takva dinamika djeluje na njihove sinove, ali čini se da nemaju problema. A možda ih ni mi nemamo. Ili su naši problemi dobro skriveni, posuti pijeskom i zakopani u pustinjsko tlo? Što su oni, osim moje mržnje koja ubrzano postaje neprohodna prašuma, koja je narasla toliko brzo kao da je mutirala? Možda su djeca mlitava jer osjećaju da smo i mi mlitavi, da ništa od nas zapravo ne mogu očekivati, ništa novo, ništa živo. Možda samo čekaju da prođe vrijeme, kao što bi moj muž, da može, samo ležao i čekao svoj kraj, usput buljeći u dokumentarce na televiziji.

I ja, na kraju krajeva, čekam da prođe vrijeme. Da dođe jutro. Da ustanemo. Da djeca krenu u vrtić, a on na posao. Da popijem kavu. Da krenem na posao. I tako sve dok netko ne umre, a to ću vjerojatno prva biti ja, s ovom dozom nespavanja.

No dobro, svašta se još može dogoditi, razmišljam. Možda sam samo ušla u neku fazu. Možda će završiti naglo i neočekivano, kao što je i počela. Samo moram čekati da prođe, kao gripa. Još malo. Još samo malo. I onda nekako ipak zaspim i spavam koliko uzmognem, prije

alarma.

Moj muž na prvi zvuk alarma brzo ustaje iz kreveta kao da ga je netko opekao i juri prema kuhinji kuhati kavu i spremati doručak za djecu. Dok se kuha kava, na brzinu se tušira i pjevuši.

Sretan je.

Ja tad osjećam kako mi se u očima skupljaju suze, žao mi je zbog svega što mi prolazi kroz glavu posljednjih mjeseci i ne mogu zaustaviti jak nalet krivnje. On pak zaustavlja vodu i vraća se u sobu, ljubi me u glavu i oblači se. Zarijem lice u jastuk i kažem mu da ne zaboravi platiti račune na povratku s posla.

- E, da, dobro si me sjetila - vedro odgovara.

Sjedam u krevetu i protežem se. A zatim me misli opet počinju napadati, kljucati kao crne vrane svojim velikim kljunovima u parku ispred naše zgrade. Dovoljno dobar brak. Ili rastanak. Imam li dovoljno dobar brak? Imam li dovoljno za rastanak?

OUT OF THE BLACK

Nije se sve promijenilo odjednom. Što uostalom, znači „odjednom“? Mrzim tu priglupu riječ. Odjednom se mijenja samo vrijeme, no čak ni ono nije tako nesmotreno. Postoje pokazatelji, indikacije i razne konkretne prognoze.

Sve se mijenjalo dugo. I bolno.

Teško mi je objasniti što se točno dogodilo. Bio sam plah. To je prava riječ. Kukavica. I to je dobra riječ. Nisam se usuđivao. Nisam zapravo znao što bih se trebao usuditi. Nisam imao nekoga s kim sam mogao pričati, pa sam plaćao terapeute da to čine. Nikome se nisam mogao povjeriti kao njima, ali ni oni nisu bili dostupni dvadeset i četiri sata dnevno, pa sam pisao. Pušio, pio, pisao i pričao o tome s njima.

Nije bilo uvijek tako prazno. Imao sam krug, kružok u kojem su moje teme bile „priznate“ ili barem prepoznate. Moje brbljanje, njihovo brbljanje. Terapeutsko brbljanje. Uvijek ista pitanja, iste rečenice. Moje:

- Ništa nema smisla.

Njihovo:

- Pa što mislite da bi moglo imati smisla? Što je za vas smisao?

Palio bih cigaretu nakon što bih izašao iz njihovih ordinacija. Ponekad, samo ponekad, osjećao sam nešto slično olakšanju. Možda su dotakli nešto, pomišljao sam. Možda su pogodili ono na čemu trebam raditi. Ono na čemu trebam raditi? Već sam se smijao. Gadila mi se sintagma: rad na sebi. Što to uopće znači? Djelovala je kao glupo konzumerističko američko sranje. Daj novac da možeš raditi na sebi. Psihološka plastična industrija, dabogda im propalo sve što nam još planiraju uvaliti.

Bio sam ljut na psihoterapeute. Ali i na sebe.

Više na sebe nego na njih. S njima sam bio ljubazan i trudio sam im se svidjeti. Ostaviti dojam momka koji se samo malo pogubio. Ne uspijevam naći posao, diplomirati, pronaći smisla u svemu. Što bih trebao raditi? Evo, pristojno tražim pomoć.

Zapravo je bilo jako slatko i jednostavno reći:

- Da, ne ide mi baš u zadnje vrijeme.

Ljudi bi suosjećajno kimali glavama.

- Pomažu li? - netko bi ponekad pristojno priupitao.

Tada bih ja kimao.

Nikoga pretjerano nije zanimalo terapijski proces. Nisu bili ljudi. Tko ga uopće razumije? Nisam ga shvaćao ni ja, a bio sam u njemu. Mislim da ga dokraja ne dohvaćaju ni oni koji ga provode. Bilo je to smiješno zamagljivanje očiju, kako za mene tako i za moju okolinu. Terapeutima je isto vjerojatno bilo zabavno dok su brojali novce koje sam im dao. Koje sam izmuzao od roditelja jer - trebala mi je pomoć. To nije bilo upitno.

Poslovi, recimo. Nije to bilo za mene. Znam, tako to tvrde svi probisvijeti, da nešto što je normalno i prirodno za sve ostale njima, eto, ne leži, ali meni zbilja nije ležalo. Raditi nešto svaki dan, baš svaki - jesu li oni normalni? Pod oni mislim na društvo i tako to. Institucije.

- Molim vas bijeli Walter - i tako to.

- Molim vas dva bijela Waltera - i tako dalje.

Molio sam za te jebene bijele Waltere sve dok mi se jednog dana nije zabijelilo. Ili zamračilo. Nisam siguran.

Bol je došla tek malo kasnije, u bolnici, između pustih, prljavih i porušenih zidova. Zašto ta bolnica nije mogla izgledati malo bolje, malo zdravije, nije mi bilo jasno, ali zato sam danima mantrao da mi je sada konačno jasno zašto se zove bol-nica. Bol. Bol. Nije prestajala.

Počelo je u plućima. Nisam mogao udisati, a od bolova koji su se s pluća širili na kičmu nisam gotovo mogao ni sjediti. Nisam se, na kraju krajeva, mogao ni previše pomicati. Cjevčice i infuzije koje su uvalili u mene nisu pomagale, barem sam ih ja osjećao više kao smetnju nego kao sredstva koja mi spašavaju život. Hodanje je postalo vrlo teška misija, s probadanjem i bolovima koji su se nastavljali, umjesto da konačno stanu, da barem na sat vremena stanu.

Postoji jedna nepobitna istina: ljudi koji žive bez bolova ne znaju ništa.

I ja sam donedavno živio bez bolova, zato to i mogu reći. Mislio sam kako je u današnjem društvu znanja potrebno znati, ključno je znati. Kako je do nečega došlo, zašto, uzroci,

posljedice, dijagnoze i sinteze, ali to su samo informacije, samo puke činjenice koje ne znače ništa. Ali bol, eh, bol. Tek ona otvara područja znanja koja su nam inače dobro sakrivena, zaključana u kutijici od koje je ključ samo jedan, ali neprocjenjiv. Kako je to olakšavajuće – nemati pojma. Ne znati je čitav jedan svijet ugodno spljošten na majčine grudi. Svi pijemo fino mlijeko potpuno nesvjesni onog drugog, stvarnog svijeta. Život bez boli i život s boli, to su dva tabora, dvije vojske ljudi koje se međusobno nikada neće razumjeti. Jasno, svatko je ponekad iskusio bol, ali nije morao živjeti s njom mjesecima ili nedajbože godinama. I tu ne mislim na bol koju je većina katkad osjetila – prolazni, bezopasni problemi koji zahvate i najvitalnije, pa ih rješavaju najčešće brzinom munje, lijekovima – antibioticima, probioticima, *painkillerima*. Radi se o nečem puno dubljem. O boli o kojoj se kasnije ne priča jer se ne može pričati, jer je i pomisao na takvu bol prebolna, pretjerana i preopasna, na bol koju i sama misao možda može vratiti jer ne znamo odakle je krenula i kamo se namjerila.

Tumarao sam hodnicima, ali nisam zapravo znao gdje sam. Pokušavao sam se sjetiti imena odjela na koji sam primljen, ali ni to nije bilo lako. Kao da sam gubio pamćenje, iako o tome nije moglo biti govora. Bio je to stres koji je eskalirao zajedno s boli.

– Stres sve pogoršava – govorili su.

– Morate se pokušati opustiti. Nažalost, ne znamo točno što vam je – zaključivali su. – Moramo čekati.

Ipak, kako su pretrage odmicala, zajedno s vremenom, sve je više izgledalo da se u mom organizmu ne događa ništa fatalno. Nekakav rak ili slične terminalne bolesti bi već sigurno našli, pokušavali su me utješiti.

Što se to onda događa, izluđivao sam se svakodnevno, svake minute i svake sekunde. Zašto ne znaju? Oni su prokleti doktori, zašto ne kopaju dublje, zašto ne ispituju dalje? I kako da se u ovom stanju pokušam opustiti? Ne mogu se pomaknuti od bolova. Mršavim, nestajem, u glavi mi se vrti, prikačen sam na cjevčice, a oni mi govore da se pokušam opustiti!

Ovo je smiješno, ponavljao sam u sebi. Ovo je barem tragikomično – pokušao sam se nasmijati ili pronaći nešto zbilja humoristično u svojoj situaciji, ali nije dolazilo. Inače sam imao sasvim solidan smisao za humor, dapače, govorili su mi da se i previše zabavam. Ali sada su ušutjeli. Nitko više nije spominjao moj smisao za humor, lijenost, psihoterapije, neuklopljenost. Zapravo, ona ekipa s kojom sam se družio i filozofirao, nije se ni javila. Pretpostavljam da su naslutili da sam prestao razmišljati o svom bitku i egzistenciji na

prijašnji način, pa su sami nastavili s idejama o smislu i besmislu života i sličnim dubokoumnostima. Nisu to bili pravi prijatelji. Trebao sam znati. Ni ja nisam bio pravi prijatelj. Znam što to znači, biti pravi prijatelj, samo, jebiga. Izbjegavao sam takvu razinu vezivanja i odgovornosti. Uopće, to je ogromna obaveza. Da sam imao pravih prijatelja, oni bi me posjećivali. Ovako su dolazili samo moji roditelji, šutjeli i gledali me. Gledali su me kao da me vide prvi put. Od njihovih pogleda osjećao sam strašan sram. Znao sam da sam se sam doveo do ovog stanja, tu nije moglo biti zabune, znao sam da sam kriv. Bio sam kriv što toliko brinu o meni i nisam to nikako mogao negirati. Nisam se mogao izvući. Bio sam stiješnjen uza zid, doslovno, bolnički krevet, bolnički zid, bijelo, neupitno, neumoljivo. Moja blagoglagoljivost, šarm, prividna smirenost, nestali su kao rukom odneseni. Ako su me ikada i služili, sada su bili potpuno nepotrebni, gotovo smiješni.

To je bio moment humora u čitavoj situaciji – ja. To kakav sam bio i kako sam živio prije nego što sam završio ovdje. Novog „ja“ nisam imao. Starije bio beskoristan. Bio sam u limbu samog sebe, pitajući se što dalje. Ako se, naravno, izvučem. Pitao sam se i kako sam se mogao toliko promijeniti u samo nekoliko mjeseci. Lice mi je bilo sivo s dubokim podočnjacima. Ruke i noge su mi se stanjile. Trup kao da se prepolovio iako sam i prije bio mršav. Razmišljao sam o tome gdje mi u toj tankoći stanu unutarnji organi. Srce, pluća. Imam li ih još uopće?

Što da radim, što da radim, bjesomučno sam se propitivao iz dana u dan. Homeopati, bioenergetičari, vračevi? Tko mi još može pomoći? Kome da se obratim? Ili je rješenje bilo mnogo jednostavnije – možda sam se jednostavno trebao više puta zabiti glavom u ove bijele zidove i na kraju ostaviti svoj mozak na njima. Prerezati oštro i jasno ovo sranje. Biti hrabar. No hrabar nikada nisam bio, a novi „ja“ još nije uspostavio svoj karakter, ako do toga uopće i dođe. Bi li on mogao biti hrabar, hrabriji od mene?

U krugovima u kojima sam se vrtio i umoru koji me stalno svladavao preostalo mi je jedino vjerovati doktorima i njihovim prognozama, a oni jednostavno nisu bili sigurni što će se dogoditi. Moglo je krenuti nabolje, nije moralo. Moglo se pogoršavati. Nikada se ne zna. Medicina malo zna, rekli su. *No shit*, mislio sam.

Jebiga. To je bila najčešća riječ koju sam upotrebljavao. Ne sjećam se većine toga. Jedino bijelih zidova, antipatičnih sestara, igala, cjevčica i boli. Boli. Boli.

- Boli vas? - pitali bi me.

- Boli - odgovarao bih.

Na početku sam te bolove opisivao i pojašnjavao kao da se radi o književnom djelu, lektiri, pa, ako ih samo dovoljno dobro ocrtam, ako sam shvatio pouku onoga što mi tijelo želi poručiti, dobit ću i bolju ocjenu. Bolja ocjena je, naravno, bila smanjenje boli. Proklete boli. Mučio sam se da opišem kako bol počinje u plućima, a onda raste prema vratu ili glavi, presavija se na leđa, na ruke ili noge. Kako je ponekad toliko jaka tako da me guši, a ponekad je vrlo stišana i mirna, kao da me samo izaziva, gleda jesam li još tu, a kada shvati da jesam, kada otvorim oči i razbudim se, skočit će na mene kao sumanuta.

Znao sam da mi se sve događa zbog pljugi, alkohola i jadnog stila života, iliti - karma me konačno pronašla. Ali nisam znao što dalje. Kako promijeniti karmu da radi za mene, i imam li još uopće vremena to učiniti.

Bio sam na dnu. Možda sam i imao nekakve šanse: moji su starci satima raspredali s doktorima. Bio sam mlad, prije nisam imao nikakvih problema, bla bla bla, ali meni se činilo da nema natrag i da mi je zauvijek uskraćen povratak u boje.

I tako je to trajalo.

Mjeseci su prolazili. Već sam se naviknuo na svoj odraz u ogledalu, iako sam sve vrijeme, osim kad sam išao pisati ili oprati zube, uglavnom provodio u krevetu. Gotovo i nisam imao stolicu jer nisam jeo. Boljelo je i kad sam žvakao i kad sam gutao. Činilo mi se da su se u mom grlu i jednaku stvorile nekakve kugle.

Kako bih mogao doskočiti svemu ovome, stati na kraj, pitao sam se.

Možda, koliko god sam samom sebi zvučao jedno i patetično dok sam to premetao u mozgu, ali možda uz pomoć molitve.

Ništa drugo mi nije padalo na pamet, a ni oni u bolnici nisu nudili nikakve druge opcije.

Postojao je samo jedan problem: nisam bio vjernik. Čak i da jesam, sumnjam da bi mi bog (ili Bog) izašao u susret. Jebiga.

Ipak, nešto sam morao napraviti, tek toliko da ne poludim. Pa sam od tog dana zbilja molio.

Bilo nas je trojica u sobi. Ja sam bio okrenut prema prozoru i mogao sam se premjestiti sasvim na bok, sklopiti ruke i moliti na miru. Nisam baš znao ni jednu molitvu, pa sam samo,

kao, počeo razgovarati s bogom ili sam sa sobom. U tom trenutku bilo je svejedno.

Rekao sam mu da je moj život veliko sranje i da razumijem zašto me smjestio tu gdje me smjestio, iako i tu oduzimam krevet nekome tko bi više zaslužio biti u bolnici od mene. Nekome tko bi učinio nešto kada izađe, recimo.

Tako sam ga gnjavio, ako uopće i postoji, danima, dok mi na pamet nije pala naizgled banalna misao – pa ja bih mogao učiniti nešto kada izađem. Ako izađem, jasno. Nisam točno znao što bi to bilo, ali radilo bi se otprilike o tome da prvo nekako olakšam situaciju svojim starcima, jer njihova lica su me proganjala svake minute i s toliko krivnje nisam želio živjeti, zatim da prestanem s lošim navikama, a onda da krenem s rezanjem svih viškova koji su me ometali – za početak dakle s micanjem svih koji mi nisu došli u bolnicu.

Onda, mozgao sam dalje. Mogao bih krenuti i na nekakvu terapiju na koju bih zbilja obraćao pažnju, ono, sto posto obraćao pažnju. Kamo god krenuo, morat ću prestati misliti da sam pametniji od ljudi koji će me tamo saslušati. Morat ću prestati misliti da znam rješenja, jer ne znam. Nisam nimalo pametan, toliko sam si barem dokazao.

Mogao bih i upoznavati ljude za koje mislim da bi mi mogli biti prijatelji. Pravi prijatelji.

Sve ove misli dolazile su mi u magli, nepovezano, kao putnici izgubljeni u ledenoj oluji. Bio sam skeptičan prema njima, iako mi se promijeniti čitav život više nije činilo nemogućim. Moj se čitav život već promijenio. Ja nemam što čekati. Ako ikada izađem, put je vrlo pravocrtan. Put je linearan, rekli bi moji dragi starci. Jadni, s velikim uplašenim očima.

Dakle, to je bilo to. Moje razglabanje s bogom, moji monolozi pred njim, urodili su nekim idejama. Ili njegovu preda mnom, nisam bio siguran. Mislim, tko bi znao. Možda nikada i nisam molio već buncao, okrenut prema prozoru.

Poanta je u tome da sam iz svog stanja počeo izlaziti tjedan dana nakon svog prvog malog razgovora sa sklopljenim rukama.

Zapravo, bilo je jednostavno. Shvatio sam samo jednu stvar koja će zvučati jako nepopularno. Jer je vjerska. Jer je *passé*. Jer je dosadna.

Jer je sve okrenuto protiv nje.

I ta dosadna, naporna i nepopularna stvar, da ne duljim, može se svesti na četiri riječi:

Bol. Gubitak. Pokornost. Poniznost.

Znam, zvučim kao lik iz Biblije koju sam čitao još davno u školi na vjeronauku. Nikad prije nisam tako razmišljao, a kamoli pričao. I ne, ne mogu okriviti te svoje razgovore s bogom ili samim sobom za to, iako su mi se toliko omilili da ih ponavljam svaku večer. Jednostavno, nešto se promijenilo. Moj pogled na stvari. Prije, mislio sam da me bol kažnjava. Da trpim ono što sam zaslužio. I da, dijelom je to bilo tako, zbilja sam trpio to što sam si sam složio. Ali samo dijelom. Tim drugim, puno većim dijelom, morao sam nešto naučiti.

Morao sam dokraja shvatiti poniznost, pokornost, bol i gubitak. Nisam znao što točno znače jer ih nikada u životu nisam morao prakticirati ili se uopće njima baviti. Mislio sam da su mi sreća i zdravlje dani, da mi pripadaju, meni kao i svima ostalima, a da je bol kazna, anomalija, loša sreća. Ali, zapravo, nije tako. Sada tek razumijem. Ništa nije dano. Ništa ne zaslužujemo.

Malo sam se umorio od pisanja jer još uvijek ne mogu dugo sjediti i pisati. Bolovi su još tu, iako su se smanjili na sasvim podnošljivu razinu.

Da, vratio sam se kući i moji brinu o meni. Jedem već malo više i čini mi se da mi se trup deblja, što je odlična vijest. Podočnjaka također više nema, a sivilo je zamijenilo bljedilo. Sada sam bijel kao kreč, ali tu i tamo kao da probija normalna boja, malo rumenila u moje lice.

Uglavnom, kako bi rekli doktori, ide nabolje.

Ne znaju zašto, naravno.

Sve je u božjim rukama, čuo sam na hodnicima bolnice mnogo puta, najviše od doktora. Možda sam zato i odlučio prodiskutirati onaj put s višom silom.

Možda je ozbiljno shvatila moje ideje o promjenama.

Ja sam ih shvatio itekako ozbiljno. Činim sve što mogu da već ovako, iz kreveta, promijenim sve. Bol sam vrlo dobro savladao i sam, ali najviše kad su me mama i tata prali u bolnici. Nikome se više ne javljam od starog društva. Rastao sam se s lošim navikama, sa svim svojim štakama. To je onaj gubitak koji će na kraju, izgleda, ispasti dobitak. Na Internetu tražim posao i pokušavam sastaviti jedan kraj sebe s drugim. Tražim dobrog terapeuta. Nakon svega što sam prošao, trebat će mi. Bit ću mu poslušan koliko god mogu. Pokoran. Pokušavam vidjeti koliko mogu, i znam i gdje mogu biti od koristi, ali nastojim biti realan do

poniznosti, ni u jednom trenu ne precijeniti svoje mogućnosti.

Znam, sve se to čini vrlo navučeno i moguće je da ću uskoro početi vjerovati u anđele i u sve to u što ljudi već počnu vjerovati kad se nađu na rubu živčanog sloma. No vidjet ćemo.

Mislim da nisam sve umislio, da sve nije samo autogeni trening koji si ponavljam, da ne mantram svoje riječi bez ikakva razloga.

Ponovit ću ih zato još jednom: Bol. Gubitak. Pokornost. Poniznost.

Dobro je.

Mogu krenuti.

ČEKANJE

Da si barem školjka
uho svetog Petra
našla bih te možda na žalu
za oseke
kasno, potkraj ljeta, kada parobrodi otiđu.

V. Parun, Ivanja Reka

Ušao je u tramvaj i sjeo na sjedalo pored prozora. Mogla je vrlo dobro vidjeti njegovo lice. Poveći nos, visoko čelo. Oči koje su gledale u nju s nadom da bi se između njih dvoje još nešto moglo ili čak trebalo dogoditi. Nespretno se priljubio uz prozor kao da joj je želio dati do znanja da je tamo, da će izaći ako je to potrebno i da se više neće odvajati od nje. Jednu ruku podignuo je i mahnuo joj. Njegov dlan bio je topao dok je mirovao na njezinu tijelu u svim onim noćima, sa ili bez odsjaja mjesečine u njihovoj tijesnoj sobi.

Tramvaj je krenuo. Njegove oči, toliko smeđe da im nikada nije mogla pronaći zjenicu, zagledale su se u nju. Učinilo joj se da pogledom želi reći ono što ne može, nikako ne uspijeva na druge načine i približila mu se nekoliko koraka, rukom želeći dotaknuti tramvajsko staklo.

U trenutku kada je tramvaj ubrzao, više je nije mogao vidjeti, ali jedan, najkraći trenutak, ona je još vidjela njega: profil koji je s mješavinom zebnje i tuge gledao naprijed. Pomislila je da nikada nikoga neće toliko dobro poznavati, da nikada nikoga neće toliko pomno proučavati, da su oblik njegove glave ili izrazi njegova lica ono što poznaje najbolje od svega na svijetu. Nejasno je naslućivala da će se u godinama koje slijede u njoj svašta pomicati, bez pravila i smisla, kao kada dijete pomiče figurice po podu. Da će upoznati mnogo novih ljudi, da će je gledati mnoge oči, u zanosu ili ljutnji. Ali nešto, bile to obaveze, poslovi, promjene kanala komunikacija, možda djeca koju će roditi ili nove strasti kojima će se baviti, nešto će je spriječiti da ikada više nekoga proučava toliko pomno.

Tramvaj je polako klizio prema sljedećoj stanici.

Sada, čekala je svoj red ispred WC-a u kafiću prožetom mladenačkim glasovima. Opet je bila

s njim, u slučajnom, kratkom susretu, nakon gotovo desetljeća. On ju je čekao na stolici da se vrati, gledajući pred sebe mirno kao spomenik.

Oko njega se stvorio poznati proziran omot od samoće koji nitko nije mogao probiti. Bila je to samo njegova samoća koju je uvijek ovijao oko sebe kao štit. Bio je omeđen svojim sporim hodom, svojim zamišljenim gledanjima u prazno. Sve ono što je nju žuljalo, njega je smirivalo. Vjerojatno su se zato tog, sada već prдавnog ljetnog dana i rastali.

Pričali su o tome što se kome događalo u ovom vremenu koje je prošlo, koje su prošli jedno bez drugoga. Bio je isti. I kada ga je slučajno sreća ispred kafića u koji su zatim odlučili svratiti na kavu, bio je identičan kao kada ga je posljednji put vidjela. Zamrznut u vremenu i prostoru. Lik koji se ne mijenja ni za koga i ni zbog čega, možda čak ni za sebe samog. Nepomičan. Vječan.

Bila je sljedeća na redu. Pogledala je u veliko ogledalo koje je stajalo ispred vrata. Lice joj je djelovalo porculanski i mlado, kao da nisu prošle godine otkad se nisu vidjeli. Ne zna točno što ih je sprečavalo. On nije nazivao, ona nije inzistirala, ali nije prošao ni dan da je nešto ne bi podsjetilo na njega. Vlat trave. Sumrak, točnije sporost kojom se svjetlo povlačilo s predmeta. Način na koji bi susjed, oprezno i pažljivo, parkirao auto pred zgradom. Plavi tepih u izlogu, identičan onome kojega je pomno birao za njihov zajednički stan.

Provirila je prema stolici na kojoj je sjedio i čekao je i udahнула zrak koji joj je pluća napunio toplom vunom. Sjedio je opušteno i zadovoljno kao da pripada kafiću, stolici, njoj. Ruke je nespretno prekrizio u krilu, nikada nije znao kamo s njima. Ugledao ju je i nasmiješio se. Njegove oči boje drveta gledale su je usredotočeno.

To nisu bile oči okrenute ka sebi ili čemu drugome. Kada bi gledale u druge ljude, na njih bi padala laka koprena distance koju je primjećivala samo ona i nije joj promicala čak ni u onim trenucima kada je gledao svoje najbliže: rodbinu, sestru, brata ili roditelje. Nije joj bilo jasno od čega se distancira i zašto, što su mu napravili ili što možda nisu, samo je vidjela tu promjenu. Pomak, malen, a značajan, gotovo presudan, u njegovu izrazu. A zatim, kada bi vratio pogled na nju, pojavila bi se prohodnost. Ili to možda nije bila prohodnost već, kao kod djeteta, povjerenje da ga ona nikada neće napustiti, da ga nikada neće iznevjeriti, da je ona, u vrtlogu svega ostaloga što nije bilo, sigurno tlo za njega.

A onda ga je iznevjerila i otišla. Rekao joj je da je u tom trenutku osjetio čistu tugu. Kao nikada prije i nikada poslije. Rekao je samo to – čistu tugu. Nije mu išlo s riječima, bolje se

snalazio s brojkama. Pitala se koliko je dugo razmišljao o tom svom osjećaju da bi ga na kraju tako opisao. Nije se često zadubljivao u sebe, za razliku od nje. Ona je snatrla, pisala i promišljala, on radio, polako i tiho, na svemu što je želio, puneći prazna mjesta.

Nikada, ni prije ni poslije, nije tako duboko i mirno spavala kao s njim. Snovi su joj inače bili nemirni, prepuni buđenja, trzaja, pokušaja ponovnog tonjenja, dizanja, ispijanja vode, pušenja cigareta na balkonu, čitanja, pisanja, pregledavanja bilješki. U trenutku kada bi on zaspao, okrenuvši se obavezno na bok i grleći jastuk, ona bi se okrenula i zagrlila ga, utiskujući se u udubinu u njegovim leđima.

Kad god bi ga ugledala, osjetila bi neodoljiv, snažan poriv dati. Kao da sve ovisi o tome može li mu i koliko dati. I to iznutra, iz želuca, iz crijeva, iz utrobe. Vjerojatno trebamo napraviti dijete, mislila je tih, toliko davnih dana, kada je sve u vezi njih bilo potpuno nedvosmisleno. I to je vrsta davanja, mislila je: puštanja zajedničkom plodu da u njenoj utrobi provede devet mjeseci, a zatim da se napaja iz nje još toliko, ako ne i dulje. Da, to je bio sljedeći potez. Trebalo je krenuti u tom smjeru. Trebala mu je to reći. Trebala je to reći sebi. On je bio spreman. Nije u to sumnjala ni sekunde. Činilo se da je spreman oduvijek na to, na sve na trenutke koji tek trebaju doći, koji će za njega možda biti bolni, označavat će možda smrt, možda bolest, nepoznate gubitke. Nešto u njemu kao da je znalo i osjećalo sve što je bilo i što će biti.

Ali ona više nije bila sretna, pa je počela odlaziti. Udaljavati se. Govoriti kako više ne može, kako joj je potrebno nešto drugo. Tada je samo vidjela njegovu dragu glavu kako pokušava prodrijeti u nešto u što više nije bilo prolaza. Boja u njoj kao da se promijenila. Mislila je da će se za nju otvoriti novo svjetlo, ali otvorilo se samo nedostajanje, rupa koja se širi i puca na mnogo manjih rupa i uskoro više neće biti načina da se one začepi. Iz nje će sve iscuriti, tako joj se činilo.

Ponekad se vraćala u trenutke u kojima je još mogla nešto promijeniti. Bili su to trenuci koje je nazivala prijelomnima. U kojima su, recimo, stajali na velikom parkiralištu na istočnoj strani grada, njemu je vjetar mrsio kosu i unosio je u lice, stajao je pred njom dobroćudno i prepušteno tome hoće li ga poljubiti, hoće li mu reći da joj nedostaje. Ali ona bi samo mahnula i otišla. Nekada bi ostao stajati i gledati za njom.

Jednom je ugledala sijede vlasi u njegovoj kosi i to ju je prestravilo. Pitala se koliko je vremena prošlo da su već počeli tako, naočigled, starjeti? Tad ga je poželjela zagrliti jače nego ikada prije, reći mu da bi voljela da ostare zajedno, promatrati kako im čitava kosa

postaje potpuno bijela, a lica izbrazdana borama. Ali nije. Nešto ju je uvijek vodilo na neko drugo mjesto, kao da ne smije predugo ostati s njim, pod njegovim utjecajem, zadovoljstvom, mirom, srećom.

A onda bi joj, čim bi dotaknula kvaku svog stana, ponovno nedostajao.

Njegove oči i dalje su mirno kružile po prostorijsi dok je čekala svoj red. Uvijek su čekale da ona obavi sve što ima. Da odsanja. Da otplače. Vjerojatno bi je i sada mogao čekati zauvijek, pomislila je, ili barem dok se nešto ne pomakne duboko unutar njegove glave, tanka sklopka koja bi ga podsjetila da je vrijeme za odlazak. Prije nego što bi obukao svoj smiješni stari kaput, vjerojatno bi joj se sjetio ispričati još nekoliko stvari koje je radio prošlih godina, skromno i oprezno, kao da se boji da bi nešto od toga mogla krivo shvatiti, a ona bi tada poželjela sakupiti ga, blago odvidati svaki njegov dio i spremati ih u veliku kutiju koju bi odnijela sa sobom i nikada se više od nje ne odvajala.

Kafić je počeo mijenjati boje jer se na njega počeo spuštati plašt tame. Iz svjetlosmeđe u tamnu. Boju zatvorenosti, nepomičnosti. Možda bi ih taj prostor mogao sačuvati od bilo kakvih daljnjih promjena i pomaka, pomislila je. Željela je da zrak oko njih postane toliko gust da se više nijedno ne može kretati kroz njega, da ne mogu izaći i uroniti u hladan i rijedak prostor grada, da ostanu na svojim stolicama, jedno nasuprot drugog, zagledani u bilo koji kutak prostora oko sebe ili vlastitih tijela, a zatim i jedno u drugo, zauvijek.

Lagano je kimnuo glavom, upozoravajući je da je djevojka prije nje izašla iz WC-a. Ušla je unutra i pokušala zamisliti da je ispred njih zajedničko zauvijek, da će se vratiti do stola i da će zajedno nastaviti u noć. Naslonila je ruke na umivaonik i sklopila oči. Željela je da se oko nje vrijeme zatvori kao njegov kaput kojeg je mnogo puta skidao i obavijao ga oko njezinih ramena kada joj je bilo hladno.

Izašla je i zatekla ga obučenog i spremnog na polazak. Plaćao je račun na šanku i njegovi su široki prsti gurali uzvraćene novčanice u džep. Okrenuo se prema njoj i, shativši da je izašla, požurio skinuti njezinu jaknu s vješalice, a zatim joj pomoći obući je. Zatvorila je oči i odlučila još malo pričekati.

Od svega: zaštićenosti, zagrljaja, pogleda, od pogađanja njezinih raspoloženja, od beskrajne pouzdanosti koju je osjećala i kojoj nije vidjela kraj, od njezina tijela koje se uz njega oporavljalo, raslo i razvijalo u nešto lijepo i zdravo; od toplog pokrivača u koji ju je sakrio i nije puštao van jer nije bilo potrebe, od svih smjehova i hodanja i vožnji, kuhanja kave i

povjeravanja i prepoznavanja i upoznavanja, ostale su samo dvije slike:

Penju se prema kući. Sunce im jako peče u glavu. Ona se želi izgubiti u moru barem na trenutak, uroniti glavu duboko i zatim izroniti, kosu prebaciti iza sebe kao u reklami za šampon. On hoda pored nje i voli ga dok hoda, ali to je ne spašava od samoće. Voli kako spava i kako je gleda i kako je umoran ili kako jede ih kako se smije, ali kada pokuša prodrijeti u njega, kao da prilazi zatvorenu krugu u koji nema pristup. Voli njegove oči jer su tople, i njegovu kosu, boju glasa i njegovu hranu. No ne shvaća postoji li nešto od njega za nju osim stalnog, toplog prisustva.

Nije sigurna je li to sve što treba.

Zatim, on sjedi pred televizorom i plače. Ne gleda program, samo pogrbljen plače jer shvaća da će ga napustiti. Kosa mu pada preko očiju dok rukama nespretno pokušava obrisati suze i ona u tom trenutku shvaća da ne postoji dirljiviji stvor u čitavu svemiru, da ga nikada neće prestati voljeti, da će ga voljeti dok ne umre.

Nastojala se držati tih trenutaka, slika, kao malih fotografskih bljeskova u svojoj glavi i ne razmišljati o nagomilanoj boli koja ju je čekala trenutak nakon što se rastanu ispred kafića.

Koja će se srušiti na njezina ramena kao tamni oblaci iznad planine prije nego što ispuste kišu.

PAPIRNATO

Nikada nije mislila da će se tako nešto dogoditi njoj.

Klišej, ali doista je zamišljala da su njezina odluka stupanja u taj pakt, njezin muškarac i ona čvrsti bedem ukrašen njezinom snagom volje, trudom i radom na odnosu, jer – što je odnos bez rada na njemu? Tako ju je učila psihologija, uvježbavala psihoterapija i sve teorije, knjige i ideje kojima se bavila veći dio života.

Ostati u zajednici do kraja, to je, smatrala je, jedini dobar, pravilan odabir, a ona i njen muž jedno su drugome nenadomjestivi, nepotrošivi i nedodirljivi ikome i išemu izvana. To se, jasno, gradi godinama. Ništa nije od danas na sutra. U odnos se treba ući polako, razbiti faze brojnih iluzija, pripitomiti vlastite potrebe i uvažiti potrebe partnera, brinuti se i voljeti ga uvijek, bez obzira na okolnosti, pustiti da ta ljubav zrije i ključa, da dobije konture, dimenzije i slojeve, da postane sve dublja i šira, da je nauče braniti od manjih i većih potresa i poplava.

Utjecaje i smetnje oko sebe trebaju naučiti ignorirati. To je samo masa koja se širi i skuplja kao pluća, diše neovisno o njima. Početak svake njezine rečenice: „Moj muž“, fotografije kojima je redovito ukrašavala društvene mreže, njihova zajednička putovanja i izleti, djeca koju su planirali, uskoro, jer još je bilo rano, a koja će biti posljednji čavao u njihovoj velikoj, pomno ukrašenoj slici – sve to bio je, mislila je, kapital koji nema rok trajanja, neuništivo blago, vrijedno svake žrtve i svakog odricanja.

Brak, doista, što bi moglo biti važnije od braka, svete veze stvorene u crkvi, pred brojnim svjedocima, pred njihovim obiteljima. Brak, temelj društva kojem je stremila čitav život, želeći u njega pobjeći od svijeta koji je ponekad prejak grizao, roditelja koji su grizli još jače, prijatelja koji to najčešće nisu ni bili, avantura iz rane mladosti koje nisu završavale onako kako je planirala.

Važno je planirati, bez planiranja nema uspjeha. Vjerojatno do braka ne bi ni došlo da nije bilo njezina brižnog brojanja njegovih poziva na početku veze, računanja kada bi bilo pravo vrijeme da odnos podignu na „višu razinu“, koja god to bila: upoznavanje roditelja, zajedničko putovanje ili useljenje u stan koji su prethodno zajednički kupili i uredili.

„Reda mora biti“, bila je njezina omiljena uzrečica. Uvijek je primjećivala stanje nereda –

bilo u razredima u kojima je radila kao učiteljica (jer djeca koja nisu imala sređenu obiteljsku situaciju uvijek su bila, svima bi govorila, „oštećenija“), bilo u svojem susjedstvu ili pak među rodbinom i poznanicima. Važno je da su stvari „na mjestu“, da se sve događa prirodno i prije svega normalnim tijekom. Nije trebalo puno promišljati o tome što je normalan tijek bio, tome nas uče knjige, ali i život, brojni sretni parovi koje je viđala na godišnjicama braka kako veselo i ponosno nazdravljaju svom najvećem životnom uspjehu, svom opstanku u vrijeme kada je sve oko nas nesigurno i nestabilno, lomljivo i previše sklono nestalnim, prolaznim užicima.

Što se onda dogodilo? Zašto je njezino stanje reda i mira „puklo“? Ne bi se moglo reći da se nije trudila, ništa nije ni radila osim što se trudila, lakirala je njihov odnos, uređivala svaki dio dana, tjedna, godišnjeg odmora, odmjeravala svaki svoj pokret, smijala se jer trebalo im je zabave, oboje su naporno radili, davala mu slobodu jer sloboda je važna, muškarac je mora imati, baš kao i žena, čitala je o tome nebrojeno puta.

Sve je išlo kao podmazano, a ipak – uspio se zaljubiti u drugu. Uspio je bila prava riječ, jer joj nije bilo jasno kada je to uspio, kako je pronašao vremena? Vraćao se kući nakon posla uvijek u isto vrijeme, nije izlazio, nije pio, nije imao mnogo prijatelja koji bi ga odveli na „pogrešan“ put. Kako onda? Društvene mreže, naravno, iste one na koje je ona stavljala njihove fotografije: vjenčanje, izlete, godišnje odmore i putovanja, njemu su omogućile da nađe srodnu dušu, kako joj je to svojim mirnim i staloženim glasom objasnio onog ponedjeljka navečer kada ga je iz dnevne sobe pozvala da gledaju omiljenu emisiju.

Kako je moguće da je neka druga njegova srodna duša, razmišljala je nakon početnog šoka i suza kroz jecaje i viku kojom se obrušila na njega u tolikoj mjeri da je otišao kod svojih roditelja „srediti misli“.

Ona svoje misli nije mogla srediti. Što je napravila pogrešno? Slijedila je sve savjete, ništa joj nije promaklo, ništa što mu je bilo bitno, čega se hvatao, što je priželjkivao, držala je sve konce u rukama, a kako bi joj išta i moglo biti izvan vidnog polja kada je svoj vid, koncentraciju i sve snage usmjerila samo na njega?

Vratio se nakon tjedan dana, miran i, činilo joj se, pomalo potišten, ali najviše zabrinut za nju. Nije ju prestao voljeti, rekao je. Ali?

Ali.

Tu je bilo „ali“ koje ona nije mogla razumjeti. Je li bila dobra prema njemu, pitala ga je.

Najbolja, odgovorio je, i to je zaista mislio. Nije joj imao što prigovoriti. Ona je možda čak i predobra, nije ju zaslužio, nastavio je. Pogladio ju je po glavi. Nije ju mogao gledati u oči. Pokušavala je uhvatiti njegov pogled, spojiti svoje oči na njegove, utisnuti duboko u njega sve što osjeća, podsjetiti ga na obećanja koja je dao pred njom, pred ljudima, pred svime što mu je nekada nešto značilo, ali njegove su oči plutale u nekoj novoj stvarnosti, njoj nedohvatljivoj.

- Što ti se dogodilo?! - vikala je na njega.

Poželjela je izaći iz stana i vrištati, napisati transparent i moliti nekoga da joj objasni, razgovarati s terapeutima i svećenicima, svima koji bi joj barem donekle mogli pomoći, savjetovati je kako da ga vrati u ono što je bio, objasniti joj zašto je ispuzao iz okvira, zašto je obrisao sve za što su se dosad zajednički borili, jer borili su se, dakako: pomiriti suprotnosti iz kojih su bili načinjeni, ulaštiti neravnine, oblikovati put koji bi bio samo njihov. Zašto je odustao, zar se umorio?

Kasnije se nejasno sjećala svega što se događalo tih dana, svih načina na koje ju je pokušavao umiriti, njegovih utješnih, usporenih pokreta i svojih, očajnih i izbezumljenih. Osjećala je kao da gura golema vesla, ali njezin se čamac nije pomicao ni lijevo ni desno. Nakon početne unezvijerenosti molila gaje da razmisli, da razgovaraju još s nekim, rekla mu je da zna da mu možda nije bilo lako, ali tako je bilo i rečeno, tako su si i obećali - u dobru i zlu.

No što ga je više promatrala, više je shvaćala da je on negdje drugdje, negdje daleko izvan dobra i zla, u nekom međusvijetu, prostoru gdje njezina pravila, njezina pojava, pa čak ni njezine riječi više nemaju stvarnog značenja; da govori jezikom koji on više ne razumije, ili razumije, ali mu, što je bilo još gore, više ništa ne znači.

Prije nego što je odnio svoje stvari u auto i otišao zauvijek, dotakao je njezino lice rukama. Rasplakala se čim je na obrazima osjetila njegove tople i poznate dlanove. Pregledao je njezino lice kao da ga želi potpuno zapamtiti, upiti u sebe svaki njezin djelić, i rekao:

- Nisam ovo planirao. Samo... na početku... mislio sam da sam samo tebe tražio. A zatim, kako je vrijeme prolazio, shvatio sam da sam bio u pravu, da si ti zbilja sve što bi itko mogao tražiti. Ali da ja to više ne želim.

- Što si onda uopće htio?! - bjesnila je uzmičući od njega. - Zašto si lagao da želiš mene?

Željela je shvatiti, ali, još više, željela ga je kazniti, uputiti na sve ono što je obećao, na to da će je voljeti, zadatak koji je prihvatio i iz kojeg se sada želi izvući ovako jednostavno, banalno, kukavički, floskulama onoga kojemu je dosadilo.

- Nije mi dosadilo - pogledao ju je začuđeno - samo... - tražio je riječi nabirući čelo - postalo je papirnato. Mislio sam da želim savršen brak sa savršenom osobom, tko to, na kraju krajeva, ne želi? Ali sada... samo želim dalje od toga - nasmiješio se u nelagodi.

U njegovim riječima nije bilo zlobe ni zamjeranja.

Papirnato, pa i jest papirnato, željela je ponovno vrištati, baciti mu u glavu sve papire koje su potpisali, papire na kojima je svoje prezime promijenila u njegovo, papire kojima su zaključili kupovinu svog stana. To su papiri, ali nisu samo papiri, oni nešto i znače, pokušavala mu je objasniti, papirnato je forma, ali sadržaj su stvarali oni, tkali su svoje tkanje zajedno i nije joj bilo jasno zašto ga je želio razderati. Gledao ju je sažaljivo. Nije na to mislio, rekao je. Papirnato je za njega značilo nešto drugo, nešto što nikako nije znao objasniti, iako je, uvjeravao ju je, pokušao mnogo puta. Sebi, ponajprije, a zatim i njoj i svima ostalima.

Uskoro je odustala od molbi, obećanja i nagodbi. Shvatila je da je svako njezino daljnje pokušavanje samo gubljenje vremena i htjela je samo završiti s tim, nikada više ne misliti na njega, na sve što je učinila i što bi sigurno i dalje činila, do kraja života, da joj je samo dao priliku. Na sve što bi promijenila, uljepšala, uredila, osmislila tako da bude zadovoljan, da mu više ne padne na pamet zaljubiti se u neku drugu, misliti da je negdje trava zelenija, da su stvari manje dosadne, manje papirnat.

To nije bilo teško. Obećao joj je sve što želi, samo da ga pusti da ode bez komplikacija. On će, rekao je, sve objasniti rodbini, svu će krivnju preuzeti na sebe. Govorio je to čak s određenim ponosom koji mu nije bio svojstven, ponosom onoga koji je napravio nešto veliko i važno. Zašto se tako osjeća čovjek koji je upravo razrušio svoj temelj, deset godina svog života, pitala se. Hoće li zauvijek ostati bez odgovora?

- Nećeš ostati sama - rekao joj je na odlasku.

Nije mu povjerovala, ne tada. Samoće se bojala i to je znao. Provesti život nemajući nikoga za koga bi se mogla brinuti, o kome bi mogla misliti iz dana u dan, iz sata u sat, bilo joj je ne samo potpuno strano već i njezina noćna mora. Jeziva ledena kocka u kojoj nije željela zaglaviti. Znala je žene u srednjim godinama koje su se na to odlučile, iako nije vjerovala da

je to zbilja bila njihova odluka. Zašto bi itko to odabrao, mislila je, kada postoji partnerstvo, suradnja, zajednička buđenja i odlasci na spavanje, dodiri i potpora, sigurnost i razumijevanje.

Više od gubitka njega, mnogo više, bojala se da će biti zauvijek zatvorena u toj bijeloj kocki samotnih šetnji, sjedenja po restoranima i kafićima, prikrpavanja prijateljima u paru ili, još gore, onima s djecom. Nije mu to mogla priznati, ali osjećala je da je i on to znao. No je li to bio toliki grijeh, pitala se. Ljudi se i sparuju zato da ne ostanu sami, zar to i nije bila krajnja ideja, konačan cilj svakog upoznavanja, svakog zbližavanja?

Bio je u pravu. Nije dugo ostala sama. Trebalo je samo pronaći nekoga tko će ju doista cijeniti, nju i njezin rad i trud i sve što čini za njega, tumačila je kasnije svima s kojima se povremeno, ali redovito dotakla teške i bolne teme propasti njezinog prvog braka. Njezin novi muž razumio je i cijenio njezina nastojanja, smijao se njezinom izgubljenom bivšem, kako ga je nazivao, koji sigurno neće pronaći sreću ni s novom ženom.

Ostala je samo ta riječ; banalna, glupa riječ koja ju je pratila u svim ključnim trenucima: u prvoj bračnoj noći s novim suprugom, pri rođenju prvog djeteta, na sprovodu njezina oca, a nekada bi je i budila iz sna pred zoru, u onoj tankoj, nejasnoj zoni između jave i sna: papirnato.

U tim trenucima pred očima bi joj se ukazale njezine fotografije na društvenim mrežama, ili one uokvirene na zidu ili na stolu. Vidjela bi svoju plavu, pomno namještenu kosu, široki blistavi osmijeh i uvijek našminkane plave oči s malenim madežom iznad gornje obrve; svoj radostan, prkosan i zaigran pogled i učinila bi se samoj sebi kao papirnata lutka koju je netko izrezao iz novina, poigrao se s njom, a zatim je ostavio, samu, zgužvanu i isprljanu, negdje u dubokoj travi pored ceste. Poželjela je stati pored te lutke i gaziti je dok je ne ugura duboko u zemlju, u plitki grob koji bi joj rado iskopala, kao što bi joj iskopala i nacrtane oči i ostavila crne izrezane duplje.

Zatim bi odmahнула rukom kao da nešto tjera od sebe, sigurno nastavljajući dalje.

CIKLUS

Ritam ljuljačke prati ritam njezinih udisaja i izdisaja. Ako se odgurne jače, udisaji će postati dublji, a ljuljačka će se nastaviti njihati kao fino klatno. Samo će se škripanje pojačati, a udaranje o grane zazvučati kao stari drveni metronom.

Dok se ljulja, postoji predah. Nogama se odguruje od poda, a zatim one vise u zraku, obješene i opuštene, ni na nebu ni na zemlji, u pauzi od hodanja, stajanja, trčanja, ležanja i sjedenja, u letu koji to ipak nije. Stopala uživaju u novostečenoj slobodi, tijelo se ukopava u sebe, uguruje u plitku rupu, kao krtica odlazeći po zalihe snage.

Umor u njoj ostavlja duboke brazde, bore koje se grubo i slijepo urezuju na pogrešna mjesta. Sokovi više ne kolaju. Trebalo bi ih pokrenuti, ali ne zna kako. Trebalo bi piti ulje, maslinovo ili bučino, natašte, ujutro, za ten, za kilažu, za protočnost. Za vene, jer tko zna u kakvom su sada stanju i što se u njima nagomilalo i zatvorilo kao brana. Krv se više ne kreće slobodno kao brzaci. Stala je i čeka kao isušena bara. Ovo bljedilo koje je ne napušta danima ističe svaku njezinu žilu, svaku poru. Oči su joj kao dva crna gumba presječena po sredini, ruke kao šuplje grane; ako s njima udari po stolu, slomit će se. Prah će ispasti iz njih, morat će ih skupljati metlom.

Izvana se ništa ne vidi, sve je mekano, sjajno, sve je poput uglancanog stolića, nema toga što traži, nema kvrgavog, crnog, stranog, nečeg što ne pripada u nju. Što je to onda u njoj, što je isušuje?

Je li to bolest od koje nema bijega i nema povratka, bolest koja je svoje zube zarila negdje duboko u njenoj nutrini, ali koju ne može naći ma koliko je tražila, ma koliko gnjurila po sebi, plivala među svojim organima – jetrima, slezeni, srcu, plućima. Ili je nešto izvan nje, što posebnim mostom ulazi u nju, staklenim se stepenicama spušta i briše je kao spužvom, crta joj neravne linije među očima i po vratu. Ili je pak netko tko je okrzne usput, u prolazu, možda se nasloni na njezino rame, poljubi njezina usta, potapša je po obrazu?

Kako da metodom redukcije otkrije štetčinu? Kako da u svojem tijelu razdvoji sve utjecaje, struje, mirise i dahove koji kolaju oko nje? To bi moglo potrajati jako dugo, čak i godinama, a nema toliko vremena. Jednog dana mogla bi se probuditi s kožom i mesom u rezancima koji će ispadati s njezinih udova i ostavljati trag po podu kada pokuša otići do kupaonice isprati svu krv. Nijedan čaj, melem, lijek, kapsula, vitamin tu više neće pomoći. Kada jednom

postane lopta izmiješanog mesa, tako posložena da će oči biti daleko od lica, prsti daleko od ruke, koljena daleko od nogu, neće biti povratka.

Ritam dizanja i spuštanja ljujačke miluje je po cijelom tijelu, umornom, potrošenom tijelu, pluta oko njezina čela, odnosi male porcije boli iz njezinih očiju, vraća žile na njihovo mjesto. Zatim se spušta niže, do njezinog vrata, štitne žlijezde koja pulsira u maglovitom, snenom, iscrpljenom taktu, prima je u zahvat i nježno miluje prije nego se spusti još niže, pokušava obujmiti njezine grudi, zaliječiti bradavice, utrobu, prepone i, konačno, maternicu – samo središte iz kojeg sve ovo možda i proizlazi, sva bol i težina, središte šestarom ubodene točke iz koje je nastala kružnica, neuredna i nepravilna, blijeda i stišana: ona.

Postoji još barem polovina života koju treba proživjeti, postoje mirna jutra i vjetrovi koji će joj puhati u lice, sunce koje će joj kožu pržiti do usijanja, voda koja će joj oblijevati udove. Hoće li joj pokreti postajati sve teži, koraci sve sporiji, onemoćalost sve jača? Zašto je njezino tijelo rezigniralo, odustalo od jednostavnih rješenja i postalo teško, komplicirano i nejasno? Zašto su procesi koji dosad nisu bili upitni postali dio nereda i kaosa koji se širio organizmom iz različitih žarišta, male bombe koje su ravnomjerno eksplodirale u njoj? Ima li povratka u staro, u onu kožu koja je zategnuta i vlažna obavijala tijelo i nije brinula ni o čemu, nije osjećala da bi išta moglo krenuti po zlu – ili je ona zauvijek nestala? U kojem su točno trenutku bezbrižnost zamijenili briga, pitanja, neizvjesnost?

Možda je i ovo usporavanje vezivnih tkiva, organi koji traže više odmora, pauza i mira, probranije unose i iznose, veću njegu i disciplinu, također dio neminovnog procesa. Treba samo usvojiti ova nova, nametnuta pravila i pridržavati ih se.

Ljujačka usporava, njezine noge spremne su dotaknuti tlo i pokrenuti se u novom ritmu. Još nekoliko minuta osjećat će ljujanje u svojim kostima, želucu i glavi. Još nije spremna sići i prigrлити novu sebe u novoj punoći i pokretima. Još će se jednom prisjetiti ljujanja iz kojeg je mogla iskočiti i istrčati, grabeći tankim dječjim nogama livadu, gutajući zrak malim ustima i zemlju tankim hodom, a zatim opet trčati, beskrajno preskakati konopac, osjećati znoj na svojoj koži i titranje u plućima. Čila, pokretna, neumorna. Zatim će ipak polako sići, provjeriti položaj svojih organa, zakriliti svoju suhoću, odsutnost sjaja i nemogućnost krčenja livade poskakivanjem, prihvatiti novu masivnost svog tijela i ograničenost udova.

Želi još samo jedno, prije nego dotakne tlo stranim, nesigurnim nogama: sjetiti se nečega s čime bi mogla usporediti osjećaj nemoći koja joj obavija tijelo, no sve čega se može sjetiti jest san koji je nedavno sanjala.

U njemu njezina majka na desetom katu nebodera u središtu grada u kojem su živjele, same, želi prijeći iz spavaće u dnevnu sobu kroz prozor, držeći se samo za njegov debeli vanjski zid koji se već dugo ljušti i otpada. Ona je djevojčica od deset godina, obučena u preveliku pidžamu na male zečeve i spremna za spavanje. No njezina majka nije mlađa. Na njezinu su tijelu bore, naslage godina i iskustva, napora i umora.

- Nemoj, mama - moli je - postoje vrata. Prijeđi iz sobe u sobu kroz vrata. Previsoko smo i samo je jedan trenutak nepažnje dovoljan da nestaneš u dubini.

- Navikla sam ovako - govori majka rezignirano i penje se na prozor.

Njezino poznato, nesigurno i ljuljajuće tijelo nestaje u mraku. Noć je bez zvijezda i majka izlazi u nju kroz prozor samo u bijeloj, tankoj spavaćici u kojoj se čini nemogućim balansirati igdje, pogotovo deset katova iznad zemlje. Pita se je li joj hladno, hoće li drhtati dok pokušava prijeći svoj put.

Majka tada s prozora pokušava dohvatiti balkon koji vodi u dnevnu sobu, ali samo hvata šakom u prazno, u duboki mrak. Ograda balkona je crna, crno na crnom i bez svjetla, pa se mala ona u strahu pita kako će majka to učiniti. Trči do stola pazeći da se ne saplete u pidžamu i pali svjetlo stolne lampe, pokušavajući joj na sve načine olakšati, ali majka to svjetlo ne primjećuje i poput životinje objema rukama grabi, sasvim naslijepo, crnu ogradu.

Vidi kako majka u trenutku pogrešnog pokreta gubi ionako nepostojeću ravnotežu, zaljulja se kao na nevidljivoj ljuljački i strovaljuje u crnu dubinu. Broji koliko će sekundi biti potrebno do pada i pita se jesu li te sekunde trenuci u kojima je majka još uvijek živa ili je, u trenutku kada joj se obje ruke odvoje od prozora i balkonske ograde, već može smatrati nestalom.

Jelena Zlatar Gamberozić

Rođena 1982. u Zagrebu. Viša znanstvena suradnica na Institutu za društvena istraživanja u Zagrebu, vanjska suradnica na Filozofskom fakultetu u Zagrebu i dopredsjednica Centra za kreativno pisanje u Zagrebu (CeKaPe). Diplomirala je dvopredmetnu sociologiju i filozofiju (2004.) i jednopredmetnu sociologiju (2006.) na Filozofskom fakultetu u Zagrebu.

Doktorirala je 2012. godine na Filozofskom fakultetu u Zagrebu (teza: *Utjecaj društvenih aktera na urbane transformacije i obnovu Zagreba nakon 2000. godine*). Glavna je urednica biblioteka *Znanost i društvo* i *Posebna izdanja* (Institut za društvena istraživanja u Zagrebu). Sudjelovala je u brojnim znanstvenim projektima. Prozu objavljuje u domaćim i stranim književnim časopisima. Osvojila je nagradu Sedmica & Kritična masa za prozu mladih autora do 35 godina s pričom „Brujanje u drveću“.

Objavila: *Urbane transformacije suvremenog Zagreba. Sociološka analiza* (znanstvena monografija, 2013); *Odjavna karta* (priče, 2014); *Slijepa točka* (roman, 2015); *Ticala* (priče, 2016); *Strani gradovi* (priče, 2018); *Svijet je gladno mjesto* (priče, 2022).

Biblioteka Online

knjiga 237

Jelena Zlatar Gamberožić

STRANI GRADOVI

© 2023 Jelena Zlatar Gamberožić

© za elektroničko izdanje: Društvo za promicanje književnosti
na novim medijima, 2023

Izdavač

Društvo za promicanje književnosti
na novim medijima, Zagreb

Za izdavača

Krešimir Pintarić

Urednik

Davor Ivankovac

Fotografija

pyou93 / Pixabay.com

Objavljeno

10. rujna 2023.

ISBN 978-953-374-129-1 (HTML)

ISBN 978-953-374-130-7 (EPUB bez DRM)

ISBN 978-953-374-131-4 (PDF)

ISBN 978-953-374-132-1 (MOBI)

Prvo izdanje

CeKaPe - Centar za kreativno pisanje, Zagreb, 2018.

**Knjiga je objavljena uz financijsku potporu
Grada Zagreba i Ministarstva kulture i medija
Republike Hrvatske.**